

PERVERSULE TERORISTULE ROCKERE JIDANE HIPSTERULE BABO
PĂGÂNULE BABO ORFANULE JIDANE LESBIANO ANORMALULE INTERLOPULE
AMĂRĂTULE TIGANCO CERȘETOAREO BĂSISTULE AMĂRĂTULE PERCIUNATULE
TIGANCO PĂGÂNULE REFUGIATULE DROGATO ROCKERE HOMOSEXUALULE
PĂGÂNULE JIDANE POPONARULE BOSCHETARULE REFUGIATULE
CERȘETOAREO BĂSISTULE AMĂRĂTULE ORFANULE ROCKERE ATEULE CIOARO GRASO
ATEULE PĂGÂNULE BOZGORE TIGANE ISLAMISTULE
DROGATO JIDANE MOȘULE GRASO CIOARO MOLDOVENE
BOZGORE TIGANCO JIDANE LESBIANO NÈGRULE HANDICAPATULE
BABO ATEULE LESBIANO SATANISTULE SIDOSULE CURVO
PĂGÂNULE TERORISTULE ORFANULE ROCKERE ATEULE CIOARO GRASO

TIGANCO
ROCKERE PĂGÂNULE
BABO TERORISTULE
ATEULE CERȘETOAREO
ORFANULE PERVERSULE
JIDANE LESBIANO
AMĂRĂTULE POPONARULE
TIGANCO BABO BĂSISTULE
ATEULE BOSCHETARULE
BABO DELICVENTULE
ROCKERE DROGATO
REFUGIATULE
BOZGORE

Raportul anual cu privire la discursul intolerant și instigator la ură din România 2017

ActiveWatch este o organizație de drepturile omului care militează pentru comunicarea liberă în interes public. Programul Antidiscriminare este unul dintre cele patru ale ActiveWatch (Antidiscriminare, FreeEx, Bună Guvernare și Educație și Cercetare Media). Pentru că nu ne simțim confortabil într-o societate divizată de sentimente rasiste și acțiuni discriminatorii: măsurăm periodic gradul de toleranță în discursul mass-media cu privire la grupurile minoritare și vulnerabile; informăm continuu publicul larg cu privire la importanța diversității într-o societate sănătoasă civic; sprijinim direct și înlesnim accesul la o viață rezonabilă pentru persoanele care provin din grupuri minoritare sau vulnerabile; reprezentăm interesele grupurilor minoritare și vulnerabile din România în fața autorităților publice naționale și a decidenților politici.

Autori:

Radu Răileanu

Cosmina Minga

Ionuț Codreanu

Adrian Szelmenczi

Răzvan Martin

Oana Tabă

Editare: Liana Ganea, Paul Chioveanu

Tehnoredactare și design: Dan Ichimescu

CC BY 3.0

ActiveWatch

Membră a International Network against Cyber Hate
Calea Plevnei nr. 98, bl. 10C, sector 1, București; CP 2 OP 67
021 313 40 47 021 637 37 67

office@activewatch.ro

www.activewatch.ro blog.activewatch.ro

www.facebook.com/ActiveWatch

Dacă vrei să susții munca noastră pentru a promova un discurs public responsabil și fără ură, fă o donație pe site-ul ActiveWatch sau în Cont IBAN RO 83 BTRL 0450 1205 A793 02XX, Banca Transilvania Sucursala Știrbei Vodă, C.I.F. 18912239

Table of Contents

Rezumat	6
Manifestări ale discursului instigator la ură în spațiul public	10
Discursuri instigatoare la ură din spațiul public	10
Lider al studenților stigmatizează bătrânii	10
Leon Dănăilă, senator PNL: homosexualii pot „cumpăra”, „fura” sau „achiziționa” copii	11
Profesorul universitar Gheorghe Iancu reinterpretează Holocaustul	12
Senatorul PSD Ioan Deneș a declarat că homosexualii care se țin de mână în public îi încalcă libertatea	13
Iulian Bulai, deputat USR, asociază infracțiunea cu etnia.....	13
Ilie Năstase, afirmație rasistă privind copilul nenăscut al Serenei Williams.....	14
Gigi Becali a declarat că „acolo unde sunt femeii, știu cine le promovează. El, diavolul”.....	14
Jucător al Gaz Metan Mediaș, numit „cioară” de suporteri ieșeni	15
Incidente xenofobe la meciul de fotbal Sepsi OSK - FCSB	15
Cerințele politice ale comunității maghiare, văzute ca o amenințare la adresa românilor	15
Consilier USR: săracii „beau” din ajutoarele sociale	16
Tirade antisemite în contextul venirii unui grup de evrei în Botoșani.....	16
Realitatea TV și B1 TV, discurs instigator la ură împotriva maghiarilor	17
Traian Băsescu a declarat că nu permite unor minorități naționale să umilească românii	18
Radu Banciu recidivează în privința maghiarilor	18
Șeful Comisariatului Regional pentru Protecția Consumatorilor Brașov consideră jignitor unii etnici maghiari nu vorbesc româna	19
Fostul premier Mihai Tudose, declarație xenofobă privind autonomia Ținutului Secuiesc	20
Plăcuță bilingvă vandalizată în județul Harghita	20
Gigi Becali, remarce rasiste față de fotbalistii originari din Africa.....	21
Academia Română, îngrijorată de erodarea identității, suveranității și unității naționale a României	21
Manifestări publice de intoleranță.....	23
Suporterii României au ars la Cluj steagul Ungariei înaintea unui meci de baschet.....	23
Naționalistul Țene, numit Șef al Biroului de învățământ, cultură, culte, sport și societate din Primăria Cluj-Napoca.....	23
Spectacol de promovare a păcii, întrerupt de simpatizanți ai mișcărilor de extrema dreaptă	24
FRF amendată de FIFA pentru bannerele anti-islamice ale suporterilor români	25
A 13-a ediție a Marșului Normalității	25
Advocacy pentru modificarea definiției familiei în Constituție	26
Manifestări publice pentru diversitate.....	27
Concertul „The Armed Man - Misă pentru pace”, găzduit de Opera Națională Cluj-Napoca	27
Protest după numirea naționalistului Țene în funcția de șef al Biroului învățământ, cultură, culte, sport, societate din Primăria Cluj-Napoca	28
Competiția sportivă „Nu rasism! Nu violență!”	28
Zeci de ambasadori au dat o declarație comună pentru sprijinul comunității LGBTI din România	29

Expoziția „Genocidul împotriva Romilor - Amintiți-vă să rezistați !”	29
Bucharest Pride 2017	29
Marșul Diversității 2017	30
Serile filmului Gay	30
Secțiune LGBT și „NexT is Feminist” la NexT Film Festival	31
Luna istoriei LGBT	31
Caleido - festival de teatru multicultural în România	31
Festivalul Internațional „Romanii Poesia” din nou la Sibiu	32
Ziua Europeană de Comemorare a Holocaustului Împotriva Romilor	32
Cluj Pride, premieră în spațiul transilvănean	32
Festivalul DraMa 9 de la Odorheiul Secuiesc	33
Protest pentru legalizarea parteneriatului civil „Tradiția noastră este iubirea”	34
Spectacol de teatru dedicat Zilei Minorităților Naționale din România	34
Primăria Cluj-Napoca a acceptat instalarea plăcuțelor multilingve la intrările și ieșirile din oraș	34
Conferința Women’s Talk organizată de elevi din Focșani	35
Apariția Respect: Platforma Civică pentru Drepturi și Libertăți	36
Analiza hotărârilor emise de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării	37
Analiza deciziilor de sancționare emise de Consiliul Național al Audiovizualului	44
Analiza activității parchetelor și instanțelor	46
Activitatea parchetelor	46
Activitatea instanțelor naționale	50
Autoreglementarea la nivelul partidelor politice	52
Partidul Social Democrat	52
Partidul Național Liberal	54
Uniunea Salvați România	55
Alianța Liberalilor și Democraților	56
Partidul Mișcarea Populară	57
Uniunea Democrată a Maghiarilor din România	58
Autoreglementări la nivel de organizații media	59
Clubul Român de Presă	59
Convenția Organizațiilor de Media	60
Asociația Română de Comunicații Audiovizuale	61
Alte documente de auto-reglementare inițiate de organizații sau proiecte din afara industriei/breslei mass-media	62
Autoreglementarea în industria publicității	67
Autoreglementări la nivel de redacții	68
Adevărul	68
Știrile Pro TV	69
Libertatea	69
Realitatea TV	69
Digi 24	70
Antena 3	70
Evenimentul Zilei	71

Romania TV	71
Ziare.com	71
Știripesurse.ro	72
Hotnews.ro	72
Codul de conduită al rețelelor de socializare. Studiu de caz - România.....	74
Autoreglementări la nivelul federațiilor sportive	77
Federația Română de Fotbal (FRF)	77
Federația Română de Handbal	81
Federația Română de Baschet (FRB)	82
Federația Română de Hochei pe Gheață (FRHG)	84
Legislația națională.....	85
Constituția României.....	85
Ordonanța nr. 137/2000, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare	86
Noul Cod Penal	88
OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii	89
Alte prevederi legislative legate de discursul instigator la ură.....	92
Propuneri legislative cu impact asupra combaterii discursului instigator la ură	94
Propuneri legislative care reprezintă o expresie a intoleranței sau naționalismului	96
Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului legată de discursul instigator la ură.....	99
Handyside împotriva Marii Britanii	99
Otto-Preminger-Institut contra Austriei	99
Wingrove contra Marii Britanii	100
Féret contra Belgiei.....	100
Vejdeland și alții contra Suediei.....	101
Norwood contra Marii Britanii	102
Gündüz contra Turciei.....	102
Garaudy contra Franței.....	103
Delfi As contra Estoniei	103
Pihl contra Suediei.....	104
Aksu contra Turciei.....	105

Rezumat

Metodologie

Raportul anual cu privire la discursul intolerant și instigator la ură în România, 2017, și-a propus să treacă în revistă principalele tendințe în materie de *hate speech* și de combatere a acestuia care s-au manifestat pe durata anului. Cercetarea s-a orientat asupra următoarelor domenii:

- manifestări ale intoleranței în spațiul public;
- manifestări publice de susținere a diversității;
- activitatea principalelor instituții cu competențe în sancționarea discursului instigator la ură;
- autoreglementări existente la nivelul redacțiilor, organizațiilor de media, partidelor politice și federațiilor sportive;
- legislație în vigoare și propuneri legislative.

Cercetarea este în principal calitativă, realizată prin *desk research*, prin urmare rezultatele ei nu pot fi considerate ca fiind relevante din punct de vedere statistic. Ne-am propus să recoltăm și să ilustrăm principalele tipuri de probleme care și-au făcut cel mai vizibil prezența în spațiul public. De asemenea, conceptul de discurs intolerant și instigator la ură (DIU) cu care am operat nu s-a rezumat strict la acele forme de discurs care pot genera sancțiuni; mai degrabă, am inclus în această categorie orice discurs care reprezintă sau încurajează neacceptarea grupurilor sociale în situație de risc. Prin grupuri sociale în situație de risc ne referim la acele grupuri care reprezintă minorități (naționale, sexuale, religioase etc.), se află într-o situație economică dezavantajată sau sunt victime tradiționale ale discriminării. Din aceste motive, cercetarea nu a inclus discursuri instigatoare la ură împotriva creștinilor ortodocși sau politicienilor, ca să dăm numai două exemple.

Manifestări ale intoleranței în spațiul public

- Maghiarii, romii și minoritățile sexuale au fost ținta predilectă a discursurilor intolerante și instigatoare la ură.
- Discursul instigator la ură de factură violentă tinde să fie utilizat mai degrabă de comunicatori activi la nivel local, nu național.

- De regulă, manifestările publice care au ca scop exprimarea unor mesaje intolerante sau de ură (adunări, proteste etc.) tind să atragă un număr mic de persoane.
- Există în continuare manifestări extreme ale antisemitismului.
- Discursul islamofob și anti-refugiați s-a diminuat odată ce presa și-a pierdut interesul față de criza refugiaților, însă nu a dispărut cu totul.

Manifestări în spațiul public care încurajează diversitatea

- Manifestațiile publice care încurajează diversitatea atrag în continuare un număr din ce în ce mai mare de persoane prin comparație cu evenimentele care promovează intoleranța.
- Deși cultura rămâne un vehicul important de promovare a diversității în spațiul public, în 2017 au fost organizate mai puține evenimente de acest tip decât în anii precedenți. Explicația este dispariția totală, în 2017, a finanțărilor din Granturile Spațiului Economic European, principala sursă de finanțare pentru evenimente culturale care promovează diversitatea.
- În 2017 au avut loc un număr important de evenimente publice de susținere a comunității LGBT.

Activitatea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării

- Dintre toate instituțiile românești cu abilități în sancționarea discursului instigator la ură, CNCD a soluționat cele mai multe plângeri.
- În 2017, CNCD a avut o practică mai unitară în tratarea plângerilor și aplicarea sancțiunilor.
- CNCD a transformat în regulă precizarea instituției către care se poate adresa un petent atunci când Consiliul își declină competența materială și nu poate decide asupra unui potențial caz de discriminare.
- Îmbunătățirile înregistrate în activitatea instituției în 2017 au fost compromise de derapajele de la începutul anului 2018, care au evidențiat presiunile politice la care este supusă aceasta.
- Durata medie de soluționare a petițiilor a fost de 200.5 zile.

Activitatea Consiliului Național al Audiovizualului

- CNA a aplicat, în 2017, un număr mic de sancțiuni, însă cu o valoare totală mult mai mare decât a celor aplicate de CNCD.
- Sancțiunile aplicate de CNA vizează, de multe ori, pachete de încălcări ale legislației audiovizuale, prin urmare nu este clar ce proporție din fiecare amendă poate fi direct atribuită discursurilor de ură.
- CNA nu justifică suficient de clar motivele pentru care aplică sancțiunile, prin urmare impactul educativ al acestora este redus semnificativ.

Activitatea parchetelor și instanțelor

- Datele oferite de Ministerul Public arată că, la nivelul parchetelor, lipsa de fermitate în ceea ce privește soluționarea cauzelor încadrate la articolul 369 Cod Penal și în prevederile OUG nr. 31/2002 se păstrează.
- Evoluția numărului de cauze încadrate la articolul 369 Cod Penal trimise în judecată: 2014 - 0 cauze; 2015 - 0 cauze; 2016 - 1 cauză; 2017 - 1 cauză.
- Evoluția numărului de cauze încadrate în prevederile OUG nr. 31/2002 trimise în judecată: 2014 - 0 cauze; 2015 - 5 cauze; 2016 - 0 cauze; 2017 - 0 cauze.
- Instanțele de judecată au finalizat soluționarea unui singur caz penal pe durata perioadei de referință a raportului.

Autoreglementarea la nivelul partidelor politice, redacțiilor, organizațiilor de media și federațiilor sportive

- Autoreglementarea la nivelul partidelor politice și organizațiilor de media pare să existe mai mult pe hârtie. Foarte puține cazuri de combatere a discursului de ură din interiorul partidelor ajung în media.
- Moderarea comentariilor care conțin discursuri de ură publicate de cititori pe site-urile de știri generaliste este, practic, inexistentă, Adevărul fiind singura platformă cu audiență considerabilă care și-a asumat acest lucru.
- Este necesară o îmbunătățire a modului în care federațiile sportive se raportează la discursurile instigatoare la ură care au loc în timpul competițiilor sportive.

- Este necesară o valorificare mai eficientă a sportului ca vector de promovare a diversității.

Legislație și propuneri legislative

- Legislația existentă în materie de combatere a discursului instigator la ură este acoperitoare și nu este excesivă.
- O bună parte din propunerile legislative cu efecte descurajante asupra promovării diversității și toleranței sunt mai degrabă abandonate la comisii, iar nu respinse definitiv.
- În 2017 a existat un număr relativ mare de propuneri legislative bazate pe argumentații de sorginte naționalistă / intolerantă.

Manifestări ale discursului instigator la ură în spațiul public

Acest capitol al raportului este dedicat trecerii în revistă a principalelor manifestări de intoleranță sau de *hate speech* din spațiul public. În prima parte a capitolului sunt menționate principalele derapaje cu caracter intolerant sau de *hate speech* ale media sau ale unor persoane publice care au avut loc pe perioada de referință a raportului, precum și câteva cazuri interesante venite din mediul academic sau de la galeriile de fotbal. A doua parte a secțiunii oferă o imagine de ansamblu asupra evenimentelor publice de ură sau a numirilor în funcții publice ale unor persoane cu un trecut (și prezent) extremist.

Discursuri instigatoare la ură din spațiul public

În spațiul public românesc, ura este distribuită democratic. Ca atare, autorii nu au pretenția să fi prezentat toate manifestările discursului instigator la ură din această perioadă. Cazurile prezentate au fost alese fie datorită calității de persoană publică a autorilor *hate speech*-ului, fie din cauza gravității situației sau limbajului folosit, fie pentru a exemplifica o stare de fapt din societatea românească, căreia prea puțină lume pare să-i mai dea importanța cuvenită.

Lider al studenților stigmatizează bătrânii

În contextul campaniei dusă de Coaliția pentru Familie pentru modificarea definiției familiei din Constituția României (cu efect de restrângere a posibilității căsătoriilor între persoane de același sex) liderul studenților de la Facultatea de Științe Politice al Universității București, Andrei Nicolae Popa, a postat¹ pe pagina lui de Facebook afirmația „Cu cât vom vorbi mai mult despre Coaliția pentru Familie, cu atât mai mult va fi reținută în memoria colectivă. Soluția e să nu-i băgăm în seamă, să îi ignorăm și să ne asigurăm că părinții și bunicii noștri mai slabi la minte stau acasă în cazul unui potențial referendum. Greu? Tineri care lucrați în presă, asigurați-vă că nu se mai dau știri despre referendum și CpF”. Discursul de acest tip este unul intolerant, îndreptat împotriva persoanelor vârstnice,

¹www.dcnews.ro/referendum-lider-al-studen-ilor-sa-ne-asiguram-ca-parin-ii-i-bunicii-no-tri-mai-slabi-la-minte-stau-acasa_536318.html, 17 martie 2017;

care sunt portretizate ca fiind mai puțin îndreptățite și nedemne de a își face auzită vocea în societate în comparație cu tinerii.

Leon Dănăilă, senator PNL: homosexualii pot „cumpăra”, „fura” sau „achiziționa” copii

Leon Dănăilă, senator PNL și profesor universitar, a declarat², în luna martie 2017, într-un interviu³ pentru News.ro, că nu este de acord cu căsătoriile între persoane de același sex argumentând că doar cuplurile heterosexuale pot face copii, în timp ce cuplurile homosexuale pot să „cumpere copii” sau să „fi fure”.

Aceasta este declarația integrală : „Eu sunt pentru căsătoriile de sex opus, heterosexuale. Eu așa am învățat, eu sunt de la țară. Eu n-am pomenit la mine homosexuali. Eu aici am auzit. N-am pomenit așa ceva. Heterosexualii, ei dau naștere la copii, pot să facă copii. Un homosexual poate să cumpere copii, poate să-i fure, poate să-i achiziționeze pe alte căi. Să-i învețe să devină tot așa, sau femeile care sunt de același sex care vor să se căsătorească între ele, sau doi bărbați”. De asemenea, Leon Dănăilă consideră că legiferarea drepturilor minorităților sexuale ar reprezenta un semn de regres al societății. În timpul aceluiași interviu mai declară că „dacă am fost în Statele Unite și am avut burse, cunosc că acolo sunt și lesbiene și fel de fel. A fost legiferat să se căsătorească între ele. Dar e o minoritate, totuși. Dă societatea înapoi, după părerea mea”. La finalul interviului, senatorul PNL adaugă ideea că această legiferare „e un regres al speciei umane”.

Asociația MozaiQ⁴, care apără drepturile persoanelor LGBTI, a depus o plângere la CNCD afirmând că declarația lui Leon Dănăilă atinge demnitatea umană și discriminează minoritățile sexuale. Ca urmare a reclamației către CNCD, în aceeași zi, Leon Dănăilă a încercat să își clarifice „exprimarea nefericită” într-un alt interviu la News.ro: „A fost o exprimare nefericită pentru care îmi cer scuze. Ce am vrut să spun a fost că nu sunt de acord cu creșterea copiilor în cupluri de același sex. Asta deoarece cuplurile de același sex nu pot face copii, i-ar putea doar înfia sau adopta. Iar eu personal, nu sunt de acord cu această chestiune; ca om și ca medic consider că în lipsa cuplului bărbat-femeie, biologic nu am

²www.hotnews.ro/stiri-politic-21668057-leon-danaila-fost-exprimare-nefericita-vrut-spun-nu-sunt-acord-cresterea-copiilor-cupluri-aceiasi-sex.htm?nomobile=, 17 martie 2017;

³www.news.ro/politic-intern/leon-danaila-eu-sunt-pentru-casatoriile-heterosexuale-ei-pot-sa-faca-copii-un-homosexual-poate-sa-i-cumpere-sa-i-fure-video-1922403017002017030916844472, 17 martie 2017;

⁴www.news.ro/politic-intern/leon-danaila-reclamat-la-cncd-de-o-organizatie-a-persoanelor-lgbt-pentru-declaratiile-despre-homosexuali-reactia-senatorului-1924401617002017031516846690, 17 martie 2017;

exista ca societate. Nu am nimic cu nimeni și fiecare este liber să trăiască așa cum consideră, după cum fiecare este liber să aibă o opinie. Cred că toleranța este importantă și pot să-mi asum că poți învăța să fii mai tolerant la orice vârstă. Este un lucru pe care-l cer și celor mai tineri care se grăbesc să mă critice”.

Conform Hotărârii CNCD din 15 noiembrie 2017, Leon Dănăila a fost sancționat cu o amendă de 2000 de lei și i s-a recomandat să evite în viitor astfel de fapte de discriminare.

Profesorul universitar Gheorghe Iancu reinterpretează Holocaustul

Fostul avocat al poporului, actual profesor universitar, Gheorghe Iancu a fost numit de către Ministerul Educației membru al Consiliului de Etică și Management Universitar (CEMU), instituție ce se ocupă cu promovarea eticii și integrității în cadrul universităților. Numirea a fost controversată deoarece Gheorghe Iancu declarase⁵, în timpul unei dezbateri televizate din iunie 2017, că „Hitler era ok în 1939 și abia în 1942 a început să înnebunească”. Negarea adevărului istoric despre Holocaust constituie o faptă penală în România.

Universitatea din București s-a delimitat de aceste declarații, spunând că respinge orice încercare de a nega adevărul istoric privind Holocaustul. Rectorul Universității, profesorul Mircea Dumitru, a cerut conducerii Comisiei de Etică⁶ să ia în discuție declarațiile profesorului Gheorghe Iancu. Comisia nu a luat nicio măsură fermă împotriva profesorului Iancu, rezumându-se la emiterea unui comunicat prin care s-a delimitat de afirmațiile acestuia și prin care i-a solicitat să-și explice public punctul de vedere⁷.

⁵adevarul.ro/educatie/universitar/gheorghe-iancu-profesorul-universitar-zis-hitler-innebunit-abia-1942-noul-membru-consiliului-etica-management-universitar-1_5a2ec1c45ab6550cb816864a/index.html, 11 decembrie 2017;

⁶<http://infoub.unibuc.ro/2017/06/universitatea-din-bucuresti-respinge-ferm-orice-afirmatie-care-denatureaza-adevarul-istoric-privind-holocaustul-si-politicile-naziste/>

⁷unibuc.ro/wp-content/uploads/sites/7/2018/05/Raport-Comisia-de-Etica-2017-2018.pdf;

Senatorul PSD Ioan Deneș a declarat că homosexualii care se țin de mână în public îi încalcă libertatea

În timpul unei conferințe de presă din martie 2017, Ioan Deneș, senator PSD a declarat⁸, a făcut o serie de afirmații din care reieșea că acesta considera că persoanele de același sex care se află într-o relație nu ar trebui să aibă dreptul să se țină de mână în spațiul public.

Concret, senatorul a afirmat: *„Parteneriatul civil vine să rezolve o problemă care spun că trebuie rezolvată și analizată - problema concubinajelor heterosexuale, dar de fapt prin această rezolvare a unei probleme, doresc să legalizeze acele conviețuiri, concubinaje, de fapt, între persoane de același sex. Vreau să o spun foarte clar: atâta timp cât modul în care se comportă un cetățean nu-mi lezează libertatea mea, are dreptul să facă ce dorește dumnealui. Dar, în momentul în care îmi lezează mie libertatea, atunci avem o problemă. Vreau să vă spun foarte tranșant: (...) vor să aibă dreptul să facă înfierii, să meargă de mână pe stradă”*.

La o zi după declarațiile sale, mai mulți membri ai comunității LGBT au organizat un protest în fața sediului PSD. La scurt timp a apărut reacția președintelui Partidului Social Democrat, Liviu Dragnea, care s-a delimitat⁹ de afirmațiile senatorului Deneș și a susținut că PSD este un partid tolerant și care nu are atitudini radicale.

Iulian Bulai, deputat USR, asociază infracțiunea cu etnia

Deputatul Iulian Bulai a declarat¹⁰ în data de 20 aprilie pe pagina sa de Facebook următoarele „Ne pregătim de dezbateri în Oslo. O rețea de 140 de români/rromi care făcea trafic de carne vie, și avea un sistem dezvoltat de prostituție, a șocat Norvegia” la care a adăugat: „Un gând sincer: intru în pământ de rușine”. Deputatul USR a răspuns comentariilor de pe pagina acestuia de Facebook spunând că precizarea etniei nu a fost făcută de el, ci de ceilalți participanți la dezbateri. Acest incident este ilustrativ, însă, pentru modul în care politicienii români se raportează la minoritățile etnice, religioase sau sexuale din România.

⁸<https://www.hotnews.ro/stiri-esential-21692865-senator-psd-cuplurile-aceiasi-sex-nu-dreptul-tina-mana-strada-imi-incalca-libertatea.htm>;

⁹bistriteanul.ro/senatorul-ioan-denes-pus-la-colt-de-seful-partidului-dupa-declaratiile-controversate-despre-persoanele-gay-1491284861326.html;

¹⁰adevarul.ro/news/politica/un-usr-ist-romofob-1_58fa3f055ab6550cb871c91e/index.html, 21 aprilie 2017;

Ilie Năstase, afirmație rasistă privind copilul nenăscut al Serenei Williams

În timpul unei conferințe de presă din luna aprilie 2017, în care Simona Halep răspundea unor întrebări privind faptul că Serena Williams este însărcinată, Ilie Năstase a intervenit¹¹ spunând despre viitorul copil al jucătoarei de tenis: „Să vedem ce culoare are. Ciocolată cu lapte?”. Federația Internațională de Tenis a deschis o anchetă în urma declarației fostului tenismen. Ilie Năstase a susținut că declarația sa a fost doar o glumă, nu o afirmație rasistă. Din cauza declarației considerată rasistă, dar și a altor încălcări ale regulamentului, Federația de Tenis i-a aplicat o amendă de 10.000 de dolari lui Năstase și i-a interzis să mai dețină o poziție oficială în tenis până la sfârșitul anului 2020 sau să mai participe la vreun meci de tenis până la finalul anului 2018¹². Năstase a reușit, însă, să obțină o reducere a pedepsei în fața unui Tribunal Independent. Tribunalul a decis, de asemenea, că Năstase nu a avut nicio motivație rasistă atunci când a făcut afirmațiile sancționate¹³.

Gigi Becali a declarat că „acolo unde sunt femei, știi cine le promovează. El, diavolul”

Pe 28 aprilie 2017, Gigi Becali a contestat¹⁴ la Sport.ro, în contextul alegerilor care urmau să aibă loc pentru șefia Ligii Profesioniste de Fotbal, candidatura Anamariei Prodan. Finanțatorul FCSB a anunțat că este pregătit să facă o campanie împotriva ei deoarece aceasta este femeie. Gigi Becali a spus, de asemenea, că nu permite să „se încalce principiile lui Dumnezeu”. În ciuda faptului că moderatoarea emisiunii i-a amintit că Polonia și Marea Britanie aveau la acea dată premieri femei, Becali și-a continuat tiradele împotriva femeilor: „Acolo unde sunt femei, știi eu cine le promovează, ca să strice rânduiala lui Dumnezeu. Acolo nu mă interesează, că sunt cucerite teritoriile. Este al lui, al lui ăla, știi tu cine, cu cornițe. A ieșit Donald Trump că n-au putut <<cornițele>> să poată să câștige. El, diavolul, nu a putut să răzbească în America, deocamdată. Aici e ortodoxia, ultima redută, unde diavolul nu o să poată să învingă niciodată”.

¹¹adevarul.ro/news/sport/ilie-nastase-anchetat-sefii-tenisului-mondial-afirmatii-discriminatorii-sa-vedem-culoare-are-ciocolata-laptea-1_58fb0cd95ab6550cb8755e70/index.html, 22 aprilie 2017;

¹² www.itftennis.com/news/265953.aspx;

¹³ www.hotnews.ro/stiri-specialisti_pelifilip-22272131-ilie-nastase-asistat-firma-avocatura-pelifilip-obtinut-reducerea-sanctiunilor-impuse-federatia-internationala-tenis.htm;

¹⁴adevarul.ro/news/sport/gigi-becali-gandire-epoca-piatra-acolo-femei-stiu-promoveaza-el-diavolul-1_590329285ab6550cb89f91ed/index.html, 28 aprilie 2017;

Jucător al Gaz Metan Mediaș, numit „cioară” de suporterii ieșeni

În timpul meciului de fotbal dintre Poli Iași și Gaz Metan Mediaș, jucătorul Eric de Oliveira, a fost insultat unii suporterii ieșeni, care l-au numit „cioară”. Jucătorul s-a arătat afectat de jignirile rasiste, la finalul meciului declarând că îi va fi greu să le explice copiilor săi, născuți în România, ce înseamnă cuvântul „cioară”. Antrenorul echipei adversare a minimalizat importanța derapajelor rasiste ale suporterilor Poli Iași, justificându-le prin prisma comportamentului lipsit de fair play al lui de Oliveira¹⁵.

Incidente xenofobe la meciul de fotbal Sepsi OSK - FCSB

În octombrie 2017, în timpul meciului de fotbal dintre echipele Sepsi OSK Sfântu Gheorghe și FCSB, fanii echipei bucureștene au afișat un banner cu inscripția „Pentru voi acasă nu e în România. Plecați!”, cuvântul „Plecați” fiind scris în culorile drapelului Ungariei. De asemenea, în timpul partidei, fanii FCSB au intonat „Treceți, batalioane române, Carpații”. În urma acestor incidente, Comisia de Disciplină a Federației Române de Fotbal a amendat ambele cluburi cu câte 5000 de lei, Sepsi OSK primind în plus și un avertisment. Clubul bucureștean a fost amendat pentru scandările xenofobe ale suporterilor săi, iar cel din Sfântu Gheorghe a fost sancționat pentru că, în calitate de club gazdă, nu și-a luat toate măsurile de precauție pentru a împiedica pătrunderea fanilor pe stadion cu materiale xenofobe¹⁶.

Cerințele politice ale comunității maghiare, văzute ca o amenințare la adresa românilor

În contextul unei invitații la dialog pe subiectul revendicărilor politice ale unora dintre maghiarii din Ținutul Secuiesc, adresate Președintelui României de Partidului Popular Maghiar din Transilvania, Marius Pașcan, deputat PMP, a emis mesaje alarmiste care sugerau existența unor amenințări maghiare cu privire la România. Concret, deputatul Pașcan a acuzat partidele politice maghiare că ar avea ca scop comun: „Ruperea României pe enclave etnice”, etichetând acest obiectiv ca „pretenție teritorialistă, cu caracter

¹⁵<http://www.gsp.ro/fotbal/liga-1/reactie-rasista-a-publicului-de-la-iasi-eric-a-inceput-sa-planga-in-direct-dupa-meci-mi-au-strigat-ca-sunt-cioara-replica-ridicola-a-lui-neagoe-511239.html>;

¹⁶ www.digisport.ro/fotbal/liga-1/fcsb-si-sepsi-sanctionate-de-frf-pentru-scandarile-xenofobe-ale-fanilor-343090;

xenofob”. De asemenea, Pașcan a susținut, în termeni extremi de duri, că problema adevărată în județul Mureș, pe care îl reprezintă, este că românii sunt considerați „cetățeni de rangul doi” în timp ce maghiarii sunt învățați să trăiască divizați: „li se spune că sunt superiori. (...) Se izolează, ca nu cumva să se infecteze, să nu aibă parte de o infecție etnică, coabitând în școli și învățând împreună, respectându-se reciproc”¹⁷.

Consilier USR: săracii „beau” din ajutoarele sociale

În cadrul unei dezbateri a Primăriei Municipiului București din septembrie 2017, referitoare la proiectul privind aprobarea strategiei locale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei în Municipiul București 2017-2021 și Planul de implementare al strategiei 2017-2021, Florin Ivan, consilier general al Uniunii Salvați România și-a exprimat opinia privind sărăcia din București. El a spus că banii primiți în urma ajutoarelor sociale se duc „la băutura” și a propus revenirea la sistemul de școli semiinternate în care să fie ținuti copii oamenilor nevoiași.

În urma acestor declarații, reprezentanții USR s-au distanțat de afirmațiile lui Florin Ivan și au menționat în aceeași zi că acestea nu reprezintă poziția oficială a Uniunii Salvați România cu privire la lupta împotriva sărăciei. De asemenea, s-a anunțat și retragerea sprijinului politic oferit consilierului USR¹⁸.

Tirade antisemite în contextul venirii unui grup de evrei în Botoșani

Jurnalul de Botoșani și Dorohoi a publicat un virulent articol antisemit cu ocazia vizitei unui grup de evrei în Botoșani. Articolul, intitulat „Las-o mai moale, primarule, cu onorurile la adresa evreilor!” și semnat de Ioan Rotundu, conținea afirmații precum: „Este adevărat că evreii au jucat un rol important în dezvoltarea orașului dar realizările lor sunt de fapt pe munca prost plătită a cetățeanului român. Evreii s-au ocupat cu muncile plăcute vieții lor precum cămătăria, comerțul, drogheria, posturi de funcționari publici, prezenți în viața muzicală, arte și educație pentru proprii lor [sic!] și nicidecum ai românilor.”, „În regimul comunist, ca orice evreu [Aurel Vainer, n.n.], a profitat din plin și s-a impus ca loial

¹⁷www.mediafax.ro/politic/un-deputat-de-mures-riposteaza-fata-de-solicitarea-de-dialog-propusa-de-un-partid-autonomist-pentru-klaus-iohannis-este-o-mojicie-16589026;

¹⁸adevarul.ro/news/politica/declaratii-revoltatoare-partea-unui-consiliergeneral-usr-asistatii-social-nu-trebui-primeasca-bani-ducsa-i-bea-1_59a94b2b5ab6550cb88c8ff7/index.html;

regimului alături de ceilalți evrei aflați în conducerea țării, respectiv al Partidului Muncitoresc Român.”, „ [Evreii] Lucrau cu toții în comerț. Când îi prindeam că-i înșela pe cumpărători începeau întâii cu amenințările la partid [Partidul Comunist Român, n.n.]”, „Ei [evreii, n.n.] n-au simțit și trăit românește nicio clipă din viața lor petrecută în România”¹⁹.

Realitatea TV și B1 TV, discurs instigator la ură împotriva maghiarilor

Deși nu este la prima sancțiune din partea CNA, Realitatea TV²⁰ a continuat să fie unul dintre principalele canale de propagare a discursului instigator la ură împotriva maghiarilor, în principal prin intermediul emisiunii „Jocuri de putere” moderată de Rareș Bogdan. În timpul ediției din 19 iunie, care avea ca temă negocierile dintre PSD și UDMR referitoare la moțiunea de cenzură depusă contra guvernului Grindeanu, pe burtiera emisiunii au rulat titluri precum „Nu ne vindem țara, o dăm gratis” sau „UDMR, noul partid balama”. UDMR a făcut o sesizare la Consiliul Național al Audiovizualului spunând că prin astfel de declarații s-a creat o atmosferă ostilă și s-a folosit un limbaj injurios pentru a instiga audiența la sentimente antimaghiare. CNA a aplicat o amendă de 85.000 de lei postului TV²¹.

Și B1TV a jucat cartea amenințărilor maghiare cu aceeași ocazie. Într-un moment din emisiunea „Se întâmplă acum” în care Mihai Neamțu sugera că ar putea să se ducă la Târgu Secuiesc să le explice în maghiară celor de acolo despre „cât de mult sunt înșelați”, Tudor Barbu i-a răspuns: „Au încercat oameni care vorbesc maghiara perfect și care gândesc ca tine curat, românește, adevărat, cu înțelepciunea celui care vrea să facă bine. Adică muncă de mecenat. Nu te primesc pentru că acolo sunt elite murdare, elite murdare este o sintagmă cu ghilimele de rigoare, care au enclavizat, nu lasă mesaje... Ei își pierd pâinea dacă te duci. Tu dacă ai vorbi maghiară, Mihai Neamțu, și te-ai duce într-o zonă de influență a UDMR-ului, ca și secuimea, ți-ar lua capul UDMR-ul.” B1 a primit o amendă de 20.000 de lei²².

¹⁹ www.jurnalulbtd.ro/articol-Las--mai-moale.-primarule.-cu-onorurile-la-adresa-evreilor-9-4232.html;

²⁰ www.paginamedia.ro/2017/09/realitatea-tv-amenda-dura-de-la-cna-pentru-atacurile-dure-la-minoritatea-maghiara-sanctiune-si-pentru-b1-tv;

²¹ www.paginamedia.ro/2017/09/realitatea-tv-amenda-dura-de-la-cna-pentru-atacurile-dure-la-minoritatea-maghiara-sanctiune-si-pentru-b1-tv;

²² Ibidem

Traian Băsescu a declarat că nu permite unor minorități naționale să umilească românii

Un proiect de lege propus de UDMR prin care se cere ca data de 15 martie să fie declarată zi liberă pentru minoritatea maghiară din România a fost criticat de Traian Băsescu, senator PMP. Conform acestuia, inițiativa UDMR este o umilință pentru „cei care au căzut când Ungaria voia să se facă mare pe seama Ardealului”. Mai mult decât atât, Traian Băsescu a menționat că nu va „permite unei minorități să umilească românii” prin acest tip de propunere²³.

15 martie 1848, dată la care este sărbătorită Ziua Maghiarilor de pretutindeni, reprezintă ziua în care a început Revoluția Maghiară ce avea ca scop ieșirea de sub dominația austriacă și restaurarea vechiului regat al Ungariei pe baze democratice. Incapacitatea liderilor maghiari ai revoluției de a lua în seamă doleanțele minorităților etnice de pe teritoriul Ungariei a determinat românii, conduși de Avram Iancu, să se alătore austriecilor contribuind la eșecul revoluției maghiare. Astfel, între românii din Transilvania și maghiari a avut loc un război în care ambele părți au comis atrocități împotriva civililor.

Liderii UDMR susțin că ziua de 15 martie nu este îndreptată împotriva românilor sau a statului român, ci că sărbătorește un moment extrem de important în istoria maghiarilor de pretutindeni. De aceea, cerința de a fi recunoscută de statul român oficial ca fiind o sărbătoare maghiară poate fi considerată una legitimă, iar dezbaterile pe acest subiect ar trebui purtate într-un mod calm și cu atenție față de sensibilitățile ambelor părți.

Radu Banciu recidivează în privința maghiarilor

În contextul apariției în august 2017, pe rețelele sociale, a unui videoclip în care un bărbat român susținea că într-un supermarket din Odorheiul Secuiesc nu a fost servit pentru că nu ar fi cunoscut limba maghiară, Radu Banciu, realizatorul emisiunii „Lumea lui Banciu”, a făcut o serie de afirmații antimaghiare foarte violente „erau să-l și bată, îl omorau; te omoară, bă, te calcă în picioare, ăia sunt sectanți (...), ăia sunt unguri toți (...) astea sunt lucruri curente”, „nea Nicu (...) cu tunurile cu apă îi scotea pe toți, da, Odorheiul Secuiesc, după o fază de genul acesta nu mai avea populație de etnie maghiară; se duceau tancurile de

²³<http://romanalibera.ro/politica/partide/traian-basescu---niciodata-nu-voi-permite-unei-minoritati-sa-umileasca-romanii-476566>;

la Tg. Mureș, că de-aia erau plasate acolo (...) se duceau tancurile și le rădeau magazinele”, „am ajuns să fim tratați ca niște animale”, „în ce țară își permite comunitatea maghiară să dea lecții?”.

Într-o altă ediție a aceleiași emisiuni Radu Banciu a comentat vizita președintelui Klaus Iohannis în județele Mureș, Harghita și Covasna, spunând despre comunitatea română din zonă că „se stinge acolo, fiind sugrumată de această asupra, într-adevăr, cum spunea domnul Pop, de anii feudalismului. Deci acolo este o atmosferă de nerespirat, românii ăia nu pot să vorbească în limba lor ca să nu-i jeneze pe cei care doresc această autonomie de tip european, sa-i spunem. Ca să nu poată fi jenați gaborii, chiaburii ăia, atunci ăștia trebuie să tacă (...), să învețe limba maghiară”. Banciu a continuat afirmații instigatoare la ură: „cum să le dăm noi ăștora care ne omoară, ne calcă în picioare de secole în Transilvania, fără niciun drept, tot ce-și doresc ei?”, „maghiarul care se consideră stăpân e de o aroganță și o trufie de asta inacceptabilă”, „te bat ăia de te usucă dacă vorbești în românește” și a comparat spațiul transilvănean cu Coreea de Nord. În final, Radu Banciu a opinat că „statul român trebuia să trimită armata acolo, să-i pună cu botul pe labe pe ăia” pentru că „nu îi lasă pe români să vorbească românește”²⁴.

Afirmațiile lui Banciu au fost sancționate prin amendă atât de Consiliul Național al Audiovizualului, cât și de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării.

Șeful Comisariatului Regional pentru Protecția Consumatorilor Brașov consideră jignitor unii etnici maghiari nu vorbesc româna

În contextul incidentului de la Odorheiu Secuiesc din august 2017 în care un cetățean pretindea că nu ar fi fost servit cu mici de o vânzătoare deoarece aceasta nu cunoștea limba română, Sorin Șuşanu, șeful regional al Comisariatului pentru protecția consumatorului a acordat un interviu pentru o publicație în care a catalogat situația din teren ca fiind „extrem de gravă”, în sensul că în județele Harghita și Covasna foarte mulți angajați din comerț nu „stăpânesc corespunzător” limba română. Acesta a declarat că instituția pe care o conduce a făcut mai multe controale în cele două județe pentru a-i identifica și amenda pe acei comercianți care angajează persoane care nu cunosc corespunzător limba română. La întrebarea reporterului cu privire la o inițiativă a lanțului de magazine Kaufland de a

²⁴adevarul.ro/entertainment/tv/b1-tv-noua-amenda-cna-comentariile-radu-banciu-ordoheiu-secuiesc-faza-genul-acesta-nu-mai-populatie-etnie-maghiara-1_5a5e43d5df52022f759231ef/index.html;

asigura cursuri de limba română acelor angajați ai săi care nu o stăpânesc suficient, Sorin Șuşanu a declarat: „Cred că este absurd și anormal, și jignitor, pentru noi și pentru țară, să existe o astfel de abordare. Statutul de cetățean român îți conferă drepturi, dar și obligații. Nu se poate așa ceva, pentru că atunci când ei beneficiază de tot ceea ce înseamnă servicii ale statului, de asistență medicală, juridică, instituții ale statului și altele, e ok, invers, nu se poate.”²⁵

Fostul premier Mihai Tudose, declarație xenofobă privind autonomia Ținutului Secuiesc

Premierul în funcție Mihai Tudose a declarat, în ianuarie 2017, la Realitatea TV, că autonomia Ținutului Secuiesc nu poate fi nici măcar discutată și a menționat că „dacă steagul secuiesc va flutura pe instituțiile de acolo, toți vor flutura lângă steag”. Mesajul lui a venit în urma semnării unei rezoluții de către UDMR, PPMT și PCM, formațiuni politice maghiare, pentru obținerea autonomiei teritoriale a Ținutului Secuiesc. După valul de critici venit în special din partea UDMR, Tudose a rectificat declarația afirmând că s-a referit la fluturatul pe steag al mandatului celor care nu aplică legea și și-a cere scuze față de comunitatea maghiară. CNCD a aplicat sancțiunea avertismentului în acest caz motivând hotărârea prin faptul că Mihai Tudose și-a cerut scuze public pentru afirmațiile sale²⁶.

Plăcuță bilingvă vandalizată în județul Harghita

În luna aprilie 2017, Institutul de Apărare a Drepturilor Omului *Miko Imre* relatează că autori rămași necunoscuți au vandalizat plăcuța care indica ieșirea din localitatea Toplița, acoperind cu vopsea numele maghiar al localității²⁷. Conform legislației în vigoare, autoritățile locale au obligația a inscripționa numele localităților și în limba maternă a minorităților naționale, dacă ponderea acestora depășește 20%. Asemenea incidente au loc cu regularitate, cazuri similare fiind documentate în trecut și în județele Satu Mare, Cluj, Mureș și Harghita. De obicei ținta sunt plăcuțele cu denumirea în limba maghiară a localităților.

²⁵ bugetul.ro/interviu-sorin-susanu-sef-anpc-ce-ascunde-de-fapt-scandalul-kaufland-odorheiu-secuiesc;

²⁶ stirileprotv.ro/stiri/politic/tudose-refuza-sa-discute-despre-autonomia-tinutului-secuiesc-udmr-mesaj-primitiv.html;

²⁷ mikoimre.ro/jelentesek/megrongaltak-a-ketnyelvu-helysegnevtablakat;

Gigi Becali, remarce rasiste față de fotbaliștii originari din Africa

În iulie 2017, Gigi Becali a avut un nou derapaj rasist, de data asta cu privire la jucătorii de fotbal originari din Africa: „Nu am nimic cu jucătorii de culoare. Am avut 4-5. La mine nu e discriminare. Eu nu am nimic cu ăștia din Europa, pentru că sunt civilizați. Eu nu iau din Africa, nu mai vreau să lucrez cu ei. Ai numai probleme cu ei, nu se adaptează. Eu lucrez cu negri din Europa, care sunt civilizați, cei din Africa sunt obraznici, nu au educație. Pe Boli de ce-l vreau? E european, eu numai lucrez decât cu europeni, galben, negru, ce o fi, numai să fie european. Și Mircea Lucescu spunea la fel, că nu mai poți să lucrezi cu ei”²⁸.

În urma sesizării Comisiei de Disciplină și Etică de către Federația Română de Fotbal, Becali a primit, pentru această abatere, dar și pentru altele, o amendă în cuantum de 130.000 de lei.

Academia Română, îngrijorată de erodarea identității, suveranității și unității naționale a României

În februarie 2017, la inițiativa academicienilor Victor Voicu, Ion-Aurel Pop (rector al Universității Babeș-Bolyai de la Cluj, devenit între timp și președinte al Academiei Române) și Gheorghe Păun, instituția a inițiat un apel menit să îndemne la apărarea „identității, suveranității și unității naționale”. În textul publicat pe site-ul principalului for cultural și științific al României, autorii identificau ca principale pericole la adresa statului român mai multe „acțiuni îndreptate direct împotriva Statului și Poporului Român (sic!)” cum ar fi: „rescrierea tendențioasă, lacunară sau chiar mistificatoare a istoriei, denigrarea simbolurilor naționale, subminarea valorilor și instituțiilor fundamentale, sabotarea viitorului” etc. De asemenea, în Apel se mai face referire la „acțiuni plasate sub semnul globalismului nivelator sau al unei exagerate <<corectitudini politice>>”, precum și la „încercări recurente de <<regionalizare>>, sau de creare de enclave autonome pe baze etnice”²⁹. Prin acest document, Academia Română își asuma un discurs populist, îndreptat împotriva toleranței și diversității și care încerca să introducă un sentiment de teamă în rândul populației.

²⁸libertatea.ro/sport/gigi-becali-a-zis-iar-azi-ca-nu-mai-vreau-jucatori-de-culoare-moke-l-a-avertizat-pe-gnohere-curaj-nu-e-usor-sa-ai-patron-rasist-1904958;

²⁹ www.acad.ro/com2017/apelAR/d0208-ApelAR.pdf;

Conform documentului existent și la data redactării prezentului raport pe site-ul Academiei Române, Apelul a fost semnat de 84 de membri și membri corespondenți ai instituției. În condițiile în care au apărut în spațiul public mai multe declarații prin care persoane care apar printre semnatori se dezic de conținutul documentului, numărul exact al semnatarilor reali nu este cunoscut.

Manifestări publice de intoleranță

Suporterii României au ars la Cluj steagul Ungariei înaintea unui meci de baschet

Un episod de manifestare a urii în competițiile sportive a avut loc și în 2017³⁰, în cadrul campionatului European de baschet de la Cluj-Napoca, când suporterii României ar fi dat foc unui steag maghiar pe platoul din fața Sălii Polivalente. De asemenea, în momentul în care s-a cântat imnul național al Ungariei, românii s-au întors cu spatele.

Drept răspuns, suporterii maghiari s-au întors și ei cu spatele la teren când se intona imnul României. Pe parcursul meciului, un grup de suporteri români au scandat „Ținutul Secuiesc, pământ românesc” și au cântat „Treceți batalioane române Carpații”.

Conform purtătorului de cuvânt al Grupării de Jandarmi Mobilă Cluj, Marius Ardelean, nu a fost identificată persoana care a dat foc steagului.

Naționalistul Țene, numit Șef al Biroului de învățământ, cultură, culte, sport și societate din Primăria Cluj-Napoca

Numirea lui Ioan Vasile Țene în 2017 în funcția de Șef al Biroului de învățământ, cultură, culte, sport și societate din cadrul Primăriei Cluj-Napoca a stârnit o serie de critici³¹ din partea unor clujeni îngrijorați că valorile pe care acesta le promovează nu sunt compatibile cu exercitarea unei funcții publice. Ioan Vasile Țene este reprezentantul legal al publicației Napoca News, cunoscută pentru folosirea ocazională a unor discursuri instigatoare la ură împotriva minorităților etnice, sexuale sau comunităților religioase. Câteva exemple: „Târgu Secuiesc este un fel de cartier Molenbeek din Bruxelles, unde autoritățile statului nu au acces și unde elementele teroriste sau extremiste sunt protejate și integrate într-o comunitate de tip enclavă”, sau „Criza refugiaților e de fapt o INVAZIE musulmană organizată”.

³⁰www.mediafax.ro/sport/foto-video-suporteri-romani-au-ars-un-steag-al-ungariei-si-s-au-intors-cu-spatele-in-timpul-implului-la-inceputul-partidei-dintre-cele-doua-nationale-de-la-eurobasket-2017-16718697; 5 septembrie 2017;

³¹adevarul.ro/locale/cluj-napoca/protest-apa-cluj-primarului-vizat-ionut-Tene-seful-numit-boc-cultura-declarat-drama-colectiv-fost-cauzata-invocarea-spiritelor-malefice-1_5971f1025ab6550cb85a8d12/index.html; 21 iulie 2017;

Liderul UDMR din Cluj-Napoca, Csoma Botond³², a făcut o sesizare către CNCD cu privire la faptul că Ioan Țene, funcționar public al Primăriei, manifestă idei cu caracter discriminatoriu față de minorități religioase și etnice din România în spațiul public. Deși CNCD a considerat că activitatea publicistică a reclamatului este conformă cu principiile libertății de exprimare, instituția a emis, totuși o recomandare către Agenția Națională a Funcționarilor publici cu privire la evaluarea profilului moral al candidatului în procesul de recrutare pentru a se asigura că nu se încalcă principiul nediscriminării.

Spectacol de promovare a păcii, întrerupt de simpatizanți ai mișcărilor de extrema dreaptă

Pe 1 octombrie 2017³³, a avut loc la opera din Cluj spectacolul „The Armed Man - Misă pentru pace” interpretat de artiști din Cluj și de o parte a corului din Cardiff. Pe site-ul Operei spectacolul este prezentat ca fiind un concert vocal-simfonic al cărui text „relevă dureroasele consecințe ale războiului, tocmai cu scopul de a sublinia beneficiile și necesitatea păcii”. În timpul spectacolului, într-un moment în care personajul muezinului interpreta chemarea la rugăciune a islamicilor, un grup spectatori a început să intoneze imnul României. Intervenția rapidă a jandarmilor a reușit să îi scoată din sală pe cei care au întrerupt concertul. Călin Mărincuș, cel care și-a asumat organizarea acestei acțiuni, este o figură des întâlnită la marșurile Noii Drepte.

Gestul, care i-a șocat pe artiștii străini din cor, a fost explicat de Mărincuș ca o mișcare împotriva încercării celor de la București de a „spăla creierele clujenilor” și de „a-i învăța ce bun este multiculturalismul, cât de mult ni se potrivește nouă și ce binecuvântări aduce”.

După ce au fost scoși din clădirea Operei, cei care au întrerupt concertul au fost amendați cu sume cuprinse între 500 și 700 de lei pentru nerespectarea măsurilor de ordine în timpul desfășurării spectacolului și pentru adresare de cuvinte jignitoare.

³²ziuaadecj.realitatea.net/politica/liderul-udmr-cluj-va-face-o-actiune-in-contencios-administrativ-in-cazul-numirii-lui-ionut-tene-sef-in-primaria-cluj--167662.html, 13 decembrie 2017;

³³adevarul.ro/locale/cluj-napoca/video-trupele-mascati-intervenit-spectacol-operei-cluj-simpatizantii-noii-drepte-facut-circ-1_59d14aa05ab6550cb8b70397/index.html, 1 octombrie 2017;

FRF amendată de FIFA pentru bannerele anti-islamice ale suporterilor români

În timpul meciurilor de fotbal ale naționalei României cu Armenia și Muntenegru din luna septembrie 2017, un grup de suporterii tricolori au aruncat obiecte pe teren, torțe și au afișat bannere cu mesaje intolerante față de musulmani. Mesajele înscrise pe bannere erau: „Bravii noștri eroi zilnic sunt dați uitării, cât mai avem mândrie: Nu islamizării” și „Sângele de martir creștin ne-a sfințit glia secole apărând cu râvnă ortodoxia”³⁴.

Federația Română de Fotbal a fost amendată de FIFA cu 25.000 de franci elvețieni, iar Arena Națională din București a fost suspendată o partidă ca urmare a acțiunilor derulate de fanii români.

A 13-a ediție a Marșului Normalității

Organizat în aceeași zi cu Marșul Diversității, pe 20 mai 2017³⁵, Marșul Normalității a avut ca scop principal manifestarea dezacordului față de activiștii LGBT și promovarea ideii că familia este întemeiată pe căsătoria dintre un bărbat și o femeie și nu pe uniunea a două persoane de același sex. Participanții au scandat inclusiv lozinci precum „România nu-i Sodoma” sau „Salvăm, salvăm familia normală”.

Marșul a fost organizat de partidele Noua Dreapta, România Mare și România Unită, reunite în Alianța politică B.I.N.E. (Blocul Identității Naționale în Europa), care au criticat cu această ocazie amânarea organizării unui referendum pe tema revizuirii Constituției privind definiția familiei de către partidele politice de la putere. De asemenea, Curtea Constituțională a României a fost criticată de organizatori, care au considerat că aceasta trebuia să dea o soluție tranșantă în sensul nrecunoașterii în România a căsătoriilor între persoane de același sex oficiate în dosarul referitor la cuplul Adrian Coman - Clay Hamilton, în care CCR a solicitat punct de vedere de la Curtea Europeană de Justiție.

³⁴<http://www.napocanews.ro/2017/10/frf-amendata-de-fifa-pentru-afisarea-de-suporteri-a-unui-banner-crestin-ortodox-la-un-meci-de-fotbal-international.html>; octombrie 2017

³⁵www.ziare.com/stiri/gay-fest/in-weekend-au-loc-marsul-diversitatii-si-marsul-normalitatii-redefinirea-familiei-in-constitutie-agita-spiritele-1465774, 20 mai 2017;

Advocacy pentru modificarea definiției familiei în Constituție

Demersul Coaliției pentru Familie (CpF) de modificare a definiției familiei în Constituția României reprezintă unul dintre cele mai puternice și mai reușite demersuri de advocacy din ultimii ani din țara noastră. Coaliția, susținută de mai multe denominațiuni creștine din România, dintre care cea mai importantă este cea ortodoxă, și-a propus înlocuirea sintagmei „căsătoria liber consimțită dintre soți” care apare în definiția familiei prezentă la articolul 48 din Constituție cu sintagma „căsătoria liber consimțită dintre un bărbat și o femeie”. Dacă în 2016, CpF reușise să obțină adoptarea în Camera Deputaților a legii de organizare a referendumului pentru modificarea Constituției, în 2017 proiectul a stagnat la Senat deși au existat mai multe momente în care a fost creată impresia că legea va fi adoptată. Și în 2017, CpF a organizat o serie de întâlniri, conferințe și manifestații publice prin care a urmărit promovarea referendumului de modificare a constituției, în majoritatea cazurilor discursul celor invitați situându-se în limita libertății de exprimare. Presupusele „amenințări homosexuale” la adresa societății reprezintă în continuare un pilon important al comunicării coaliției. Ca răspuns la apariția Respect: Platforma pentru Drepturi și Libertăți (o platformă care a identificat CpF ca principalul instrument de manifestare a tendințelor iliberale în România), dar și a expunerii afinităților legionare ale unora dintre membrii organizațiilor reunite în cadrul Coaliției pentru Familie, în 2017 a apărut Platforma Civică Împreună, condusă, în principal, de aceleași persoane ca cele care conduc CpF, dar din care nu mai fac parte organizații care reprezintă un risc de imagine pentru aceasta. Platforma Civică Împreună și CpF urmăresc, însă, aceleași obiective.

Manifestări publice pentru diversitate

Acest capitol este o trecere în revistă a principalelor manifestări publice pentru diversitate sau despre care considerăm că ar putea să crească gradul de înțelegere și acceptare în societatea românească. Nu avem pretenția de a fi realizat o listă exhaustivă a acestui gen de manifestări din spațiul public românesc, însă considerăm că cele prezentate mai jos pot da măsura acestui tip de intervenție în România. Cultura a continuat să joace un rol important în încercarea de apropiere a restului societății de diferitele grupuri vulnerabile discursului intolerant, dar dispariția totală a Granturilor Spațiului Economic European, principalul finanțator pentru evenimentele culturale dedicate sărbătoririi diversității, s-a resimțit puternic. În schimb, probabil sub presiunea activității Coaliției pentru Familie, au crescut semnificativ evenimentele publice dedicate susținerii comunității LGBT.

Concertul „The Armed Man - Misă pentru pace”, găzduit de Opera Națională Cluj-Napoca

Pe 1 octombrie 2017³⁶ a avut loc spectacolul de operă „The Armed Man- Misă pentru pace” interpretat de artiști din Cluj și de o parte a corului din Cardiff. Pe site-ul Operei spectacolul a fost prezentat ca fiind un concert vocal-simfonic al cărui text „relevă dureroasele consecințe ale războiului, tocmai cu scopul de a sublinia beneficiile și necesitatea păcii”.

În ciuda mesajului de toleranță, concertul a fost întrerupt de un grup de simpatizanți de extremă dreaptă, chiar în momentul în care în actul artistic avea loc o chemare la rugăciune în limba arabă. Grupul era nemulțumit de faptul că într-o instituție culturală românească era permisă o rugăciune în limba arabă „folosită de teroriști musulmani”.

Aceștia au fost evacuați din clădire, conduși la secție și amendați cu sume cuprinse între 500 și 700 de lei pentru întreruperea unei manifestări culturale și pentru adresarea de cuvinte jignitoare.

³⁶ „Mascații” au intervenit la un spectacol al Operei din Cluj. Cinci simpatizanți ai Noii Drepte au făcut circ, adevarul.ro, 1 octombrie 2017;

Protest după numirea naționalistului Țene în funcția de șef al Biroului învățământ, cultură, culte, sport, societate din Primăria Cluj-Napoca

Pe 21 iulie 2017³⁷, în Cluj-Napoca un grup de artiști anonimi au expus pe râul Someș, în zona podurilor Garibaldi și Elisabeta două instalații identice care afișau un fotomontaj reprezentându-l pe de o parte, pe Emil Boc (primarul municipiului Cluj-Napoca) și pe de altă parte, pe Ioan Vasile Țene alături de inscripția „Boc, nu-l mai Țene că ne scufunzi”.

Această formă de protest a fost realizată pentru a critica numirea lui Ioan Vasile Țene în funcția de șef al Biroului învățământ, cultură, culte, sport, societate din cadrul Primăriei. Conform organizatorilor protestului, CNCD ar fi confirmat faptul că Ionuț Țene este reprezentantul legal al site-ului (extremist, n.n.) Napoca News. Instalațiile aveau difuzoare care asigurau coloana sonoră ce reda un remix al unor citate preluate din declarații publice ale lui Ioan Vasile Țene din 2015 și 2016.

Szakáts István, care a depus și o plângere la CNCD împotriva numirii lui Ionuț Țene în funcția din cadrul Primăriei Cluj, a publicat pe pagina lui de Facebook citatele care se auzeau din difuzoare: „Este foarte grav ce se întâmplă. Autoritățile se fac că nu văd.", "Din păcate românii din Ardeal și chiar și la Cluj-Napoca sunt în continuare umiliți și obidiți.", "De aceea, acest marș al lui Avram Iancu are și rolul de a trezi mințile românilor ca în sfârșit să fim la noi acasă stăpâni", "Clujul nu e Kolozsvár". Pe fundal se auzea intro-ul instrumental al piesei Sfânta Tinerețe Legionară, ales Poemul Zilei de către site-ul Napoca News în 24 februarie 2011.

Conform lui Szakáts István, scopul acțiunii a fost acela de a aminti clujenilor importanța unui „climat cetățenesc bazat pe încredere și respect reciproc”, „de a avea o administrație locală care contribuie activ la acest deziderat” și de a conștientiza faptul că „toți factorii sociali sunt parte a unui proces de învățare”.

Competiția sportivă „Nu rasism! Nu violență!”

Fundația Policy Center for Roma and Minorities a creat în 2010 programul „Love Football! No racism! No violence!” în cartierul Ferentari, una din cele mai marginalizate

³⁷http://adevarul.ro/locale/cluj-napoca/protest-apa-cluj-primarului-vizat-ionut-Tene-seful-numit-boc-cultura-declarat-drama-colectiv-fost-cauzata-invocarea-spiritelor-malefice-1_5971f1025ab6550cb85a8d12/index.html, adevarul.ro, 21 iulie 2017;

zone ale Bucureștiului³⁸. În cadrul acestui program, fundația, împreună cu Federația Română de Fotbal, a organizat în martie 2017 un turneu antidiscriminare în care s-au întâlnit copii veniți din medii defavorizate. Scopul acestuia a fost de a promova diversitatea și de a transmite un mesaj de conștientizare a problematicii integrării și bunei conviețuirii între grupurile etnice din România.

Zeci de ambasadori au dat o declarație comună pentru sprijinul comunității LGBTI din România

Treizeci de ambasadori, alături de Reprezentanța Comisiei Europene, au semnat în luna mai 2017 o declarație comună pentru a își arăta sprijinul pentru comunitatea LGBTI din România³⁹. Declarația a fost emisă presei cu ocazia Zilei Internaționale împotriva Homofobiei. Semnatarii documentului au făcut apel la respectarea drepturilor omului și egalitatea de șanse, indiferent de orientarea sau identitatea sexuală.

Expoziția „Genocidul împotriva Romilor - Amintiți-vă să rezistați !”

Expoziția a fost deschisă în august 2017⁴⁰, la sala Dalles din București, pentru a comemora ziua de 2 august 1944 când 2,897 romi din România au fost exterminați la Auschwitz- Birkenau.

Studenti și cercetători din Germania, România și Ucraina au contribuit la realizarea unui inventar cu povești și documente ale victimelor Genocidului romilor. Reconstituirea calvarului prin care au trecut mii de romi pe parcursul deportării și la ajungerea în lagăr a fost redată prin imagini și documente în cadrul expoziției.

Bucharest Pride 2017

În anul 2017, festivalul Bucharest Pride⁴¹ a avut loc între 14 și 20 mai, perioadă în care s-au desfășurat mai multe activități menite să aducă împreună susținători ai comunității LGBT și oferindu-le, astfel, o platformă de discuții. Dezbaterile organizate în timpul

³⁸ <https://policycenter.eu/en/love-football-no-racism-no-violence-2/>

³⁹ <http://www.ziare.com/social/homosexuali/zeci-de-ambasadori-au-dat-o-declaratie-comuna-pentru-sprrijinul-comunitatii-lgbti-din-romania-1466013>, ziare.com, 17 mai 2017;

⁴⁰ http://adevarul.ro/cultura/istorie/o-expozitie-dedicata-genocidului-romilor-deschisa-bucuresti-ambasadorul-suaeste-foarte-important-nu-uitam-1_5981d6dc5ab6550cb8b0e109/index.html, adevarul.ro, 2 august 2017;

⁴¹ <https://www.bucharestpride.ro;>

evenimentului au vizat subiecte precum spațiile *LGBT friendly* din București, prevenirea, combaterea și investigarea infracțiunilor motivate de ură, protecția familiei, cuplul de același sex și activismul în industria muzicii. Pe 18 mai a fost organizată „Queer night”- o petrecere realizată cu sprijinul Ambasadei Germaniei la București.

Festivalul a fost încheiat cu deja tradiționalul Marș al Diversității.

Marșul Diversității 2017

Marșul Diversității a fost organizat la București pe 20 mai 2017, la eveniment participând peste 2000 de susținători, printre aceștia și Hans Klemm, ambasadorul Statelor Unite ale Americii la București⁴². Scopul marșului a fost promovarea drepturilor LGBT și a unui apel la toleranță în numele respectului demnității umane și a diversității. Organizatorii au criticat inițiativa legislativă a Coaliției pentru Familie privind redefinirea familiei în Constituție și modul în care aceasta încurajează atitudinile homofobe.

Ca replică la Marșul Diversității, s-a desfășurat în aceeași zi Marșul pentru normalitate, organizat de partidul Noua Dreapta, în care s-a militat împotriva comunității LGBT. La Marșul pentru normalitate s-au scandat lozinci homofobe precum „România nu e Sodoma!”⁴³.

Serile filmului Gay

Cea de-a XII-a ediție a Festivalului Internațional „Serile filmului Gay” a avut loc în Cluj-Napoca între 17 și 25 noiembrie 2017⁴⁴. Pe parcursul celor 8 zile s-a proiectat o colecție de filme queer din peste 30 de țări la care s-au adăugat documentare, lungmetraje și scurtmetraje, slam poetry, LGBTea, ateliere de jurnalism comunitar și ateliere despre implicarea civică.

⁴²<http://www.mediafax.ro/social/galerie-foto-video-marsul-diversitatii-2017-pestepersoane-arcultriumf-ambasadorul-sua-bucuresti-printre-sustinatori-participant-tata-mi-zis-ma-pot-schimbiaviata-paralela-16345638>

⁴³<https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/marsul-diversitatii-aflat-la-a-13-a-editie-va-avea-loc-sambata-in-capitala-traficul-va-fi-restrictionat.html>

⁴⁴ <http://serilefilmuluigay.ro/2017/>

Secțiune LGBT și „NexT is Feminist” la NexT Film Festival

Cea de-a XI-a ediție a Festivalului „NexT Film Festival” s-a desfășurat între 22 și 26 iunie 2017⁴⁵ în București. Două din cele trei teme principale ale acestei ediții au fost dedicate comunității LGBT și feminismului. În cele 5 zile au fost difuzate 6 filme cu tema LGBT și 8 filme din categoria „NexT is Feminist” care au făcut posibilă abordarea unor subiecte ce țin de incluziune, identitate și drepturile femeilor și membrilor comunității LGBT.

Prin intermediul acestui festival, organizatorii doresc să ofere o alternativă la produsele culturale și artistice care oferă o imagine parțială asupra celor două comunități, să promoveze diversitatea și să demonteze prejudecăți profund ancorate în mentalul colectiv.

Luna istoriei LGBT

Sărbătorită în fiecare an în luna februarie, în 2017⁴⁶ a avut loc cea de-a șasea ediție a Lunii istoriei LGBT în România. Pe parcursul lunii au fost organizate evenimente precum expoziții de artă, dezbateri, proiecții de filme, ateliere în care sunt aduse în prim plan experiențe de viață ale comunității LGBT.

Ediția din acest an a fost dedicată lui Sorin Oncu (1980-2016), unul din pionierii artei queer în România.

Caleido - festival de teatru multicultural în România

A doua ediție a Festivalului Caleido s-a desfășurat între 27 noiembrie și 1 decembrie 2017⁴⁷ și a fost găzduit de UNTEATRU.

Abordând subiecte ce țin de etnicitate și multiculturalism, acest festival și-a propus să schimbe perspectiva asupra modului în care este privit teatrul și să promoveze un dialog intercultural deschis. Pentru a putea fi selectat în festival, un spectacol a trebuit fie să fie scris sau regizat de o persoană care aparține unei minorități etnice din România, fie să aibă în distribuție un actor al unei minorități etnice. În cele cinci zile au fost jucate 10 spectacole iar la sfârșitul fiecărei zi jurnalistul și scriitorul Andrei Crăciun a moderat o serie de discuții.

⁴⁵ <https://www.nextfilmfestival.ro/cinema-ul-intalneste-politica-la-next-lgbt-next-is-feminist-si-cateva-parables-of-today>;

⁴⁶ <http://www.acceptromania.ro/blog/event/luna-istoriei-lgbt-2017-in-memori-am-sorin-oncu>;

⁴⁷ <https://yorick.ro/incepe-caleido-primul-festival-de-teatru-multicultural-din-romania>;

Festivalul Internațional „Romanii Poesia” din nou la Sibiu

Aflat la a doua ediție, Festivalul Internațional „Romanii Poesia” s-a desfășurat la Sibiu, în perioada 11-14 octombrie 2017⁴⁸ și a fost organizat de Fundația Social-Culturală a Romilor „Ion Cioabă”.

Festivalul a avut ca scop promovarea poezilor romi din spațiul românesc sau internațional și a reprezentat o invitație la dialog intercultural pentru combaterea discriminării romilor în întreaga lume. Pe parcursul acestei ediții au fost organizate prezentări de poezii, un târg culinar și de meșteșuguri tradiționale, ultima zi fiind dedicată unui spectacol de poezie, muzică și dans cu invitați din diferite colțuri ale lumii.

Ziua Europeană de Comemorare a Holocaustului Împotriva Romilor

În data de 2 august 2017⁴⁹ a fost marcată Ziua Europeană de Comemorare a Holocaustului împotriva Romilor prin depunerea de coroane la Memorialul Victimelor Holocaustului din România și proiecția unui film documentar numit „În numele statului, Holocaustul Romilor”.

De asemenea, a fost distribuită gratuit o broșură intitulată „O Samudaripen. Holocaustul Romilor” ce conținea mărturii ale supraviețuitorilor. Evenimentul a fost organizat de Centrul Național de Cultură a Romilor — Romano Kher.

Ziua de 2 august comemorează gazarea a 2,897 romi din lagărul de concentrare Auschwitz II-Birkenau.

Cluj Pride, premieră în spațiul transilvănean

Primul eveniment de acest tip din Transilvania s-a desfășurat în Cluj-Napoca în perioada 28 iunie-1 iulie 2017⁵⁰ oferindu-le membrilor comunității LGBT sau simpatizanților din această zonă posibilitatea de a se face auziți și de a se implica activ în promovarea drepturilor LGBT.

⁴⁸ <http://jcr.ro/bucuresti/festivalul-international-romaii-poesia-sibiu;>

⁴⁹ www1.agerpres.ro/social/2017/08/02/ziua-europeana-de-comemorare-a-holocaustului-impotriva-romilor-va-fi-marcata-prin-depunere-de-coroane-la-memorialul-victimelor-holocaustului-07-13-19; 2 august 2017;

⁵⁰ mediafax.ro/social/foto-video-cluj-pride-pest-500-persoane-mars-comunitatii-lgbt-au-cerut-lege-parteneriatelor-civile-incident-marsul-noii-drepte-tanara-mitingul-lgbt-luata-jandarmi-16543134;

Cluj Pride a fost organizat de activiști LGBT care activează în asociații ce susțin incluziunea minorităților sexuale, diversitatea, toleranța și dialogul social bazat pe respectul libertății și demnității umane. Pe durata evenimentului au avut loc mai multe activități printre care se numără vizionări de filme și documentare, ateliere de creație, discuții și dezbateri. Ultima zi a fost consacrată Marșului #spunedrept, o formă pașnică de protest prin care s-a cerut recunoașterea drepturilor comunității LGBT din România.

La marș au participat aproximativ de 500 de participanți, senatorul USR Adrian Dohotaru și fostul senator UDMR de Cluj Eckstein Kovacs Peter fiind printre cei prezenți. Pentru a manifesta dezacordul față de astfel de evenimente și intoleranța față de comunitatea LGBT, Noua Dreaptă a organizat un contra-protest la care a fost afișat un banner cu mesajul „Când lumea se întoarce cu fundul în sus, noi rămânem cu picioarele pe pământ. Noi, clujenii”.

Primăria Cluj-Napoca a șicanat organizarea marșului Cluj Pride, întârziind foarte mult aprobarea acestuia⁵¹ și acceptând desfășurarea lui pe un traseu departe de centrul orașului⁵². În schimb, contramanifestația organizată de Noua Dreaptă a putut avea loc central, în piața Avram Iancu.

Festivalul DraMa 9 de la Odorheiul Secuiesc

Ajuns la a noua ediție, Festivalul DraMa 9 a fost pus în scenă între 17 și 23 septembrie 2017⁵³ la teatrul Tomcsa Sándor din Odorheiul Secuiesc. Scopul principal a fost promovarea dramaturgiei contemporane română și maghiară într-un spațiu multietnic în care ar trebui să domnească toleranța și respectul între comunitățile care îl locuiesc.

Evenimentul a fost realizat prin implicarea unor dramaturgi consacrați precum Matei Vișniec, Gianina Cărbunariu, Csaba Szekely, Visky Andras, Tamas Cseh-Geza Beremenyi, Marius Popa-Cezar Gheuc și Zoltan Egressy. Pe lângă spectacolele de teatru, în cele șapte

⁵¹http://adevarul.ro/locale/cluj-napoca/parada-cluj-pride-comunitatii-lgbt-nu-fost-autorizata-primarie-evenimentul-era-programat-1-iulie-1_5944fde75ab6550cb839f0bb/index.html

⁵²<http://www.mediafax.ro/social/foto-video-cluj-pride-pest-500-persoane-mars-comunitatii-lgbt-au-cerut-lege-parteneriatelor-civile-incident-marsul-noii-drepte-tanara-mitingul-lgbt-luata-jandarmi-16543134>

⁵³adevarul.ro/cultura/teatru/ce-nu-fac-politicienii-actorii-festivalul-drama-9-odorheiul-secuiesc-1_59c8cc165ab6550cb882e8b8/index.html, 25 septembrie 2017;

zile ale Festivalului s-au organizat lansări de cărți, discuții cu publicul și un concert al trupei Evilági.

Protest pentru legalizarea parteneriatului civil „Tradiția noastră este iubirea”

Pe 21 octombrie 2017⁵⁴, a avut loc un protest în Piața Universității pentru susținerea parteneriatelor civile care ar veni în sprijinul cuplurilor heterosexuale sau de același sex pentru care căsătoria nu este o opțiune.

Asociația MozaiQ este cea care a lansat invitația la protest susținând că statul român trebuie să recunoască drepturile și libertățile comunității LGBT dar și a cuplurilor heterosexuale necăsătorite și să ofere posibilitatea parteneriatelor civile sau altor forme de uniune care asigură la rândul lor respectarea altor drepturi precum: cel de a alege numele de familie, dreptul de moștenire, dreptul la bunuri comune sau obligația de întreținere. La protest au participat câteva zeci de persoane.

Spectacol de teatru dedicat Zilei Minorităților Naționale din România

Cu ocazia Zilei Minorităților Naționale⁵⁵ sărbătorită pentru prima oară în România, ARCUB a găzduit spectacolul „Cine a omorât-o pe Szoma Grancsa?” în data de 18 decembrie 2017.

Spectacolul este o producție Giuvlipen, companie de teatru formată din actrițe rome profesioniste care își doresc să consolideze statutul femeilor rome prin intermediul culturii. Piesa de teatru reflectă situații inspirate din viața reală în care percepția asupra persoanelor fără posibilități financiare este una negativă și împiedică accesul egal la educație.

Primăria Cluj-Napoca a acceptat instalarea plăcuțelor multilingve la intrările și ieșirile din oraș

În urma cererilor venite din partea societății civile clujene și după mai mulți ani de procese, Primăria Municipiului Cluj Napoca a decis să oprească acțiunile în instanță și să instaleze plăcuțe multilingve la intrările și ieșirile din oraș.

⁵⁴adevarul.ro/news/eveniment/protest-legalizarea-parteneriatului-civil-sambata-deviza-traditia-iubirea-1_59e8bf3b5ab6550cb848808a/index.html; 19 octombrie 2017;

⁵⁵adevarul.ro/cultura/teatru/spectacol-teatru-dedicat-zilei-minoritatilor-nationale-romania-cine-omorot-o-szoma-grancsar-1_5a364c715ab6550cb84a0c80/index.html, 17 decembrie 2017;

Grupul civic Musai-Muszáj inițiasse de mai multă vreme o serie de acțiuni civice prin care îi cerea primarului Emil Boc să respecte caracterul multicultural al orașului și să amplaseze plăcuțe cu denumirea orașului și în limbile maghiară și germană. Municipality a contestat aceste cereri și a încercat prin toate căile să obțină în instanță o decizie prin care să nu dea curs cererilor grupului Musai- Muszáj. În cele din urmă, în luna aprilie 2017, la presiunea activiștilor civici, instituția condusă de Emil Boc a decis să nu mai conteste o hotărâre judecătorească care obliga primăria să amplaseze plăcuțe multilingve, aceasta devenind definitivă.

Conform activiștilor Musai-Muszáj, la sfârșitul anului 2017, deciziile instanțelor nu erau încă implementate în totalitate, existând încă multe intrări în oraș în care aceste plăcuțe nu fuseseră instalate.

Conferința Women’s Talk organizată de elevi din Focșani

Gândită ca un eveniment care să promoveze egalitatea de gen, conferința Women’s Talk⁵⁶ a atins și alte teme sensibile și de interes pentru societatea românească: drepturile minorităților sexuale, drepturile minorității rome, reprezentarea femeilor etc. Proiectul, inițiat de un grup de elevi de liceu din Focșani, a beneficiat de o finanțare din partea Departamentului de Stat American în cadrul unui program de schimburi culturale.

Programat să aibă loc la Ateneul Popular din Focșani, evenimentul a fost blocat inițial în urma intervenției diferitelor instituții locale, cum ar fi Baroul Vrancea, Inspectoratul Școlar Județean, organizații afiliate la Coaliția pentru Familie, respectiv reprezentanți ai autorităților locale. Conform unor relatări din presă, la ședința cu directorii de școli organizată de Inspectoratul Școlar Județean, au participat o reprezentantă a Coaliției pentru Familie și reprezentanți ai poliției. Discuția de la respectiva ședință a fost rezumată de inspectorul general prin cuvintele: „Atenție cu elevii minori la ce activități participă. Directorii să aibă foarte mare atenție unde se duc elevii”⁵⁷.

În cele din urmă, pentru ca evenimentul să poată să aibă loc, locația acestuia a fost mutată într-o sală de conferințe închiriată de la un hotel din localitate, iar, pentru a

⁵⁶ www.elle.ro/lifestyle/vrancea-baroul-inspectoratul-scolar-coalitia-pentru-familie-incurajeaza-discriminarea-se-opun-conferintei-women-talk-589262;

⁵⁷ <http://casajurnalistului.ro/coalitia-discriminare>;

preîntâmpina apariția unor probleme de legalitate, participanților li s-a cerut să vină cu un acord parental semnat.

Apariția Respect: Platforma Civică pentru Drepturi și Libertăți

În iunie 2017 a fost lansată Respect: Platforma Civică pentru Drepturi și Libertăți, la inițiativa a 13 organizații și persoane fizice, majoritatea active în domeniul promovării și protejării drepturilor omului. Platforma a apărut, conform inițiatorilor, ca răspuns la presiunile iliberale care se manifestă în România, cea mai semnificativă dintre acestea fiind considerată, la acel moment, activitatea Coaliției pentru Familie de remodelare a societății după principii nedemocratice⁵⁸. Platforma Respect a reușit să atragă 70 de membri și 180 de susținători.

⁵⁸ https://platformarespect.ro/despre_noi/

Analiza hotărârilor emise de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării

Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) a continuat și în 2017 să fie cea mai activă instituție în combaterea discursului de ură. Numărul hotărârilor emise de CNCD pe criteriul „demnitate umană” în perioada de referință pentru prezentul raport - 73 de hotărâri, a înregistrat o ușoară scădere față de cel înregistrat în raportul anterior (2015-2016), însă a continuat să fie unul consistent. Plângerile analizate de CNCD au vizat chestiuni care țin de discursul de ură îndreptat atât împotriva unor singure persoane, cât și împotriva unor categorii sociale / grupuri vulnerabile.

Din punctul de vedere al celor mai expuse categorii la discursul instigator la ură, numărul cel mai mare de sesizări în baza cărora au fost luate hotărâri de către Colegiul Director a privit și în acest an romii (21 de sesizări). Pe locul 2 s-au situat maghiarii, cu 11 sesizări, pe locul 3 au fost persoanele LGBT, cu 6 sesizări, iar pe locul 4 au fost persoanele cu dizabilități, subiect a 5 sesizări către Consiliu. Sub trei sesizări au fost depuse și pentru discursuri considerate instigatoare la ură la adresa românilor, minorităților religioase, femeilor, persoanelor seropozitive, persoanelor vârstnice, evreilor și persoanelor care suferă de boli cronice. Nu au lipsit nici plângerile contra unor discursuri care vizau ținte atipice ale discursului de ură: polițiștii, activiștii pentru drepturile animalelor, mamele, persoanele care lucrează în agricultură sau persoanele care nu sunt secui. A existat numai o singură o petiție care a vizat minoritatea musulmană, lucru care poate fi explicat și prin faptul că, pe fondul diminuării materialelor de presă alarmiste cu privire la atacurile teroriste din Europa, nivelul de discurs de ură împotriva musulmanilor a scăzut la rândul său. Au existat două plângeri care au vizat criterii de discriminare multiple și 4 în care criteriul de discriminare nu era clar formulat. În unele cazuri, motivația redactării petițiilor pare să fi fost reprezentată de vendete personale sau de certuri între părți. Interesant este și că mai mult de un sfert din petiții (21) au vizat posibile discursuri instigatoare la ură din mediul online, iar majoritatea acestora (16) au avut loc pe platforma Facebook. De altfel, într-o hotărâre pe care o considerăm importantă, CNCD a menționat faptul că publicațiile au responsabilitatea de a filtra comentariile care conțin un discurs instigator la ură.

Durata medie de soluționare a unei petiții a fost de 200.5 zile (numărul de zile care au trecut între data de depunere a petiției și data la care a fost emisă hotărârea). 14 petiții au

fost soluționate în mai puțin de 100 de zile, însă numai 5 dintre acestea au ajuns să fie soluționate pe fond, restul fiind clasate din motive de vicii de redactare sau pentru că petenții nu și le-au asumat.

În 2017, Consiliul a clasat 27 de plângeri, reprezentând mai mult de o treime din numărul total al plângerilor primite. Motivele clasării au fost faptul că plângerile nu au respectat rigurile de redactare și petentul nu le-a adus completările cerute (10 plângeri), CNCD a constatat că nu are competența legală pentru a soluționa plângerile (6 cazuri), petenții nu și-au asumat plângerile (4 cazuri), procedura de soluționare a petițiilor nu-i permitea petentului să depună petiția (3 cazuri), petițiile fuseseră deja soluționate (2 cazuri) și petițiile fuseseră depuse după termenul de 1 an de la constatarea faptei (2 cazuri). Considerăm excelent faptul că, în cazul petițiilor în care CNCD a constatat că nu are competențe legale de soluționare (majoritatea acestor cazuri au vizat persoane aflate în detenție), hotărârea emisă a precizat instituția care are competențele să judece fapta de discriminare. Astfel, a fost oferită o șansă în plus ca reclamațiilor să li se facă dreptate.

În ceea ce privește acele petiții în care Consiliul a decis că nu se impune aplicarea niciunei sancțiuni, 8 dintre ele au reprezentat situații în care nu au fost suficiente probe încât să poată fi luată în calcul prezumpția unei fapte de discriminare, 10 dintre ele au fost considerate ca nereprezentând fapte de discriminare, în numai 3 cazuri s-a considerat explicit că fapta nu necesită o intervenție în sensul limitării dreptului la liberă exprimare, iar într-un caz decizia a fost luată ca urmare a constatărilor făcute în teren de echipa de investigații a Consiliului. Referitor la utilizarea acestei echipei, trebuie să menționăm că CNCD a continuat să hotărască în mod neclar și fără constanță folosirea ei.

Comparativ cu final de 2015 și 2016, în 2017 CNCD a constatat mai des faptele de discriminare: din cele 73 de sesizări, instituția a aplicat 12 amenzi și 12 avertismente (în perioada octombrie 2015 - decembrie 2016, CNCD analizase 106 hotărâri și aplicase 15 amenzi și 12 avertismente). Însă, valoarea totală a amenzilor aproape că s-a înjumătățit: în 2017 cifra a fost de 34.000 de lei, în timp ce în perioada octombrie 2015 - decembrie 2016 aceasta se ridicase la 61.000 de lei.

Cele mai multe amenzi au fost date pentru discursuri de ură care au vizat romii (6 amenzi însumând 14.000 de lei) și maghiarii (două amenzi a câte 5000 de lei, amândouă încasate de lucrătorul în presă Radu Banciu). Câte o amendă a fost emisă și pentru discursuri care discriminau pe baza următoarelor criterii: apartenența la naționalitatea

română (5000 de lei), genul feminin (2000 de lei), apartenența la comunitatea LGBT (2000 de lei) și apartenența la un grup etnic diferit de cel al secuilor (1000 de lei).

Din punctul de vedere al categoriilor de emițători ai discursului de ură, cele mai multe și cele mai consistente amenzi (6 amenzi în valoare de 20.000 de lei, deci mai mult de jumătate din valoarea totală a amenzilor) au fost primite ca urmare a activității producătorilor de conținut media (jurnaliști, lucrători în presă). Câte o amendă au primit și emițători ai DIU aparținând categoriilor cetățeni străini (5000 de lei), funcționari publici (2000 de lei), politicieni activi la nivel local și național (câte 2000 de lei) și cadre didactice. O amendă de 2000 de lei, pentru postări extrem de violente la adresa romilor și organizarea unui marș îndreptat împotriva acestora, a fost aplicată unui reclamat a cărui calitate nu reiese în mod clar din hotărârea Consiliului.

Majoritatea avertismentelor au fost aplicate cetățenilor obișnuiți, jurnaliștilor și politicienilor activi la nivel național (câte trei pentru fiecare categorie).

Un lucru îmbucurător este că practica instituției a devenit mai unitară în 2017. Majoritatea avertismentelor au fost însoțite de recomandarea ca persoana reclamată să se abțină în viitor de la discursuri care ar putea duce la lezarea demnității altor persoane. De asemenea, s-a observat că atunci când persoana sancționată este jurnalist, politician sau figură publică, sancțiunea a fost însoțită, de multe ori, și de obligația de a publica un rezumat al hotărârii CNCD într-o publicație de circulație fie locală, fie națională. Din păcate, din cercetarea noastră nu a reieșit clar în care condiții este solicitată publicarea în presa locală și în care este nevoie de publicare în presa națională.

De asemenea, s-a putut constata că CNCD tinde să pedepsească mai des cazurile de discurs de ură care generalizează. Astfel, în 2017, dintre cele 19 cazuri de discurs instigator la ură care au vizat grupuri de persoane, în 16 a fost constatată fapta de discriminare (au fost aplicate 9 amenzi - valoarea maximă fiind de 5000 RON - și 7 avertismente). Spre comparație, din cele 26 de cazuri în care s-au folosit insulte care reflectă și consolidează stereotipuri negative, numai 8 au fost sancționate (3 amenzi - valoarea maximă fiind de 2000 RON - și 5 avertismente).

Un exemplu de bună practică în activitatea CNCD din anul 2017 este și modul în care a fost folosit instrumentul avertismentului în cazul celor două plângeri făcute la adresa medicului Leon Dănăilă. Prima plângere a determinat Consiliul să aplice o sancțiune cu

avertisment și recomandarea să se abțină de la discursuri care pot fi considerate discriminatorii (cartonaș galben), iar a doua plângere, recidiva, a dus la aplicarea unei amenzi (cartonaș roșu). Acest mod de tratare a derapajelor persoanelor publice este de natură să consolideze o percepție corectă în societate cu privire la principiile anti-discriminare, dar și să protejeze, în același timp, libertatea de exprimare.

Cu toate acestea, analiza hotărârilor a arătat și că CNCD nu s-a eliberat complet de practica inexplicabilă de a recomanda reclamațiilor să se abțină de la formulări care pot leza demnitatea altor persoane, chiar dacă nu a constatat vreo încălcare a legislației antidiscriminare. În 2017, acest lucru s-a întâmplat o singură dată (e vorba despre un politician local maghiar care i-a numit „trădători” pe etnicii maghiari care l-au votat pe un contracandidat de-al său), însă este o practică despre care nu se poate spune altceva decât că generează confuzie.

De asemenea, în prezent, CNCD folosește frecvent două „șabloane” de organizarea a informației pentru redactarea hotărârilor sale. Informația specifică cazului tratat este destul de greu de identificat, fiind de multe ori inserată, din loc în loc, printre aprecieri standard generale, unele dintre ele neavând relevanță pentru caz. Mai mult, doar unul dintre cele două „șabloane” permite identificarea criteriilor în baza cărora se judecă necesitatea restrângerii libertății de exprimare. Formularea acestor criterii este atât de generală încât, chestiuni importante - precum nivelul de protecție de care un anumit grup vulnerabil are nevoie în societate, nu este menționat. Acest lucru, pe de o parte deschide poarta practicilor abuzive neunitare din partea instituției, iar pe de alta îngreunează atingerea obiectivelor „educaționale” ale acestor soluții, întrucât persoanele care citesc aceste hotărâri pot avea dificultăți semnificative în a înțelege din ce motive a fost decisă o anumită soluție de către CNCD.

Merită observat și faptul că CNCD a trebuit să se pronunțe și asupra unor cazuri de discurs care reprezentau insulte care nu reflectau sau consolidau stereotipuri negative (3 cazuri), calomnii (2 cazuri) sau simple figuri de stil (1 caz). Într-un singur caz, folosirea apelativelor „milițian” și „interlop” la adresa unui polițist au dus la sancționarea contravenientului prin avertisment. Considerăm că CNCD ar trebui să fie mai atent atunci când tratează aceste cazuri și să observe că, deși litera legii îi poate permite să sancționeze contravențional orice insultă și calomnie (oricare dintre acestea poate să creeze o atmosferă ostilă și degradantă la adresa persoanei vizate), spiritul legii ar trebui să restrângă

competența CNCD strict la insultele și calomniile care reflectă sau consolidează stereotipuri negative legate de trăsături asupra cărora victima nu are niciun fel de control (etnie, gen, dizabilitate etc.) sau asupra acelor credințe atât de intime încât necesită o protecție specială (credințe religioase, spre exemplu).

De asemenea, analiza hotărârilor arată că CNCD colaborează cu serviciul de evidență a populației, ceea ce, în unele cazuri, oferă posibilitatea identificării persoanelor reclamate. Cu toate acestea, nu este clar dacă CNCD folosește în mod regulat acest mecanism. Asumarea utilizării mecanismului ar trebui să ducă și la o modificare a regulamentului de tratare a petițiilor, în sensul eliminării prevederilor care presupun clasarea din oficiu a petițiilor care nu conțin informații despre domiciliul reclamanților. Acest lucru ar scădea rata destul de mare (36%) a plângerilor clasate de CNCD.

Există și unele decizii ale CNCD care pot fi explicate cu dificultate. În decembrie 2017, CNCD a hotărât amendarea cu 5000 de RON (valoarea cea mai mare a amenzilor aplicate în 2017) a unui director de cetățenie străină care și-a insultat angajații și pe români în general, numindu-i, în repetate rânduri, idioți. În cadrul aceleiași hotărâri, CNCD a aplicat o amendă de numai 2000 de lei aceleiași persoane pentru o faptă mult mai gravă: salariile compensatorii fuseseră plătite numai bărbaților, femeile fiind discriminate.

Anul 2018, debut cu regresii majore în performanța CNCD

În ciuda unor progrese evidente în activitatea de combatere și limitare a fenomenului discriminării, CNCD a început anul 2018 cu o serie de decizii de sancționare sau nesancționare controversate. Toate aceste spețe au avut totuși un element comun: suspiciunea că CNCD a devenit o anexă a coaliției de guvernare.

Deși excede perioada de referință pentru acest raport, considerăm important să atragem atenția asupra evoluțiilor îngrijorătoare care au avut loc în activitatea instituției de la începutul anului 2018 și până la data redactării raportului. Stabilizarea jurisprudenței, care a început să aibă loc în 2017, a fost demolată de o serie de hotărâri care expun presiunile politice la care e supusă instituția. În fiecare dintre aceste cazuri, textul legii în baza căreia CNCD emite sancțiunile a fost interpretat în mod abuziv astfel încât să fie aplicate amenzi persoanelor publice incomode Puterii (spre exemplu, în cazul comparației coafurii Premierului cu blana unei specii de maimuțe Colegiul a aplicat o amendă de 1000 RON motivată prin faptul că afirmația consolida stereotipul că pentru o femeie de succes aspectul

exterior este important⁵⁹, chiar dacă acest lucru nu reieșea din afirmația sancționată) sau pentru spălarea imaginii politicianilor Puterii (o afirmație publică în care Premierul numea „autiști” un grup de politicieni a fost considerată ca fiind nediscriminatorie, vice-președinta Consiliului susținând că „Doamna premier a folosit cuvântul „autiști” nu în mod peiorativ, făcea o comparație cu europarlamentarii care vorbesc rău despre România”⁶⁰). În condițiile în care în România nu sunt clare diferențele dintre discursul de ură și insultă și calomnie, considerăm că aceste practici ale instituției subminează chiar misiunea acesteia, întrucât aduc confuzie și diluează însuși conceptul de discriminare.

Concluzii:

- În 2017, CNCD a dat semne că începe să-și uniformizeze jurisprudența în chestiuni care țin de discursul de ură;
- Obligativitatea publicării rezumatului hotărârii, al cărei scop este acela de a face cunoscut publicului ce este acceptabil și ce nu, dar și acela de a descuraja practici similare viitoare ale persoanei vinovate, a început să fie aplicată persoanelor publice în general, nu doar jurnaliștilor. Deși este nevoie de o uniformizare a modului în care este aplicată măsura, acest lucru reprezintă un pas înainte în activitatea instituției;
- Atunci când și-a declinat competența de soluționare a unei petiții, CNCD a făcut cunoscută instituția care are competența de a o soluționa, crescând astfel șansele persoanelor potențial vătămate de a avea acces la remedii juridice pentru situația lor;
- Rămâne în continuare neclar modul în care CNCD decide să folosească echipa proprie de investigații;
- Unele decizii cu încărcătură politică luate la începutul anului 2018 relevă presiunile la care este supusă instituția și sunt de natură să compromită însăși principiile care guvernează activitatea CNCD.

Recomandări:

⁵⁹ „De ce a fost amendat CTP în cazul Pavianul”, de Ionel Stoica, Ziare.com, 12 mai 2018

⁶⁰ „Am întrebat o șefă PSD din Consiliul Anti-Discriminare de ce nu-și amendează colegii de partid”, de Andreea Pocotilă, Vice, 11 mai 2018

- Implementarea unor măsuri de consolidare a independenței funcționării CNCD în fața factorilor politici;
- Asigurarea unor practici unitare la nivelul întregii funcționări a instituției și publicarea unei colecții de principii care să stea la baza judecării spețelor, astfel încât derapajele instituționale să poată fi urmărite ușor de Consiliul Director și de către angajați;
- Consolidarea utilizării într-o manieră progresivă a recomandărilor de folosire a unui limbaj care să nu poată fi asociat cu discursul de ură, de tip cartonaș galben - cartonaș roșu. În cazul în care o persoană primește o astfel de recomandare, următoarea abatere să genereze automat o sancțiune;
- Este necesară îmbunătățirea gradului de informare a potențialilor petenți către CNCD cu privire la modul în care se redactează sesizările. De asemenea, Consiliul trebuie să se asigure că solicitarea de informații suplimentare cu privire la o petiție depusă și solicitarea de asumare a unor petiții redirecționate către CNCD de alte instituții sunt făcute de așa manieră încât să ajute și să încurajeze petentul să răspundă corect și complet acestora;
- Înființarea unui mecanism de informare și consiliere pentru petenții ale căror plângeri nu au ajuns să fie judecate pe fond de către membrii Colegiului Director, astfel încât acei petenți care sunt într-o situație în care riscul de a fi pedepsiți pentru că au raportat fapte de discriminare este mare (victimizare) să știe cum să reacționeze dacă sunt supuși unui asemenea tratament;
- Modificarea OUG 137/2000 în sensul acordării calității procesuale active oricăror persoane fizice care sesizează manifestări în spațiul public ale discursului instigator la ură. Acest lucru poate fi făcut prin interpretarea textului „existența unui interes legitim în combaterea discriminării” ca fiind interesul oricărui cetățean de a trăi într-o societate din care lipsesc stereotipurile negative.

Analiza deciziilor de sancționare emise de Consiliul Național al Audiovizualului

ActiveWatch a identificat 5 sancțiuni aplicate de Consiliul Național al Audiovizualului (CNA) pentru discurs intolerant sau instigator la ură în anul 2017. Aceasta reprezintă o diminuare semnificativă față de perioada octombrie 2015 - decembrie 2016, cand CNA a aplicat 10 sancțiuni. Din cele 5 sancțiuni din 2017, 4 făceau referire la cazuri de discurs intolerant sau instigator la ură împotriva comunității maghiare. O sancțiune a fost aplicată pentru discurs intolerant la adresa aromânilor. Toate aceste sancțiuni au fost împărțite între două posturi: Realitatea TV (2 amenzi) și B1TV (3 amenzi). Deși Victor Ciutacu a primit o amendă de la Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării pentru că, în contextul protestelor de stradă contra coaliției de guvernare PSD-ALDE avusese un comentariu denigrator la adresa romilor („Dacă venea un scelerat și îi lua copilul din brațe și dădea cu el de pământ? (...) Cum aruncă țigăncile alea cu fuste, cu pruncii când vin jandarmii să le taie legătura nașpa la curent”)⁶¹, CNA nu a aplicat nicio amendă postului.

Majoritatea sancțiunilor aplicate de CNA (4) au fost emise în baza articolului 47 din Codul de reglementare în audiovizual, care conține prevederile cele mai explicate cu privire la combaterea discursului de ură. O sancțiune, vizând o emisiune din care reieșea că românii sunt o victimă a diplomației agresive maghiare și a lipsei de răspuns a autorităților române față de această amenințare, a fost aplicată pentru că nu s-a asigurat imparțialitatea și echilibrul emisiunii și pentru că nu a fost prezentată nicio voce venită din partea comunității maghiare.

Merită menționat și că a continuat practica instituției de a emite sancțiuni fără o grupare tematică a faptelor. Astfel, în 2 din cele 5 decizii analizate, faptele de discriminare au fost sancționate laolaltă cu alte fapte (spre exemplu, încălcări ale principiului audiatur et altera pars în cadrul unor anchete jurnalistice vizând politicieni români). Cu toate acestea, din cei 190.000 de lei care reprezintă totalul sancțiunilor aplicate, aproape două treimi (115.000 de lei) pot fi atribuiți în mod cert sancționării unor discursuri intolerante sau instigatoare la ură.

⁶¹ „Ciutacu a TUNAT și a FULGERAT, după ce a fost sancționat de Consiliul pentru Combaterea Discriminării! Reacția VIRALĂ a jurnalistului”, Ionuț Gogean, Evz.ro, 20 septembrie 2017

În legătură cu valorile amenzilor aplicate, deciziile CNA nu conțin suficiente informații care să arate în baza căror principii s-a stabilit valoarea lor. Acest lucru poate lăsa deschisă calea unor abuzuri ale instituției în sensul aplicării de amenzi pe alte criterii decât gravitatea faptelor, o practică care începe să fie aplicată de o altă instituție a statului, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării.

Recomandări către CNA

- Îmbunătățirea mecanismelor de recunoaștere a discursului de ură și înregistrarea acestuia ca atare.
- Evidențierea clară a sancțiunilor aplicate pentru situații de discurs de ură, astfel încât acestea să-și producă efectul de descurajare dorit.
- Uniformizarea bunelor practici de la nivelul instituției în ceea ce privește motivarea sancțiunilor aplicate discursului de ură.

Analiza activității parchetelor și instanțelor

Activitatea parchetelor

Au fost solicitate statistici aferente anului 2017 în baza Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public după cum urmează:

1. Statistica privitoare la numărul de dosare instrumentate de către parchetele din România cu privire la infracțiunea prevăzută de art. 369, Noul Cod Penal – Incitarea la ură sau discriminare, pentru care au fost primite plângeri/denunțuri sau parchetele s-au autosesizat în perioada menționată;
2. Stadiul dosarelor menționate la punctul 1, respectiv:
 - a. câte dintre acestea au fost soluționate;
 - b. pentru câte dintre acestea s-a dispus trimiterea în judecată de către parchet;
 - c. pentru câte dintre acestea s-a dispus achitarea;
 - d. câte dintre soluțiile de achitare au fost stabilite ca imputabile procurorului;
 - e. câte dintre acestea au fost soluționate cu autor necunoscut;
 - f. pentru câte dintre acestea s-a dispus condamnarea de către instanțe;
3. Numărul de persoane inculpate din cadrul dosarelor menționate la punctul 1, respectiv numărul de arestări preventive dispuse în aceste dosare;
4. Statistica aferentă anului 2017 privitoare la numărul de dosare de pe rolul parchetelor din România cu privire la infracțiunea prevăzută de art. 369, Noul Cod Penal – Incitarea la ură sau discriminare, indiferent de momentul la care s-a primit plângerea/denunțul sau s-a autosesizat parchetul;
5. Stadiul dosarelor menționate la punctul 4:
 - a. câte dintre acestea au fost soluționate;
 - b. pentru câte dintre acestea s-a dispus trimiterea în judecată de către parchet;
 - c. pentru câte dintre acestea s-a dispus achitarea;
 - d. câte dintre soluțiile de achitare au fost stabilite ca imputabile procurorului;
 - e. câte dintre acestea au fost soluționate cu autor necunoscut;

- f. pentru câte dintre acestea s-a dispus condamnarea de către instanțe;
- 6. Numărul de persoane inculpate din cadrul dosarelor menționate la punctul 4, respectiv numărul de arestări preventive dispuse în aceste dosare.

Același tip de informații au fost solicitate și cu privire la dosarele ce vizează infracțiunile prevăzute de OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, redenumită Ordonanța de urgență privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război, în urma modificărilor aduse de Legea nr. 217/2015.

Ministerul Public a răspuns solicitărilor de informații, oferind următoarele tabele:

**DATE STATISTICE PRIVIND INFRAȚIUNEA DE INCITARE LA URĂ SAU DISCRIMINARE (ART. 369 C.P.)
PER TOTAL MINISTER PUBLIC, ÎN ANUL 2017**

NR. CAUZE EXISTENTE LA ÎNCEPUTUL PERIOADEI	NR. CAUZE INTRATE ÎN CURSUL PERIOADEI	NR. CAUZE DE SOLUȚIONAT, DIN CARE:	NR. CAUZE SOLUȚIONATE DIN CARE:	PRIN TRIMITERE ÎN JUDECATĂ	PRIN NETRIMITERE ÎN JUDECATĂ	NR. CAUZE RĂMASE NESOLUȚIONATE LA SFÂRȘITUL PERIOADEI, DIN CARE:	NR. CAUZE CU AUTOR NECUNOSCUT RĂMASE NESOLUȚIONATE
59	48	107	38	1	37	59	10

NR. INCULPAȚI PERSOANE FIZICE TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ, DIN CARE:	ARESTAȚI PREVENTIVI	NR. INCULPAȚI PERSOANE FIZICE NETRIMIȘI ÎN JUDECATĂ, DIN CARE:	ARESTAȚI PREVENTIV	NR. INCULPAȚI PERSOANE FIZICE ACHITAȚI DEFINITIV	NR. INCULPAȚI PERSOANE JURIDICE TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ	NR. INCULPAȚI PERSOANE JURIDICE NETRIMIȘI ÎN JUDECATĂ	NR. INCULPAȚI PERSOANE JURIDICE ACHITAȚI DEFINITIV
1	0	1	0	0	0	0	0

**DATE STATISTICE PRIVIND INFRAȚIUNILE PREV. DE O.U.G. NR. 31/2002
PER TOTAL MINISTER PUBLIC, ÎN ANUL 2017**

NR. CAUZE EXISTENTE LA ÎNCEPUTUL PERIOADEI	NR. CAUZE INTRATE ÎN CURSUL PERIOADEI	NR. CAUZE DE SOLUȚIONAT, DIN CARE:	NR. CAUZE SOLUȚIONATE DIN CARE:	PRIN TRIMITERE ÎN JUDECATĂ	PRIN NETRIMITERE ÎN JUDECATĂ	NR. CAUZE RĂMASE NESOLUȚIONATE LA SFÂRȘITUL PERIOADEI, DIN CARE:	NR. CAUZE CU AUTOR NECUNOSCUT RĂMASE NESOLUȚIONATE
21	21	42	13	0	13	23	8

NR. INCULPAȚI PERSOANE FIZICE TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ, DIN CARE:	ARESTAȚI PREVENTI V	NR. INCULPAȚI PERSOANE FIZICE NETRIMIȘI ÎN JUDECATĂ, DIN CARE:	ARESTAȚI PREVENTIV	NR. INCULPAȚI PERSOANE FIZICE ACHITAȚI DEFINITIV	NR. INCULPAȚI PERSOANE JURIDICE TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ	NR. INCULPAȚI PERSOANE JURIDICE NETRIMIȘI ÎN JUDECATĂ	NR. INCULPAȚI PERSOANE JURIDICE ACHITAȚI DEFINITIV
0	0	1	0	0	0	0	0

Conform acestor date, în perioada de referință au existat 107 cauze de soluționat cu privire la infracțiunea de incitare la ură sau discriminare, prevăzută de art. 369, Cod Penal. Dintre acestea, 38 de cauze au fost soluționate până la finalul anului 2016, (puțin peste o treime). Cu o singură excepție, toate cauzele au fost soluționate prin netrimitere în judecată. Au rămas de soluționat 59 de cazuri, dintre care 10 cu autor necunoscut. Un singur inculpat, persoană fizică, a fost trimis în judecată. Nu s-a dispus în niciun dosar arestarea preventivă.

Cu privire la infracțiunile prevăzute de OUG nr. 31/2002 au existat 42 cauze de soluționat. Până la finalul perioadei de referință pentru prezentul raport, au fost soluționate 13 cauze de către parchete, în niciuna dintre situații nedispunându-se trimiterea în judecată. Astfel, au mai rămas 23 de cauze de soluționat, dintre care 8 cu autor necunoscut. Conform datelor furnizate de Ministerul Public, nu a fost trimisă în judecată nici o persoană și nu s-a dispus în niciun dosar arestarea preventivă.

Prin comparație cu informațiile puse la dispoziție de Ministerul Public pentru precedentul Raport cu privire la discursul instigator la ură din România, putem observa că în anul 2017 a scăzut substanțial numărul de cauzelor trimise în judecată.

Concluzii:

- Un număr mic din dosarele instrumentate de parchete ajung pe rolul instanțelor;
- Un număr mare de dosare nu sunt soluționate pentru perioade lungi de timp.

Activitatea instanțelor naționale

Pe perioada de referință a acestui raport, autorii au identificat doar un proces penal în care instanțele au emis hotărâri.

Ministerul Public versus Csibi Barna (proces penal)

În decembrie 2017, Curtea de Apel Târgu Mureș l-a condamnat definitiv pe Varadi (fost Csibi) Barna la 1 an de închisoare cu suspendare, cu o perioadă de încercare de 4 ani, pentru: promovarea ideologiei fasciste, rasiste ori xenofobe, deținerea în vederea răspândirii sau vânzării de simboluri fasciste și rasiste, utilizarea în public a acestora, confecționarea, și punerea în circulație sau deținerea în vederea punerii în circulație de simboluri fasciste, rasiste sau xenofobe. Curtea de Apel Târgu Mureș⁶² a modificat o hotărâre a Judecătorei Miercurea Ciuc din aprilie 2017, care îl obligase pe Csibi Barna doar

⁶² [Curtea de Apel Târgu Mureș, Dosar nr. 4479/258/2015. Hotărâre nr. 597/2017 din 15.12.2017.](#)

la plata unei amenzi penale de 10.000 de lei⁶³. Potrivit procurorilor, în anul 2010, în cadrul unei acțiuni publice, Csibi Barna a răspândit autocolante cu mesajul „Rușine să-ți fie, iar ai cumpărat de la evrei” în fața unui hypermarket din Miercurea Ciuc. De asemenea, acesta a afișat un poster care reproducea simbolul grupării fasciste „Crucile cu săgeți”, grupare care a condus Ungaria în ultimul an al celui de-al doilea război mondial și care a fost responsabilă de deportarea unui număr important de evrei în lagărele germane de exterminare. Autocolantele răspândite conțineau de asemenea și reprezentarea grafică a unui soldat maghiar care purta însemnele grupării fasciste maghiare.

Concluzii:

- În lipsa trimiterii în judecată a cazurilor de discurs instigator la ură, nu poate fi realizată o evaluare clară a activității instanțelor.
- În ultimii trei ani, amândouă procesele în care au fost date decizii definitive ale instanțelor cu privire la cazuri de discurs instigator la ură au avut ca inculpați persoane de etnie maghiară.

⁶³ „Extremistul Csibi Barna, condamnat penal pentru săvârșirea infracțiunii de promovarea ideologiei fasciste, rasiste ori xenofobe”, Informația Harghitei, 19 aprilie 2017.

Autoreglementarea la nivelul partidelor politice

Documentele de autoreglementare de la nivelul partidelor politice sunt incluse în statutele acestora și, acolo unde există, codurile etice. În România sunt înregistrate în momentul de față zeci de partide politice, însă doar despre puține se poate spune că reprezintă o forță socială. Din aceste considerente, cercetarea de față s-a oprit doar asupra partidelor care au format grupuri parlamentare. Prin urmare, au fost excluse și partidele care au parlamentari aleși pe locurile rezervate minorităților naționale.

Întrucât în 2017 nu s-a schimbat nici componența Parlamentului și nici nu au existat modificări ale vreunui dintre statutele analizate pentru perioada octombrie 2015 - decembrie 2016 (inclusiv statutele partidelor intrate în Parlament după alegerile din iarnă), constatările din „Raportul anual cu privire la discursul instigator la ură din România, 2015 - 2016” rămân valabile și pentru acest raport.

În ceea ce privește modul în care partidele înțeleg să combată discursul instigator la ură din interiorul lor, cele mai importante cazuri din 2017 au aparținut PSD și USR. Concret, USR a anunțat retragerea sprijinului politic pentru un consilier local din Sectorul 1 București care a susținut că persoanele asistate social cheltuiesc ajutorul social pe „băutură”, iar PSD s-a delimitat public de afirmațiile unui deputat care spusese despre cuplurile gay care se țin de mână pe stradă că îi încalcă libertatea.

Partidul Social Democrat

Partidul Social Democrat este cel mai puternic partid din Parlamentul României și principalul partid din actuala coaliție de guvernare. Orientarea politică este de centru-stânga.

Conform articolului 9, punctul 1 al Statutului, Partidul Social Democrat „promovează și susține statul de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic, reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și a idealurilor Revoluției din Decembrie 1989”. Promovarea unei forme de discurs care să nu discrimineze sau să instige la ură este invocată indirect la articolul 10, punctul 4, sub forma

„promovării [...] respectului persoanei și al familiei, în vederea creșterii coeziunii sociale și a unor relații de respect între cetățean și instituțiile statului”.

Referiri directe la combaterea discursului instigator la ură se găsesc la articolul 10, punctul 9: „[...] combate și condamnă extremismul de orice fel, manifestările de rasism, șovinism, separatism etnic sau teritorial”. Este interesantă aici alăturarea conceptelor de extremism și rasism cu cele de șovinism și separatism etnic și teritorial în cadrul aceluiași subpunct al statutului. Acest lucru permite interpretările conform cărora, în efortul de combatere a discursului instigator la ură, PSD ar putea acorda o mai mare atenție manifestărilor de acest tip venind din partea membrilor minorității maghiare.

Asocierea este repetată și în criteriile de excludere a candidaților care doresc să devină membri ai partidului: „Nu pot fi membri PSD persoanele care promovează violența, ideologia fascistă, anarhismul, rasismul, șovinismul, separatismul etnic sau teritorial și orice alte idei ori acțiuni extremiste sau contrare intereselor naționale, drepturilor și libertăților fundamentale ale omului” (art 23, punctul 5). Folosirea verbului „a promova” la timpul prezent poate fi interpretată ca permițând obținerea calității de membru unei persoane care s-a aflat în trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat într-o situație în care nu îndeplinea aceste criterii. În orice caz, persoanele care, „ulterior dobândirii calității de membru de partid, [...] se află într-una din situațiile de incompatibilitate prevăzute la art. 23” (deci inclusiv în cazul în care devin promotori ai discursului urii), își pierd calitatea de membru PSD prin radiere (articolul 27).

Printre îndatoririle membrilor PSD se regăsesc și cele de a cunoaște și respecta statutul partidului (art. 30, pct. 2), ceea ce poate fi interpretat și ca o îndatorire în a combate discursul discriminator și instigator la ură.

Articolul 48, punctul 3, introduce o condiție suplimentară care poate fi interpretată ca descurajând discursul instigator la ură promovat de membrii din conducerea partidului: candidații pentru funcții în partid „trebuie să dovedească [...] solidaritate și respect pentru [...] membrii comunității din care fac parte”.

Statutul PSD este completat de Codul Etic al partidului, în care, la capitolul III ”Valori și principii generale”, punctul 2 ”Respectarea drepturilor civice fundamentale”, membrii partidului se angajează la „condamnarea intoleranței, rasismului, antisemitismului, xenofobiei, discriminărilor de orice natură”, iar la punctul 3 ”Integritate și respect în

activitatea politică, administrativă și profesională”, membrii își asumă că vor evita gesturile, mesajele și orice acțiuni care aduc atingere demnității umane și valorilor democratice.

Partidul Național Liberal

Partidul Național Liberal este, în momentul de față, cel mai important partid de opoziție din România. Orientarea politică este de centru-dreapta. Față de precedentul raport cu privire la discursul instigator la ură din România, statutul partidului nu a suferit modificări în ceea ce privește aspectele care contribuie la combaterea discursului instigator la ură.

Statutul Partidului Național Liberal menționează, la articolul 5, că demnitatea umană reprezintă o valoare universală, a cărei respectare Partidul o urmărește. La același articol, statutul menționează că Partidul Național Liberal „asigură promovarea principiilor democrației și consolidarea statului de drept și acționează prioritar” pentru realizarea obiectivelor politice ale partidului, printre care „garantarea, promovarea și respectarea necondiționată a demnității omului” (litera b), dar și „combaterea tuturor formelor de discriminare în viața politică, economică și socială” (litera k).

O persoană care promovează sau a promovat idei sau acțiuni rasiste, xenofobe, antisemite sau intolerante nu poate obține calitatea de membru PNL (art. 15, punctul 2, litera d). Modalitatea prin care este verificată îndeplinirea condițiilor prin care o persoană poate deveni membru este, însă, simpla depunere a unei declarații pe propria răspundere din partea candidatului (articolul 16).

Odată devenită membru PNL, o persoană va avea dreptul „să își exprime liber opinii în afara partidului, în măsura în care exprimările respective nu contravin principiilor politice ale partidului, asumate prin Programul politic și Statut” (art. 24). Prin urmare, opiniile care aduc atingere demnității umane sunt considerate inacceptabile. Acest lucru este întărit și de articolul 25, litera a, conform căruia membrii PNL au obligația să respecte Statutul și regulamentele partidului.

În cazul unor „încălări grave și în mod repetat ale prevederilor Statutului și ale Codului Etic, aducând atingere valorilor și principiilor stabilite prin Programul Politic al Partidului”, un membru poate fi sancționat prin excluderea din PNL. Sancționarea, însă, în ceea ce privește membrii cu funcție la nivel național (deci a celor mai vizibili membri), inclusiv a celor cu funcție aleasă în Convenția Națională, este decisă prin vot de Consiliul Național (art

30, art 31), organism compus din peste 40 de persoane și care, din cauza numărului mare de membri, poate avea vulnerabilități cu privire la cunoștințele sau voința politică de a sancționa chestiuni care țin de discursul discriminator.

De asemenea, Comisia de arbitraj „decide în cazurile de încălcare a Statutului, dă sancțiuni și rezolvă contestații la sancțiuni” (art. 105, punctul 5).

Cel mai puternic mesaj în sensul combaterii discursului instigator la ură se regăsește, însă, în codul etic al partidului. Conform punctului 7, „[Membrul PNL] este imperios necesar să respecte principiile democrației și drepturilor omului, să combată totalitarismul și naționalismul extremist, discriminările și intoleranța ca și tendințele xenofobe”. De asemenea, se mai poate considera și că articolul 24 al codului etic, care spune că membrii PNL, în afara partidului, în luptele politice și campaniile electorale trebuie să adopte un discurs decent, bazat pe fapte și argumente, ar putea să reprezinte o garanție suplimentară că membrii PNL sunt descurajați să folosească discursuri care pot fi interpretate ca instigatoare la ură.

Uniunea Salvați România

Uniunea Salvați România se prezintă ca o forță politică nouă ce încearcă să schimbe paradigmele modului în care se face politică în România. Partidul pune accent puternic pe lupta anti-corupție, transparentizarea activității sectorului public și profesionalizarea acestuia. Partidul admite faptul că nu aderă la nicio ideologie, având membri cu vederi de dreapta, de stânga și de centru.

Statutul Uniunii Salvați România nu conține niciun fel de prevederi care să facă referire, chiar și indirect, la combaterea discriminării sau la protecția în fața discursului urii. Printre criteriile pe baza cărora se hotărăște dacă o persoană poate deveni membră a partidului nu se regăsește niciunul care să oprească accesul persoanelor care au folosit, la un moment dat, discursul urii.

Singura prevedere din statut care permite, în mod teoretic, sancționarea membrilor pentru discurs instigator la ură se regăsește la articolul 13: „[Membrii USR au îndatorirea] să nu prejudicieze, prin luări de poziție publice, imaginea Salvați România”. În aceste condiții, considerăm că o sancțiune aplicată în baza acestui criteriu pentru o situație în care a fost folosit discursul urii ar fi motivată mai degrabă de considerente de marketing politic

(stricarea imaginii partidului) decât de unele principiale (respectarea drepturilor omului). Este drept, o altă îndatorire a membrilor USR este și aceea de a avea un „comportament moral și demn în societate”, însă, în condițiile în care moralitatea este invocată în unele cazuri tocmai pentru a justifica discursul instigator la ură, ne este dificil să citim acest pasaj din statutul USR strict în sensul protejării demnității umane.

Alianța Liberalilor și Democraților

Alianța Liberalilor și Democraților este principalul partener de guvernare al Partidului Social Democrat, la nivel central și local. Partidul are o orientare de centru-dreapta. Statutul partidului nu a suferit modificări față de perioada de referință a precedentului raport.

Statutul Alianței Liberalilor și Democraților are un număr semnificativ de prevederi care pot avea impact în combaterea discursului instigator la ură. Conform articolului 6, punctul 2, printre obiectivele politice prioritare ale partidului se află:

- garantarea, promovarea și respectarea demnității omului, a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor (litera a);
- combaterea tuturor formelor de discriminare, precum cea bazată pe rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, categorie socială, sex, convingeri sau apartenență la o categorie defavorizată (litera m);
- educarea membrilor societății în spiritul respectului pentru om și natură, al demnității și libertății spirituale (litera s).

Găsim interesantă prezența unei liste extinse a grupurilor vulnerabile discriminării, care sunt, însă, menționate doar ca exemple, fără să limiteze eventualele demersuri ale partidului doar la combaterea discriminării care le are ca țintă pe acestea. De asemenea, este salutară intenția de educare a societății cu privire la respectarea drepturilor omului.

Cu toate acestea, pe lista criteriilor de excludere a candidaților la funcția de membru de partid nu se regăsește nicio mențiune cu privire la xenofobie, rasism, extremism sau intoleranță.

Încălcarea Statutului partidului poate duce la sancționarea cu excluderea membrului (articolul 18, litera a). Cu toate acestea, încălcările codului etic sunt considerate abateri mai puțin grave (articolul 21) și pot fi sancționate cu „avertisment scris, suspendarea din funcție pe timp limitat, suspendarea – pe cel mult un an – a drepturilor ce decurg din calitatea de

membru ALDE, sau retragerea sprijinului politic pentru cei aflați în funcții publice care au presupus un asemenea sprijin politic” (articolul 20, punctul 1, literele a-d).

Responsabile pentru respectarea codului etic și al statutului ALDE sunt Consiliile de Etică și Arbitraj Teritoriale (art 75, punctul 4), precum și Curtea de Etică și Arbitraj, care are atribuții inclusiv în ceea ce privește soluționarea contestațiilor la sancțiunile disciplinare (art. 75, punctul 1, litera b).

Partidul Mișcarea Populară

Partidul Mișcarea Populară este un partid de orientare centru-dreapta care s-a format după desprinderea unui grup de membri ai Partidului Democrat Liberal (PDL) după alegerile parlamentare din anul 2012. La alegerile care au avut loc în decembrie 2016, partidul a reușit să strângă un număr suficient de mare de voturi pentru a intra în Parlament. Până la finalul anului 2016, președintele partidului a fost Traian Băsescu, un politician sancționat de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării pentru declarații rasiste. Întrucât partidul nu răspuns solicitărilor noastre, nu este clar dacă are un cod etic.

Conform statutului, Partidul Mișcarea Populară „urmărește respectarea valorilor universale ale libertății și demnității umane, respectarea valorilor tradiționale ale poporului român, respectarea statului de drept și independența justiției” (art. 6, punctul 1). Combaterea discriminării este un obiectiv care are ca scop „dezvoltarea economică și progresul social general” (articolul 7, punctul 2).

Nici statutul PMP nu permite persoanelor care au promovat sau promovează „idei sau acțiuni extremiste (rasism, xenofobie, antisemitism etc.)” să devină membri de partid (articolul 10, punctul 1, litera g).

Membrii Partidului Mișcarea Populară au obligația să „promoveze valorile și principiile Partidului Mișcarea Populară și să contribuie la realizarea obiectivelor partidului” (articolul 17, litera 1, punctul b). Mai mult, conform statutului, un candidat la funcția de președinte al partidului trebuie să depună un program politic, denumit moțiune, care să cuprindă „măsuri care promovează scopul, valorile și obiectivele Partidului Mișcarea Populară în conformitate cu Statutul partidului” (art. 78), deci și măsuri de respectare și promovare a demnității umane. Cu toate acestea, având în vedere că demnitatea umană este un termen

cu acoperire largă, această prevedere nu înseamnă că un candidat la funcția de președinte al partidului trebuie să își asume explicit combaterea discursului discriminator sau instigator la ură.

În ceea ce privește sancțiunile care pot fi aplicate membrilor PMP, acestea sunt reprezentate de excludere, în cazul încălcării grave și repetate a prevederilor statutului, „aducând atingere valorilor și principiilor stabilite prin Programul Partidului” (art. 22), sau, în cazul abaterilor mai puțin grave, de „avertisment scris, suspendarea din funcție pe o durată limitată, de maximum șase luni, suspendarea din calitatea de membru al Partidului Mișcarea Populară pe o perioadă de maximum un an, revocarea din funcția deținută în partid sau din funcția în care a fost desemnat sau ales datorită calității de membru al partidului sau retragerea sprijinului politic pentru funcțiile publice obținute prin susținerea politică a Partidului Mișcarea Populară”.

Uniunea Democrată a Maghiarilor din România

Statutul UDMR nu conține nicio prevedere care să poată fi invocată în cazuri de discursuri instigatoare la ură comise de membrii săi, însă menționează existența unor comisii de etică și arbitraj care funcționează la nivel local, județean și național.

UDMR tratează cazurile de discurs al urii în baza regulamentul intern de funcționare a comisiilor de etică. Conform acestui regulament, comisiile sunt abilitate să judece acele cazuri care privesc „situații, comportamente, activități care sunt incompatibile cu documentele constitutive ale Uniunii (Program, Statut, actele Congresului, Consiliului Reprezentanților Uniunii, etc.)”. Întrucât prin programul său „UDMR promovează suprimarea naționalismului, șovinismului, antisemitismului și a agresiunii verbale, sancționarea legală a oricărei forme de instigare naționalistă, șovinistă, antisemită”, considerăm că, într-adevăr, comisiile etice pot să judece cazurile de discurs instigator la ură.

Autoreglementări la nivel de organizații media

Mass-media din România nu a reușit să își dezvolte în perioada de după 1989 structuri asociative puternice, capabile să impună la nivelul industriei și în rândul breslei norme de comportament sau valori profesionale. Acestea ar fi fost și sunt în continuare extrem de necesare într-o industrie care reprezintă o componentă esențială a unei democrații și al cărei principal capital este dat de încrederea publicului.

În anul 2017, cele mai cunoscute structuri asociative ale industriei de media sunt Clubul Român de Presă – CRP și Convenția Organizațiilor de Media - COM, deși ambele organisme sunt aproape lipsite de activitate (site-ul CRP este în mentenanță la data publicării acestui raport; COM are activități sporadice). Codurile deontologice ale celor două organisme rămân însă cele mai cunoscute la nivel de breaslă. Ambele conțin reguli referitoare la discriminarea în presă sau la discursul care incită la ură.

Clubul Român de Presă

Înființat în 1998, Clubul Român de Presă (**CRP**) este o organizație care a fost înființată pentru a reprezenta, în principal, interesele proprietarilor de presă. Organizația a adoptat un Cod deontologic pe care l-a actualizat de-a lungul anilor. CRP își propune “să participe activ la îmbunătățirea calitativă a presei românești și la formarea unui mediu de afaceri favorabil companiilor mass-media”. Deși a dispus de resursele și infrastructura necesare diseminării și impunerii acestui Cod în rândul breslei, CRP nu a reușit să facă din acest document un reper nici măcar în rândul redacțiilor membre. Instituția a creat un organism de implementare a acestui Cod, Consiliul etic al CRP, însă acesta a funcționat numai pe hârtie, iar reacțiile sale la încălcările flagrante ale Codului au fost sporadice.

Codul etic al CRP nu are mențiuni specifice privitoare la discursul care incită la ură sau la discriminare. Documentul conține însă un articol care limitează menționarea rasei, naționalității sau religiei numai dacă “informația publicată se referă la un fapt strict legat de respectiva problemă”. Cu alte cuvinte, menționarea rasei sau naționalității într-o știre în care e vorba de o infracțiune este irelevantă și incorectă. În general, constatăm că etnia infractorilor este precizată aproape exclusiv atunci când infractorii aparțin unor minorități naționale. În schimb, niciodată nu este menționată etnia infractorilor care aparțin majorității.

Menționarea etniei este relevantă atunci când are legătură cu o faptă – de exemplu, dacă o persoană refuză un transplant de organe din cauza religiei, atunci acest fapt este demn de menționat, întrucât convingerile religioase au determinat o anumită situație.

"Art. 4 - Se va menționa rasa, naționalitatea, apartenența la o anumită minoritate (religioasă, lingvistică, sexuală) numai în cazurile în care informația publicată se referă la un fapt strict legat de respectiva problemă. Ziaristul va evita detalierea unor vicii sau a unor elemente morbide legate de crime."

O organizație activă la nivel local și care a aderat la codul deontologic al Clubului Român de Presă este Asociația Profesioniștilor din Presă – Cluj (APPC), care are 62 de membri și 27 de membri susținători. APPC are un mecanism de sancționare a abaterilor de la prevederile Codului.

Convenția Organizațiilor de Media

Convenția Organizațiilor de Media (COM) este o "coalțiție informală de asociații de jurnaliști, de alți profesioniști din mass-media, sindicate și organizații patronale" înființată în 2002, „din dorința de a oferi mai multă vizibilitate și putere de negociere profesioniștilor din mass-media”. Coordonarea COM și secretariatul tehnic au fost asigurate de Centrul pentru Jurnalism Independent și ActiveWatch. COM a adoptat în 2004 două documente de auto-reglementare, Statutul Jurnalistului și Codul Deontologic al COM. Ulterior, în 2009, COM a coordonat elaborarea și adoptarea Codului Deontologic unificat, care sintetizează prevederile a peste 15 documente de auto-reglementare diferite. COM nu dispune de un organism de implementare a Codului, rămânând la latitudinea fiecărui membru să își definească mecanismele de aplicare.

Codul Deontologic unificat adoptat de Convenția Organizațiilor de Media interzice explicit discriminarea și discursul care incită la ură și violență. Codul include și un articol asemănător celui din Codul CRP, prin care rasa, naționalitatea și apartenența la o anumită comunitate vor fi menționate numai dacă sunt relevante în cadrul subiectului tratat.

13.1. Jurnalistul este dator să nu discrimineze și să nu instige la ură și violență. Se vor menționa rasa, naționalitatea sau apartenența la o anumită comunitate (religioasă, etnică, lingvistică, sexuală, etc.) numai în cazurile în care informația este relevantă în cadrul subiectului tratat.

Singura organizație profesională care are un mecanism funcțional de implementare a Codului este Asociația Jurnaliștilor de limbă Maghiară din România (AJMR).

Asociația Română de Comunicații Audiovizuale

Un alt document de auto-reglementare circulă în piața de media din 2011 fiind asumat, cel puțin la nivel declarativ, de redacțiile care dețin supremația audiențelor, adică principalele televiziuni și radiouri naționale. Codul aparține Asociației Române de Comunicații Audiovizuale (**ARCA**), o asociație patronală care reunește principalele societăți de radio și televiziune din România și are ca obiectiv “menținerea și dezvoltarea unui climat legislativ, reglementativ și administrativ favorabil investițiilor în domeniul audiovizual ca și a unui context competițional optim pentru dezvoltarea, atât în interesul public cât și în cel privat, a acestui domeniu”.

Codul deontologic ARCA a căpătat vizibilitate odată cu decizia din 2011 a Consiliului Național al Audiovizualului de a cere radiodifuzorilor să își asume un cod deontologic. Astfel, mare parte din radiodifuzorii importanți și-au asumat acest Cod. În ciuda faptului că dispune de cele mai mari posibilități de punere în practică, fiind asumat instituțional de redacțiile cele mai influente din piață, Codul deontologic al ARCA are un impact la fel de nesemnificativ ca restul codurilor etice din piață, neexistând un interes real din partea radiodifuzorilor de a aplica normele prevăzute de aceste documente. Această lipsă de interes este ilustrată de paragraful final al Codului, în care se enunță “Prezumția de creativitate”. Vom cita în integralitate acest principiu: “Totuși, este specific pentru o parte din principiile formulate aici că nu pot decât să rămână la nivelul de reper, fiind imposibilă o judecată asupra faptului dacă practica editorială se conformează lor sau nu. Pentru noi este suficient însă ca aceste principii să constituie o preocupare, iar punerea lor în practică să producă o valoare construită conform creativității fiecărui editor. Acesta este principiul <<prezumției de creativitate>>”.

Acest paragraf sau “principiu” dă, de fapt, măsura interesului și a dorinței marilor jucători din audiovizual de a impune niște minime standarde etice și editoriale în piață. ARCA nu dispune de mecanisme de implementare a Codului.

Codul ARCA recomandă radiodifuzorilor să „valorizeze” “principiile anti-discriminare în mod pro-activ” prin conținutul editorial difuzat. Fraza următoare limitează însă aria de acoperire a acestei recomandări la “principiul egalității dintre femei și bărbați” și

„combaterii prejudecăților care contravin acestui principiu”, lăsând în afara reglementării restul situațiilor de discriminare.

”În sensul construcției de valori civice, radiodifuzorii pot avea în vedere valorizarea principiilor anti-discriminare în mod pro-activ, prin promovarea de conținut care să conducă la înțelegerea importanței patrimoniului valoric al egalității în drepturi a persoanelor. În acest sens se va acorda atenție principiului egalității dintre femei și bărbați și combaterii prejudecăților care contravin acestui principiu.”

Alte documente de auto-reglementare inițiate de organizații sau proiecte din afara industriei/breslei mass-media.

O organizație neguvernamentală, Centrul pentru Jurnalism Independent, a redactat în 2002 un document dedicat exclusiv modului în care jurnaliștii ar trebui să relateze despre minorități, **Ghidul de bune practici în relatarea despre minorități**. Ghidul a fost elaborat în cadrul programului **Minorități în mass-media** derulat de CJI în 2001 – 2002, în colaborare cu MEDE European Consultancy și Oficiul Național pentru Romi. Cităm din ghid:

”GHID DE BUNE PRACTICI PRIVIND RELATAREA DESPRE MINORITĂȚI ÎN PRESA ROMÂNEASCĂ

- 1. Respectă-ți semenii, indiferent de sex, nivel de educație, vârstă, apartenență etnică, religioasă, orientare sexuală sau politică;*
- 2. Menționează nivelul de educație, vârsta sau apartenența etnică, religioasă, orientarea sexuală sau politică a persoanelor despre care relatezi numai atunci când acest lucru este relevant în context;*
- 3. Întreabă-i pe cei implicați cum doresc să fie identificați și folosește această denumire în relatarea ta;*
- 4. Evită senzaționalismul bazat pe stereotipuri și prejudecăți;*
- 5. Identifică-ți propriile stereotipuri și prejudecăți și asigură-te că nu îți afectează relatarea;*

6. *Impune un ton neutru atunci când utilizezi știrile preluate din alte surse;*
7. *Fii echilibrat și înlătură termenii discriminării negative sau pozitive;*
8. *Nu amesteca experiențe personale în relatările de presă despre o minoritate, deoarece sunt irelevante;*
9. *Acordă în mod egal atenție tuturor părților implicate în subiectul despre care relatezi;*
10. *Include printre sursele tale și reprezentanți ai minorităților, pentru o reflectare cât mai largă a societății;*
11. *Fii conștient că între tine și minoritățile despre care relatezi pot exista diferențe culturale care blochează accesul la informații;*
12. *Corectează gramatical citatele dacă pun într-o lumină nefavorabilă sursele;*
13. *Relatează cu dorința de a construi punți de înțelegere între categorii, grupuri umane sau opțiuni individuale.”*

COD ETIC ANTIDISCRIMINARE PENTRU SPAȚIUL VIRTUAL

Acest Cod etic a fost inițiat în cadrul unei dezbateri - "Ura virtuală vs. responsabilitate reală" - organizate în cadrul programului S.P.E.R. (Stop Prejudcăților față de Etnia Romilor) , în cadrul căreia participanții au atras atenția asupra discursului intolerant propagat prin intermediul internetului; un proces ulterior de consultare cu reprezentanți ai spațiului on-line a generat următorul cod:

*"Codul etic antidiscriminare reprezintă un **set de aspirații** prin care se încearcă responsabilizarea mesajului virtual și transformarea mediului on-line într-un spațiu în care sunt respectate drepturile fundamentale ale omului.*

Acest cod nu este produsul unic al inițiatorilor, nici un set de reguli impuse, ci un statement pe care orice blogger îl poate adopta pentru a-și exprima public atașamentul față de principii etice nondiscriminatorii și preocuparea pentru eliminarea conținuturilor on-line rasiste, xenofobe sau sexiste. E nevoie de voi pentru ca acest demers să aibă succes, așa că vă invităm

să citiți *textul codului etic și să îl adoptați pe site-urile/blogurile voastre împreună cu ștampila-simbol a acestei inițiative. Detalii tehnice găsiți accesând adresa: <http://www.sper.org.ro/blog/?p=61>*

I. Preambul manifest

Fiecare persoană are dreptul inviolabil la libera exprimare atât timp cât acesta nu afectează drepturile fundamentale ale altor persoane.

Media online este un instrument care aduce noi posibilități de comunicare și noi modalități de a servi publicul. Ca orice mijloc de comunicare în masă, media online trebuie să-și clădească credibilitatea, așa cum a făcut și media tradițională. Un mijloc prin care media online poate dobândi credibilitate și își poate spori calitatea este asumarea unor mecanisme de autoreglementare asemănătoare celor din media tradițională.

Conținutul generat de utilizatori este o componentă esențială în construirea unor comunități online și în exploatarea potențialului de interactivitate oferit de Internet. De asemenea, conținutul generat de utilizatori este un element al mediei online ce contribuie la extinderea pieței ideilor, oferind posibilitatea de a aprofunda anumite teme de interes și conectând oameni cu interese asemanatoare.

Moderarea echilibrată a forumurilor de discuții contribuie la îmbunătățirea calității întregului conținut, adăugând forță și încredere elementelor de conținut online, dinamizând dezbaterile. Prin contrast, dezbaterile nemoderate pot duce la insulte, atacuri la persoană și comentarii de calitate îndoielnică, care pun într-o lumină nefavorabilă produsul promovat.

Demersul redactării unui cod etic pentru media online vine ca o alternativă la inițiativele legislative recente care riscă să afecteze grav libertatea de exprimare. Legislația existentă conține deja reglementări care sancționează penal discursul ce incită la ură, xenofobia, negarea holocaustului sau promovarea ideologiilor fasciste.

Acest cod etic trebuie văzut ca un set de aspirații și nu ca un set de reguli, un manifest prin care se exprimă public atașamentul față de principii etice nondiscriminatorii.

Societatea este diversificată atât din punct de vedere al culorii pielii, apartenenței etnice, naționalității, orientării sexuale, sexului cât și din punctul de vedere al opiniilor, viziunilor politice, religiei. Codul etic este un îndrumar de principii etice care stau la baza oricărei societăți deschise, în care oamenii nu sunt excluși social pe baza etniei, culorii pielii, orientării sexuale etc.

Codul nu are un mecanism propriu - zis de implementare. Implementarea principiilor etice existente aici se face prin asumarea acestuia de către fiecare actor implicat, acestea aplicându-se oricărei forme de conținut online: text, audio, video, fotografii.

Preluarea codului etic reprezintă un gest de solidaritate pentru transformarea spațiului on-line într-un mediu în care drepturile omului sunt respectate.

II. Norme

În redactarea materialelor și moderarea comentariilor care menționează minorități și grupuri vulnerabile, creatorii și moderatorii de conținut on-line, cu responsabilitate, vor:

- *promova libertatea de exprimare, încurajând dezbateră de idei și discuțiile în contradictoriu, chiar și atunci când nu sunt de acord cu conținutul acestora;*
- *respecta partenerii de dialog, combătând ideile, dar nu atacând partenerii de dialog;*
- *descuraja discriminarea prin intermediul internetului. Insulte sau afirmațiile rasiste, homofobe, sexiste sau discriminatorii față de alte minorități sau grupuri dezavantajate și incitarea la ură sunt intolerabile;*
- *evita incitarea la violență și la comiterea de ilegalități prin mesaje și comentarii;*
- *respecta demnitatea semenilor lor și vor evita menționarea apartenenței la o anumită minoritate sau grup vulnerabil dacă acestea nu sunt relevante, indiferent dacă este vorba de o minoritate națională, etnică, rasială, religioasă, sexuală, de vârstă sau de dizabilitate, precum și orice alt criteriu care ar putea genera discriminarea;*
- *evita utilizarea stereotipurilor și prejudecăților cu privire la rasă, vârstă, sex, orientare sexuală, religie, etnie, dizabilitate, statut seropozitiv sau orice alt criteriu; își vor identifica propriile stereotipuri și prejudecăți și se vor asigura că nu le afectează comunicarea;*
- *respecta dreptul fiecărei persoane sau grup de persoane la autoidentificare/ de a fi numit așa cum își dorește.”*

Concluzii

- Autoreglementarea în mass-media există numai pe hârtie. Codurile etice nu sunt aplicate și nu există organisme funcționale care să vegheze la respectarea acestora.
- Există un dezinteres generalizat al breslei și al industriei pentru asumarea și impunerea unor minime standarde etice și profesionale.
- Divizarea breslei contribuie din plin la această stare de fapt. Această divizare se regăsește inclusiv la nivelul asociațiilor profesionale, care s-au înmulțit, fără ca impactul lor să devină semnificativ în rândul industriei sau al publicului.
- Din păcate, trebuie să așteptăm încă foarte mulți ani pentru ca aceste documente să fie implementate. O miză mai apropiată ar fi ca ele să devină (re)cunoscute în interiorul breslei, să existe o masă critică de jurnaliști care să și le însușească și să lupte pentru respectarea lor.

Recomandări

- Codurile etice existente (și prevederile lor referitoare la discriminare/discursul care incită la ură) trebuie diseminate în spațiul public.
- Publicul are posibilitatea să împingă industria mass-media în direcția responsabilizării prin sesizarea diferitelor abateri etice, inclusiv cele care discriminează sau instigă la ură.
- Mass-media are șansa de a opri decredibilizarea accentuată de care este afectată prin asumarea și aplicarea unor minime standarde etice și profesionale.

Autoreglementarea în industria publicității

Spre deosebire de mass-media, industria publicității a reușit să-și asume un cod unic de autoreglementare (Codul de Practică în Publicitate) și să creeze un mecanism funcțional de aplicare a acestuia. Codul de Practică în Publicitate a fost redactat și asumat de Consiliul Român pentru Publicitate sau Romanian Advertising Council (RAC), o organizație profesională, non-guvernamentală, înființată în 1999. RAC are, la data publicării acestui raport, 73 de membri, în creștere față de 2016: companii, agenții de publicitate, media și asociații. Conform autorilor, “Codul reprezintă un set de reguli etice de respectat de către toți cei implicați în domeniul publicității și în orice formă de comunicare comercială” al cărui scop este „să sprijine dezvoltarea unui mediu de afaceri decent și onest în România prin oferirea unui ghid de formă și conținut pentru o informare corectă, cinstită și decentă față de consumator și industrie”.

Codul de Practică în Publicitate are mai multe puncte dedicate exclusiv discriminării și incitării la violență. Aceste puncte aparțin articolului referitor la Responsabilitatea socială a organizațiilor din industria publicității. Sunt interzise explicit afirmațiile sau reprezentările care să incite la violență verbală, psihică sau fizică. De asemenea, organizațiile care își asumă codul trebuie să respecte demnitatea umană “sub toate aspectele”. Grupurile vulnerabile în fața discursului instigator la ură sunt menționate explicit și acoperă principalele ținte ale acestui tip de discurs din România. Cu toate acestea, la finalul enumerării grupurilor vulnerabile este adăugată și prescurtarea “etc.”, astfel încât prevederile codului pot fi aplicate și în cazuri care fac referire la ținte mai puțin “tradiționale” pentru discriminarea discursivă.

”Art.6 – Responsabilitatea socială

6.1 – Comunicarea trebuie să nu conțină nicio formă de discriminare sau ofensă pe criterii sociale, politice, de rasă, naționalitate, sex, vârstă, religie, origine, etnie, dizabilitate sau orientare sexuală etc.

6.2 – Comunicarea trebuie să respecte demnitatea umană sub toate aspectele.

6.3 – Comunicarea trebuie să nu conțină afirmații sau reprezentări care să incite la violență verbală, psihică sau fizică.”

Autoreglementări la nivel de redacții

Raportul din acest an cuprinde și analiza principalelor instrumente de autoreglementare/moderare utilizate de cele mai accesate⁶⁴ resurse online de știri generaliste în anul 2017: adevarul.ro, stirileprotv.ro, libertatea.ro, digi24.ro, realitatea.net, ziare.com, stiripesurse.ro, antena3.ro, evz.ro, romaniatv.net și hotnews.ro.

Analiza a urmărit, în special, dacă site-urile monitorizate fac apel la atenționări speciale privind comportamentul utilizatorilor în secțiunea de comentarii și dacă există reguli specifice care vizează limitarea discursului instigator la ură sau manifestările rasiste. De asemenea, în analiza noastră am urmărit gradul de vizibilitate a condițiilor (regulilor) de comunicare în spațiile alocate interacțiunii cititorilor. Nu în ultimul rând, pentru fiecare site monitorizat am identificat principalele puncte forte și puncte vulnerabile în ceea ce privește menținerea unui cadru de dezbatere echilibrat.

Adevărul

Site-ul www.adevarul.ro este singura sursă de informare care a dezvoltat o politică specială de moderare și un cod de conduită pentru membrii comunității Adevărul. Și secțiunea de *Termeni și condiții* cuprinde reguli de moderare și îndepărtare a mesajelor cu caracter rasist și/sau discriminatoriu.

De altfel, prin mecanismul de înregistrare pe site sau pe platformele asociate, utilizatorul este avertizat cu referire la regulile de comunicare în spațiul creat de Adevărul.

Mai mult, publicația alocă resurse pentru aprobarea/moderarea comentariilor publicate de utilizatori.

Contul de Facebook al publicației are peste 660.000 de abonați, iar incidența limbajului ofensator sau discriminatoriu este foarte scăzută raportată la numărul de utilizatori și dinamica interacțiunii de pe pagină.

⁶⁴ Conform datelor de audiență SATI, publicate și interpretate periodic de Sati.brat.ro, Paginamedia.ro și Știripesurse.ro.

Știrile Pro TV

Spre deosebire de anii 2015 și 2016, de pe site-ul www.stirileprotv.ro a fost îndepărtată secțiunea *Termeni și condiții*. De asemenea, a fost suspendată opțiunea utilizatorilor de a publica comentarii în subsolul articolelor.

Pagina de Facebook are peste 2,7 milioane de abonați și, din analiza noastră, nu există suficiente elemente care să indice existența unui mecanism de moderare a comentariilor. De regulă, subiectele care tratează acte de infracționalitate asociate etniei române duc la o escaladare a comentariilor rasiste și ofensatoare.

Libertatea

Notă: În urma modificărilor de strategie editorială, începând cu anul 2017, am decis includerea publicației Libertatea în categoria surselor de informare generaliste.

Site-ul www.libertatea.ro cuprinde referiri clare la discursul instigator la ură atât în secțiunea *Termeni și condiții*, cât și în secțiunea *Politici de confidențialitate*, în sensul delimitării de comentariile care promovează discriminarea și/sau rasismul. Interacțiunea pe site este foarte scăzută, deși cititorii au opțiunea de a comenta cu ajutorul unui plugin Facebook. În modulul de comentarii, utilizatorii nu primesc nici un fel de indicație asupra conținuturilor pe care le pot publica.

Pagina de Facebook a publicației are peste 1,5 milioane de abonați și, din analiza noastră, nu există suficiente elemente care să indice existența unei politici de moderare în social media. Limbajul ofensator și discriminator este prezent în articole care tratează infracționalitatea în relație cu etnia română.

Realitatea TV

Site-ul www.realitatea.net cuprinde un set de reguli dedicate utilizatorilor site-ului și forumului Realitatea.net în secțiunea *Termeni și condiții*. Astfel, mesajele „scrise cu ură”, care au caracter rasist sau xenofob sunt interzise în comentariile utilizatorilor. De asemenea, înainte de a publica un comentariu pe site, utilizatorii sunt avertizați că își asumă responsabilitatea pentru implicațiile legale ale conținuturilor comunicate. Per ansamblu,

website-ul are o interacțiune scăzută cu cititorii, comunicarea fiind concentrată pe contul de Facebook al site-ului.

Pagina de Facebook are peste 1,3 milioane de abonați, însă, raportat la dimensiunea comunității, interacțiunea este foarte scăzută. Prin urmare, nu avem suficiente elemente pentru a determina dacă platforma de știri moderează comentariile utilizatorilor.

Digi 24

Pe site-ul www.digi24.ro nu există opțiunea de a comenta în subsolul articolelor. Totodată, secțiunea *Termeni și condiții* nu cuprinde nicio referire la moderarea comentariilor.

Pagina de Facebook a postului de știri are aproape 830.000 de abonați, însă nu beneficiază de o moderare a comentariilor publicate. Astfel, mesaje rasiste și discriminatorii pot fi identificate în cazul postărilor care vizează etnia romă prin asocieri cu acte infracționale.

Antena 3

Față de edițiile anterioare ale acestui raport, site-ul www.antena3.ro a dezvoltat secțiunea de *Termeni și condiții*, în care există și prevederi legate de limitele impuse utilizatorilor în interacțiunile de pe site. Astfel, utilizatorilor le este interzis să afișeze sau să transmită „orice fel de material ce are caracter amenințător, (...) abuziv, de hartuire, licentios, calomniator, vulgar, obscen, scandalos, instigator, pornografic sau profanator, sau orice alt fel de material care poate constitui sau încuraja un comportament ce va putea da naștere unei infracțiuni, sau ar putea conduce la răspundere civilă, sau ar încalca în alt mod legea”. Utilizatorii pot publica comentarii cu ajutorul unui plug-in Facebook.

În ceea ce privește calitatea interacțiunii pe contul oficial de Facebook, precizăm că nu avem suficiente date pentru a determina dacă site-ul de știri are sau nu o politică de moderare. La începutul lunii februarie 2018, pagina de Facebook a postului de știri, ce

agrega o comunitatea de peste 580.000 de fani, a devenit indisponibilă⁶⁵. Noua pagină oficială are puțin peste 20.000 de fani și o interacțiune foarte scăzută.

Evenimentul Zilei

În secțiunea *Termeni și condiții*, site-ul www.evz.ro a integrat o constrângere privind încărcarea și distribuirea conținuturilor ilegale definite ca „pornografie cu minori, instigare la violență, rasism și discriminare etc”. Utilizatorii pot comenta pe site atât prin intermediul unui formular, cât cu ajutorul unui plug-in Facebook, însă nu mai sunt avertizați asupra responsabilității în relația cu conținuturile promovate.

Pagina de Facebook a publicației are aproximativ 115.000 abonați, însă interacțiunea este foarte scăzută pentru a determina existența sau inexistența unor politici de moderare.

Romania TV

Pe site-ul România TV interacțiunea cu utilizatorii este foarte scăzută, deși există funcționalitatea de a posta comentarii. Secțiunea *Termeni și condiții* vizează exclusiv aspecte comerciale și legate de gestionarea datelor cu caracter personal, fără nicio referire la calitatea mesajelor publicate de utilizatori.

Pagina de Facebook a televiziunii are circa 1,2 milioane de abonați, însă interacțiunea este foarte scăzută pentru a determina existența sau inexistența unor politici de moderare.

Ziare.com

Site-ul www.ziare.com își informează cititorii doar la articolul 2 din secțiunea de *Termeni și condiții* asupra interdicției de a publica mesaje „rasiste, șoviniste ori care ar putea discrimina orice persoane în orice mod sau care ar încălca orice alte drepturi și libertăți ale omului potrivit legislației în vigoare”. Înainte de a publica un comentariu, utilizatorul nu mai este avertizat asupra limitărilor invocate în secțiunea de *Termeni și condiții*. Publicarea de comentarii este posibilă doar dacă utilizatorii au un cont deschis pe site.

⁶⁵ „Contul de Facebook al Antenei 3 nu e disponibil”, de Iulia Bunea, Paginamedia.ro, 8 februarie 2018

Pagina de Facebook a platformei de știri are peste 360.000 de abonați, însă interacțiunea este prea scăzută pentru a identifica un model de moderare.

Știripesurse.ro

Site-ul știripesurse.ro nu cuprinde un cod special dedicat interacțiunii utilizatorilor și nici nu impune standarde legate de calitatea mesajelor promovate de utilizatori. Secțiunea de *Termeni și condiții* face referire exclusiv la drepturi de autor și confidențialitatea datelor cu caracter personal. Ultima actualizare a secțiunii a fost realizată în iunie 2015. Pentru a publica comentarii, site-ul folosește un plug-in Facebook.

Pagina de Facebook a platformei de știri are o comunitate de aproximativ 317.000 de membri. Din analiza aleatorie a interacțiunilor de pe pagină, rezultă că unele mesaje au fost îndepărtate, însă nu putem determina dacă au fost îndepărtate de moderatorii Facebook sau de moderatorii știripesurse.ro.

Hotnews.ro

Site-ul www.hotnews.ro nu cuprinde un ghid specific de moderare a comentariilor, dar la articolul 9 din secțiunea *Termeni și condiții* se precizează în mod explicit dreptul de a îndepărta mesajele pe care administratorul site-ului le consideră discriminatorii, fără a oferi o clasificare a situațiilor. Același nivel de generalitate poate fi identificat și în secțiunea de comentarii, unde utilizatorii sunt avertizați asupra responsabilității legale pe care o poartă pentru mesajele postate, fără a specifica situațiile de abatere de la cadrul legal. Utilizatorii pot comenta fie prin autentificarea prin contul de Facebook, fie prin completarea unei adrese de e-mail validă.

Pagina de Facebook a platformei de știri are aproximativ 333.000 de abonați. Din analiza aleatorie a interacțiunilor de pe pagină nu rezultă dacă există o politică de moderare a comentariilor.

Concluzii:

- Principalele platforme și surse de informare respectă standardele minime de informare a publicului privind limitarea conținuturilor rasiste și/sau discriminatorii.

- Adevărul.ro este singura platformă care pune accent pe calitatea interacțiunii dintre utilizatori și, implicit, pe cultivarea unui cadru de dezbateri și nu de escaladare a urii.
- Mesajele rasiste și discriminatorii sunt mai frecvente pe conturile de social media ale instituțiilor de presă, făcând monitorizarea și moderarea foarte dificilă.

Codul de conduită al rețelelor de socializare. Studiu de caz - România

Context:

În luna mai 2016, companiile Facebook, Microsoft, Twitter și YouTube au adoptat un *Cod de conduită privind combaterea discursurilor ilegale de incitare la ură din mediul online*⁶⁶. Codul este rezultatul negocierilor dintre Comisia Europeană și giganții social media, cu scopul de a integra în politicile de gestionare a rețelelor și principiile Deciziei cadru 2008/913/JAI⁶⁷, privind combaterea anumitor forme și expresii ale rasismului și xenofobiei.

Până în anul 2016, companiile de social media operau pe teritoriul Uniunii Europene exclusiv sub legislația din Statele Unite ale Americii, fără să acorde prioritate legislațiilor naționale care deja transpuseseră principiile Deciziei-cadru 913/2008. Prin adoptarea acestui Cod de conduită, companiile de social media și-au asumat un rol activ în monitorizarea și îndepărtarea mesajelor de instigare la ură care ar fi intrat sub incidența codurilor penale din fiecare stat membru. Chiar dacă rețelele sociale au diferite reguli interne privind interacțiunea dintre utilizatori, Codul de conduită obligă companiile de social media să îndepărteze cu prioritate mesajele care ar putea duce la sancționarea penală a utilizatorilor.

Pentru a evalua eficiența acestui instrument alternativ de combatere și reducere a discursului urii, Comisia Europeană a organizat un Grup de lucru⁶⁸ alcătuit din organizații neguvernamentale și autorități judiciare din statele membre. Începând cu anul 2017, ActiveWatch a devenit membră a Grupului de lucru dedicat monitorizării și evaluării gradului de conformare a companiilor de social media cu noul Cod de conduită.

⁶⁶ Textul este disponibil și în limba română aici: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54300

⁶⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008F0913>

⁶⁸ Mai multe detalii privind activitatea Grupului de lucru puteți găsi aici: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?&item_id=51025

Studiu de caz România

În 2017, ActiveWatch a participat la două exerciții de monitorizare a nivelului de conformare a companiilor de social media cu Codul de conduită, urmărind strict conținuturile generate pe rețelele de socializare de publicații în limba română.

Primul exercițiu a avut loc în perioada 20 martie – 5 mai 2017 și s-a derulat în 24 de state membre. Grupul de lucru a fost format din 31 de organizații neguvernamentale și 3 autorități naționale din cele 24 de state membre. România a fost reprezentată în acest exercițiu de ActiveWatch și Poliția Română, care au monitorizat în tandem conturi publice de social media (Facebook, Twitter, Google + și YouTube) pentru a identifica mesaje cu conținut ilegal ce au fost raportate companiilor de social media. La finalul exercițiului, ActiveWatch a raportat 93 de conținuturi susceptibile de a încălca legislația în vigoare (din care au fost îndepărtate 66,6%), majoritatea comentarii ale utilizatorilor la postările din social media a publicațiilor de limbă română, iar Poliția Română a identificat 46 de cazuri (din care au fost îndepărtate 26%)⁶⁹.

Cel de-al doilea exercițiu de monitorizare s-a desfășurat în perioada 6 noiembrie – 15 decembrie 2017, de data aceasta participând 33 de organizații neguvernamentale și 2 autorități naționale din 27 de state membre. În cadrul celui de-al doilea exercițiu de monitorizare, România a fost reprezentată doar de ActiveWatch care a identificat și raportat 63 de conținuturi posibil ilegale (cu o rată de îndepărtare de 76,2%)⁷⁰, majoritatea fiind, și de această dată, comentarii ale utilizatorilor la postările publicațiilor de limbă română.

Cumulat pe cele două exerciții de monitorizare, în cazul României, cele mai multe conținuturi raportate au vizat etnia romă (peste 87% dintre sesizări). Pe următoarele poziții s-au aflat comunitatea evreiască (8% dintre sesizări) și comunitatea LGBT (5% dintre sesizări). Tot cumulat, rata de succes pentru raportările făcute a fost de aproximativ 65% - astfel, două treimi din raportările făcute au fost îndepărtate în mai puțin de 24 de ore de către companiile de social media. Facebook a demonstrat cele mai ridicate nivele de conformare și responsivitate.

⁶⁹ Mai multe detalii, aici: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=71674

⁷⁰ Mai multe detalii, aici: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=612086

Precizări necesare:

Toate raportările făcute de ActiveWatch au urmărit posibile încălcări ale legislației penale în vigoare. Au fost raportate în mod particular acele mesaje care intrau sub incidența art. 317⁷¹ și art. 369⁷² din Codul Penal, precum și mesajele care intrau sub incidența Legii nr. 107/2006 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

Au fost raportate către rețelele sociale acele comentarii care cuprindeau elemente de incitare la ură clar definite (ex: instigarea la acte de violență și/sau vandalizare a unor comunități pe criterii etnice, promovarea unor măsuri violente extreme împotriva unor categorii de persoane: deportare, sterilizare, exterminare etc.). De asemenea, au fost raportate și mesajele (text și foto) care promovau simboluri fasciste, evenimente sau persoane vinovate de infracțiuni contra umanității, în asociere cu grupuri sau categorii de persoane.

ActiveWatch nu a transmis nicio sesizare către autoritățile judiciare din România și nu a solicitat suspendarea sau blocarea nici unui cont, indiferent de virulența mesajelor promovate, întrucât considerăm că administratorii conturilor de Facebook la care au fost postate respectivele comentarii ar trebui să fie cei care să ia măsuri împotriva lor. De altfel, ActiveWatch a transmis recomandări atât Comisiei Europene, cât și rețelelor sociale care insistau pe promovarea unor instrumente *soft* de moderare și reducere a discursului urii, inclusiv cu privire la comentariile cititorilor conținutului generat în social media. În opinia noastră, măsurile sau sancțiunile drastice (de exemplu, de natură penală) luate de autorități sau de rețelele sociale împotriva cetățenilor obișnuiți, care nu generează conținuturi văzute de multe utilizatori, nu ar contribui la detensionarea interacțiunilor în spațiul public, ci, dimpotrivă, ar duce la o escaladare a discursului urii.

⁷¹ Art. 317, C.P: **Instigarea la discriminare** / Instigarea la ură pe temei de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, convingeri, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

⁷² Art. 369, C.P: **Incitarea la ură sau discriminare** / Incitarea publicului, prin orice mijloace, la ură sau discriminare împotriva unei categorii de persoane se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

Autoreglementări la nivelul federațiilor sportive

Lumea sportivă a fost până la mijlocul anilor 2000 una din zonele sociale unde discursul care incită la ură, rasismul, xenofobia sau violența s-au manifestat cel mai vizibil. Spiritul de fair-play a fost pătat de evenimente adeseori violente, la care autoritățile sportive au răspuns cu destulă întârziere. Reglementările introduse, mai ales în lumea fotbalului, au dat rezultate și frecvența acestor evenimente a scăzut semnificativ.

Am selectat în acest studiu patru arii sportive – fotbal, hochei, baschet și handbal, zone în care au avut loc manifestări xenofobe sau violente. Am analizat documentele interne care reglementează aceste sporturi, căutând norme specifice privind discursul care incită la ură sau violență, manifestări rasiste, xenofobe, violente. De asemenea, am căutat informații cu privire la acțiunile concrete întreprinse de federațiile sportive pentru a preveni astfel de comportamente.

În privința reglementărilor, la nivelul Federației Române de Fotbal, a Federației Române de Baschet și a celei de Handbal am identificat referiri specifice la aceste manifestări. La Federația Română de Hochei pe Gheață, principiul nediscriminării apare o singură dată în Statut, însă regulamentele nu conțin nicio prevedere împotriva discriminării, rasismului sau xenofobiei de orice fel.

Numai Federația Română de Fotbal are afișate informații cu privire la acțiunile concrete întreprinse pentru prevenirea manifestărilor rasiste, violente, xenofobe. Celelalte trei federații nu au afișate informații în acest sens.

Federația Română de Fotbal (FRF)

La nivelul activității fotbalistice găsim o mulțime de reglementări interne. Unele dintre ele definesc comportamentele interzise, altele enunță sancțiunile pentru astfel de fapte.

Întâlnim reglementări dedicate exclusiv discursului care incită la ură sau violență. De asemenea, există o mulțime de sancțiuni împotriva comportamentului rasist, discriminatoriu, xenofob sau jignitor. Toate sunt sancționate cu pedepse aspre de regulamentele FRF.

Aceste reglementări reprezintă, în mare parte, un răspuns necesar la manifestările de rasism, xenofobie și violență care au marcat fotbalul autohton, în special în ultimii 20 de ani. Fenomenul a luat amploare după 1995, odată cu dezvoltarea fenomenului ultras, atingând cote îngrijorătoare la sfârșitul anilor '90 și începutul anilor 2000. În tribune erau des prezente sloganuri, însemne, bannere cu mesaje rasiste sau care promovau persoane vinovate pentru crime împotriva umanității. De asemenea, erau frecvente bătăile între suporterii diverselor echipe sau violențe între suporterii și forțele de ordine. Oficiali din fotbal exprimau fără rezerve opinii cu caracter rasist, încurajând astfel manifestările suporterilor.

Inițial, autoritățile din fotbal nu au recunoscut gravitatea problemei care afecta fotbalul românesc, preferând să o ignore. A fost nevoie de sancțiunile impuse de organismele internaționale (UEFA) și de presiunea exercitată de acestea pentru a determina FRF și LPF să reacționeze și să intervină cu măsuri de ordin normativ sau prin acțiuni concrete menite a combate astfel de manifestări.

De menționat și soluția adoptată la nivel legislativ, care a complementat normele interne ale FRF. În 2008, Parlamentul a adoptat Legea nr. 4/2008 privind prevenirea și combaterea violenței cu ocazia competițiilor și a jocurilor sportive, o lege salutară dar, în același timp, controversată deoarece conține multe prevederi care lasă loc abuzurilor. Un îmbucurător este că incidentele violente petrecute pe stadioane sau în preajma lor au devenit și ele tot mai rare în ultimii ani.

Elemente de autoreglementare

Documentul fondator al Federației Române de Fotbal, **Statutul FRF**, anunță, încă din preambulul său, că FRF împărtășește cele 11 principii fundamentale ale UEFA, respectul fiind unul dintre acestea. Conform articolului 8, litera n al aceluiași document, "*combaterea violenței și a rasismului*" reprezintă unul dintre **scopurile și obiectivele** FRF.

Printre **atribuțiile** FRF, Statutul menționează și întreprinderea de "*măsuri pentru prevenirea și combaterea violenței la meciurile de fotbal, precum și pentru promovarea spiritului de fair-play și a toleranței în activitatea fotbalistică*", precum și desfășurarea de "*activități de cetățenie activă, responsabilitate socială și incluziune socială*" (Articolul 9).

FRF își asumă neutralitatea politică, etnică și religioasă și interzice în mod expres discriminarea (Articolul 10 – Diversitate și non-discriminare):

„FRF este neutră din punct de vedere politic, religios și etnic. Discriminarea de orice fel împotriva unei țări, a unei persoane fizice sau a unor grupuri de persoane având la bază etnia, sexul, limba, religia, orientarea politică sau orice alt motiv este interzisă. Orice tip de discriminare, directă sau indirectă, se sancționează conform Regulamentului disciplinar FIFA/UEFA/FRF, după caz. ”

Din punct de vedere instituțional, există o comisie dedicată discriminării - *“Comisia pentru fair-play și combaterea discriminării”,* însărcinată cu elaborarea de *„programe legate de fair-play și combaterea discriminării de orice fel”* (Articolul 55).

Conform Statutului, atribuții în zona combaterii violenței revin și Asociațiilor județene de fotbal, responsabile cu organizarea competițiilor la nivel județean și municipal. Acestea au delegate atribuții în privința aplicării de măsuri pentru *“(...)promovarea spiritului de fair-play, prevenirea și combaterea violenței la jocurile de fotbal (...)”.*

Regulamentul de organizare și funcționare (ROF) obligă toate cluburile să pună în aplicare programul UEFA de 10 măsuri privind combaterea rasismului. De asemenea, clubul organizator este obligat să instruiască crainicul stadionului să nu transmită anunțuri discriminatorii la adresa echipei oaspete (Art. 56, ROF).

Fapte interzise de reglementările FRF:

Regulamentul de disciplină al FRF

Articolul 82 din Regulamentul de disciplină al FRF enumeră faptele considerate a fi *“Comportament neregular”. Printre acestea regăsim “afișarea sub orice formă de inscripții rasiste, xenofobe și jignitoare, scandarea de cuvinte/expresii jignitoare și obscene ori emiterea de sunete în scop jignitor”.*

Articolul 83 se referă la nerespectarea obligațiilor în organizare a meciurilor de către organizatori și include *“afișarea sub orice formă de inscripții rasiste, xenofobe și jignitoare, scandarea de cuvinte/expresii jignitoare și obscene ori emiterea de sunete în scop jignitor”.*

Regulamentul de organizare și funcționare a FRF (ROF)

Articolul 56 – Organizarea jocurilor (aliniatul 4, litera k) impune organizatorilor obligația *„să prevină orice acțiuni provocatoare sau rasiste, în stadion sau în imediata vecinătate a stadionului și, dacă astfel de acțiuni au loc, să facă anunțuri la stația de*

amplificare cerând încetarea acestora și, după caz, procedând la îndepărtarea bannerelor, steagurilor ori a altor obiecte sau la evacuarea din stadion a celor care au săvârșit abateri grave”. Aliniatul 5 al aceluiași articol obligă cluburile să pună în aplicare programul UEFA de 10 măsuri privind combaterea rasismului.

De asemenea, conform articolului 58, aliniatul 1, litera q), cluburile organizatoare au obligația „să interzică afișarea în arena sportivă a simbolurilor, sloganurilor ori textelor cu conținut obscen sau care incită la denigrare a țării, la xenofobie, la ură națională, rasială, de clasă ori religioasă”.

Sanctiuni

Regulamentul de disciplină conține reglementări specifice cu privire la sancțiunile aplicate pentru rasism, xenofobie sau discriminare. Sancțiunile prevăd suspendarea jucătorilor, echipei tehnice, antrenorilor precum și a oficialilor, amenzi, dar și programarea jocurilor fără spectatori până la interzicerea organizării jocurilor pe propriul stadion, pierderea jocului prin forfait, scăderea a 2-6 puncte sau excluderea din competiție (Art. 50 și Art. 54 din Regulamentul de disciplină).

Incitarea la ură sau violență făptuită de jucători, antrenori sau oficiali este aspru pedepsită cu suspendări pe durate îndelungate. Articolul 50 - "*Incitarea la ură, violență și comportarea jignitoare*" sancționează abaterile jucătorilor sau oficialilor care incită/îndeamnă în mod public, la un comportament ori o atitudine cu caracter jignitor sau disprețuitor. Același articol menționează *incitarea la un comportament violent sau la ură*, pentru care sancțiunea constă în suspendare de la 10 la 16 jocuri dacă fapta a fost săvârșită de un jucător sau antrenor și suspendare de la 4 la 6 luni dacă fapta a fost săvârșită de un oficial. Sancțiunile se dublează dacă sunt comise prin intermediul mass-media sau în ziua jocului.

Comportamentul rasist în interiorul stadionului poate fi sancționat de arbitri cu măsuri extreme, care includ întreruperea, suspendarea sau încetarea meciurilor (Art. 83, Regulamentul de disciplină și Art. 58, ROF).

Afișarea de către spectatori a unor inscripții conținând sloganuri discriminatorii/denigratoare/ rasiste/ xenofobe conduce la amenzi aspre aplicate cluburilor pe care le susțin spectatorii respectivi, în timp ce spectatorii care se fac responsabili de astfel de fapte riscă cel puțin doi ani interzicerea accesului pe stadioane.

De asemenea, este interzisă și aspru sancționată propaganda în favoarea ideologiilor extremiste, atât în timpul jocului, cât și înainte sau după. Amenzile în acest caz pot ajunge până la 70.000 de lei (Art. 54 din Regulamentul de disciplină).

Acțiuni întreprinse

FRF a fost foarte activă în 2017 în organizarea unor evenimente destinate combaterii discriminării și cu caracter social, menite a promova fotbalul în societate, multe având scopuri caritabile și beneficiari copii sau tineri defavorizați. Aceste evenimente sunt desfășurate deseori în parteneriat cu diverse organizații guvernamentale.

Unul dintre aceste evenimente este „Cupa Diversității”, organizat în parteneriat cu Departamentul pentru Relații Interetnice și cuprinde o serie de manifestări cu caracter cultural și sportiv, dedicate încurajării pluralismului cultural și etnic. Un alt eveniment în care FRF s-a implicat în 2017 a fost „Football for Hope”, turneu de fotbal feminin pentru sportive din școlile gimnaziale.

Recomandări

Considerăm că se impune o atitudine mai pro-activă din partea autorităților din fotbal (FRF, LPF) și a cluburilor pentru a preveni incidentele rasiste sau violente. La nivelul autorităților se pot demara programe destinate cluburilor, prin care conducătorilor să li se atragă atenția asupra riscurilor pe care le presupun asemenea manifestări. Se impune, de asemenea, un dialog deschis cu suporterii, atât din partea autorităților din fotbal, cât și din partea cluburilor, pentru a identifica modalități eficiente de prevenire a incidentelor rasiste sau violente, fie și doar pentru a evita sancțiunile aspre care pot afecta echipele de club sau echipa națională.

În egală măsură, FRF ar trebui să continue programele și evenimentele educative destinate copiilor și tinerilor iubitori de fotbal, atât a celor încadrați în diverse cluburi, cât și a celor iubitori de fotbal.

Federația Română de Handbal

Elemente de autoreglementare

Statutul FRH

Nediscriminarea este menționată în principalul obiectiv al FRH. Conform Statului său, principalul obiectiv al FRH este *„dezvoltarea și promovarea practicării handbalului pe teritoriul României, sub toate formele sale și fără nici un fel de discriminare pe motive politice, religioase, rasiale, de naționalitate, sex sau vârstă”*.

Printre atribuțiile FRH este și cea de a *“întreprinde măsuri pentru prevenirea și combaterea violenței, precum și pentru promovarea spiritului de fairplay și toleranței în activitatea sportivă”*.

Regulament Liga Națională Masculin-Feminin

În cadrul acestui document nu există reglementări specifice cu privire la incidente ce implică manifestări rasiste sau discriminatorii. În schimb, există un formular tip al procesului-verbal al ședinței tehnice a partidei, unde acestea apar menționate.

Merită menționat însă că, la finalul anului 2017, Ligile naționale feminine și masculine au trecut printr-un proces de rebranding, Liga națională feminină devenind Liga Florilor, iar cea masculină Liga Zimbrilor. Alegerea, cel puțin bizară, este de natură să consolideze stereotipurile gen.

Regulamentul disciplinar al FRH

Regulamentul disciplinar sancționează organizatorii jocurilor pentru *“scandarea de lozinci rasiste, acte de violență sau vandalism”*. Sancțiunile pot ajunge până la pierderea jocului de către echipa gazdă sau ridicarea dreptului de organizare pe teren propriu a unor jocuri oficiale.

Concluzii

La nivelul FRH există reglementări specifice care sancționează manifestările și scandările rasiste. Nu există referiri directe la discursul care incită la ură. De remarcat că principalul obiectiv al FRH, potrivit Statutului său, menționează nediscriminarea pe motive politice, religioase, rasiale, de naționalitate, sex sau vârstă.

Federația Română de Baschet (FRB)

FRB are reglementări interne dedicate exclusiv discursului care incită la ură sau violență. De asemenea, există sancțiuni împotriva comportamentului violent, rasist, discriminatoriu sau xenofob.

Statutul FRB

Federația Română de Baschet menționează chiar în articolul ce-i definește obiectul de activitate că nu admite “nicio discriminare cu caracter religios, rasist, sex sau profesie” (articolul 2, litera b din Statut). Tot în Statut, FRB anunță că are printre atribuții “prevenirea și combaterea violenței în sport, pentru promovarea unor măsuri educative, a spiritului fair - play și a toleranței în întreaga activitate a jocului de baschet, sprijinind nemijlocit activitatea Comisiei Naționale de Acțiune împotriva Violenței în Sport” (Art. 14.p).

“Art. 2. B. FRB este persoană juridică de drept privat, de utilitate publică, autonomă, neguvernamentală, apolitică, neadmițând nicio discriminare cu caracter religios, rasist, sex sau profesie, fără scop lucrativ, exercitând autoritatea în organizarea, îndrumarea, dezvoltarea și controlul activității de baschet pe teritoriul României și în reprezentare internațională.”

Regulamentul General de Organizare a Competițiilor de Baschet

În Regulamentul General de Organizare a Competițiilor de Baschet sunt definite responsabilitățile cluburilor pentru prevenirea actelor de violență. Articolul 12.4.1. definește manifestările „necivilizate” ca fiind folosirea de “limbaj licențios, injurios, violent, discriminator, xenofob și folosirea de banere cu conținut discriminator, impudic”. Același articol prevede sancțiuni cu amendă pentru astfel de fapte aplicabile organizatorilor de competiții sau unităților sportive astfel:

- a) de la 200–1.000 EUR pentru prima abatere;
- b) de la 400–2.000 EUR pentru fiecare recidivă;
- c) de la 200 –1.000 EUR pentru sloganuri și banere cu conținut discriminator, xenofob și impudic.

Regulamentul de disciplină

Regulamentul de disciplină prevede la Art. 17.3 amenzi de la 200 la 1.000 de euro pentru “scandări și proferarea de injurii, cuvinte cu conținut obscen sau care incită la

xenofobie, ură națională, rasială, de clasă ori religioasă, la discriminări de orice fel și violență”. În caz de recidivă, penalizările vor fi duble, iar clubul în cauză va juca următoarele 1-3 meciuri pe teren propriu fără spectatori.

De asemenea, afișarea în arena sportivă a simbolurilor, sloganelor sau textelor cu conținut obscen, care incită la denigrarea țării, la xenofobie, la ură națională, rasială, de clasă ori religioasă, la discriminări de orice fel și violență, indiferent de mărimea și suportul pe care sunt inscripționate se sancționează cu amendă de la 500 la 1.500 euro. În caz de recidivă, penalizările vor fi duble, iar clubul în cauză va juca următoarele 1-3 meciuri pe teren propriu fără spectatori.

Concluzii

La nivelul FRB există reglementări specifice care sancționează manifestările și scandările rasiste, xenofobe și discursul care incită la ură. De remarcat că obiectul de activitate al FRB, potrivit Statutului său, menționează nediscriminarea pe motive religioase, rasiale, de sex sau profesie.

Federația Română de Hochei pe Gheață (FRHG)

Elemente de autoreglementare

În 2017, Federația Română de Hochei pe Gheață (FRHG) a publicat pe site statutul și regulamentele de funcționare.

Principiul nediscriminării este menționat doar în statutul Federației la descrierea primului obiectiv principal: „dezvoltarea și promovarea practicării hocheiului pe gheață pe teritoriul României, sub toate formele sale și fără niciun fel de discriminare pe motive politice, religioase, rasiale, de nationalitate, sex sau vârstă” (Cap. 1.3, art. 8, pct. 8.2.1).

Legislația națională

Discursul instigator la ură naște multe controverse, inclusiv de natură legislativă. A folosi un discurs instigator la ură poate conduce la încălcarea drepturilor celor țintiți de discurs. A limita un discurs, prin a-l încadra legislativ ca fiind contravenție sau infracțiune, constituie o limitare a libertății de expresie, ceea ce, în unele situații, poate reprezenta chiar încălcarea acestui drept. Așadar, dreptul la liberă exprimare intră uneori în conflict cu alte drepturi și valori, precum respectarea demnității umane, dreptul la viață privată și de familie, dreptul la libertatea de conștiință și dreptul de a nu fi supus discriminării.

Capitolul de față își propune să analizeze legislația națională care reglementează, direct sau indirect, discursul instigator la ură. De asemenea, capitolul vizează analiza propunerilor legislative din ultimul an, care ar putea avea un impact asupra reglementării discursului instigator la ură, sau care sunt ele însele o expresie a intoleranței.

Constituția României

În perioada analizată, nu au existat modificări ale Constituției României. Următoarele prevederi sunt legate direct sau indirect de discursul instigator la ură sau de principii adiacente acestuia:

- Constituția statuează principiul egalității între cetățeni - *Articolul 4 (2) România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială;*
- Articolul 16 include principiul nediscriminării – *Articolul 16 (2) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări;*
- Articolul 20 include principiul aplicării cu prioritate a prevederilor tratatelor și pactelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului - *Articolul 20 (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile;*
- Libertatea de exprimare este prevăzută de Articolul 30, care include și limitări, precum acelea prevăzute de alineatele 6, respectiv 7 – *Articolul 30 (6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară și nici dreptul la propria imagine; Articolul 30 (7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul*

la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

ECRI a recomandat, în cel de-al treilea raport cu privire la România, modificarea Constituției României, în sensul includerii unei prevederi care să restricționeze libertatea de expresie, adunare și asociere în scopul combaterii rasismului, așa cum este detaliat de ECRI în Recomandarea de Politică Generală nr. 7, privind legislația națională referitoare la combaterea rasismului și discriminării rasiale. În cel de-al patrulea raport cu privire la România, ECRI repetă recomandarea, considerând că actualele prevederi nu sunt suficiente, așa cum sunt ele formulate, fiind nevoie de un semnal mai clar: *“Constituția ar trebui, prin urmare, să prevadă că exercitarea libertății de expresie, adunare și asociere poate fi restricționată în scopul combaterii rasismului, conform CEDO și în acord cu Recomandarea de Politică Generală nr 7⁷³”.*⁷⁴

Ordonanța nr. 137/2000, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare

Ordonanța nr. 137/2000 a transpus Directiva Consiliului 2000/43/CE cu privire la implementarea principiului tratamentului egal între persoane indiferent de originea rasială sau etnică și Directiva Consiliului 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea tratamentului egal privind ocuparea forței de muncă și condițiile de muncă. Ordonanța nr. 137/2000 cuprinde reglementarea discursului instigator la ură în cadrul Articolului 15: *Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, dacă fapta nu intră sub incidența legii penale, orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia.*

⁷³ https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N7/REC7-2003-8-ROM.pdf

⁷⁴ Par. 8, Raportul ECRI privind România (al patrulea ciclu de monitorizare), Adoptat pe 19 martie 2014, Publicat pe 3 iunie 2014

În 2013, au intervenit modificări ale Ordonanței nr. 137/2000, cu scopul de a aduce legislația națională antidiscriminare în conformitate cu prevederile Directivei Consiliului 2000/43/CE. Aceste modificări nu au vizat Articolul 15, care reglementează discursul instigator la ură, însă vor fi descrise în paragrafele următoare, deoarece orice modificare a cadrului legislativ antidiscriminare are implicații indirecte și asupra discursului instigator la ură.

Înainte de modificările introduse în 2013, OG nr. 137/2000 includea situații de discriminare care se interpretau ca fiind excepții, acestea neintrând sub incidența ordonanței. Totodată, OG nr. 137/2000 nu prevedea un principiu general de excepție de la discriminarea directă, așa cum prevede Directiva 2000/43/CE: *În foarte puține cazuri, un tratament diferit poate fi justificat atunci când o caracteristică legată de originea rasială sau etnică constituie un caz special și determină o cerință ocupațională, atunci când obiectivul este legitim iar cerința este proporțională.* Prin urmare, modificările din 2013 au introdus excepția de discriminare directă, prin introducerea Articolului 4¹. Articolele 9 și 13 (2) din OG nr. 137/2000 au fost abrogate, pentru că prevedeau excepții cu caracter special:

- (Fostul) Art. 9: *Prevederile art. 5 - 8 nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului angajatorului de a refuza angajarea unei persoane care nu corespunde cerințelor și standardelor uzuale în domeniul respectiv, atâta timp cât refuzul nu constituie un act de discriminare în sensul prezentei ordonanțe.*
- (Fostul) Art. 13 (2): *Prevederea alin. (1) nu poate fi interpretată în sensul restrângerii dreptului autorităților de punere în aplicare a planurilor de sistematizare și amenajare a teritoriului, atât timp cât mutarea se face în condițiile legii, iar măsura luată nu este determinată de apartenența persoanei sau a grupului de persoane în cauză la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată, respectiv din cauza convingerilor, vârstei, sexului sau orientării sexuale a acestora.*

În același scop, anume de a elimina acele prevederi care includeau excepții cu caracter special, a fost modificat articolul 10, literele c) – g). În varianta anterioară modificărilor din 2013, refuzul acordării unor diferite servicii nu era considerat discriminare în cazul în care restrângerea era *“justificată obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a aceluși scop”* erau *“adecvate și necesare”*.

OG nr. 2/2001, privind regimul juridic al contravențiilor, prevede ca termen de prescripție a aplicării amenzii contravenționale 6 luni de la data săvârșirii faptei, în cazul

contravențiilor simple, respectiv 6 luni de la data constatării faptei, în cazul contravențiilor continue.

Această prevedere se aplica și faptelor de discriminare, până la modificarea OG 137/2000 din 2013: Articolul 26 alin. 2¹: *Aplicarea sancțiunilor contravenționale prevăzute la alin. (1) se prescrie în termen de 6 luni de la data sesizării Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării.*

Înainte de modificările din 2013, mai exista o neconcordanță între Directiva 2000/43/CE și legea națională, anume cea legată de sarcina probei. Înainte de modificare, OG nr. 137/2000 prevedea obligația reclamantului de a dovedi *“existența unor fapte care permit a se presupune existența unei discriminări directe sau indirecte, iar persoanei împotriva căreia s-a formulat sesizarea”* îi revenea *“sarcina de a dovedi că faptele nu constituie discriminare”*. Articolul 20 alin. (6) a fost modificat astfel încât reclamantul trebuie doar să prezinte *“fapte pe baza cărora poate fi prezumată existența unei discriminări directe sau indirecte”*, după care sarcina probei este inversată, persoanei împotriva căreia s-a formulat sesizarea revenindu-i *“sarcina de a dovedi că nu a avut loc o încălcare a principiului egalității de tratament”*.

În 2016, fostul deputat Bogdan Diaconu, membru al Partidului România Unită, a depus un proiect de lege care urmărea abrogarea întregii Ordonanțe 137/2002. Acest lucru ar fi condus nu numai la pierderea principalei legi antidiscriminare din România, ci și la desființarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. Proiectul legislativ, înregistrat la Camera Deputaților, a rămas uitat, ajungând să fie adoptat tacit la începutul anului 2017. În martie 2017, Senatul a respins proiectul de lege cu unanimitate de voturi⁷⁵.

Noul Cod Penal

Pe 1 februarie 2014 a intrat în vigoare Noul Cod Penal, care prevede modificări care au legătură, direct sau indirect, cu reglementarea discursului instigator la ură.

În Noul Cod Penal, discursul instigator la ură este reglementat în **articolul 369**, infracțiunea fiind denumită *Incitarea la ură sau discriminare*: *“Incitarea publicului, prin orice mijloace, la ură sau discriminare împotriva unei categorii de persoane se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă”*. Articolul 317 din vechiul Codul Penal incrimina incitarea la discriminare, considerându-se că instigarea la ură reprezintă un act material al instigării la discriminare. Noul Cod Penal incriminează în mod explicit instigarea

⁷⁵ Proiect de lege înregistrat la Senat cu nr. L45/2017

la ură, infracțiunea fiind denumită incitarea la ură sau discriminare. Față de articolul 317 din Codul penal, singura modificare este renunțarea la enumerarea criteriilor discriminării, considerându-se că acestea sunt deja reglementate de legea specială – Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare.

O altă infracțiune preluată din Codul penal anterior este cea prevăzută de Art. 368 – Instigare publică: *Fapta de a îndemna publicul, verbal, în scris sau prin orice alte mijloace, să săvârșească infracțiuni [...].*

Noul Cod Penal reunește abuzul în serviciu contra intereselor persoanelor, contra intereselor publice și prin îngrădirea unor drepturi într-un singur articol. Alineatul 2 prevede în mod specific îngrădirea unui drept al unei persoane sau crearea pentru aceasta a unei situații de inferioritate pe temei de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, apartenență politică, avere, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA.

Articolul 405 privind propaganda pentru război a fost preluat din Codul penal anterior. Modificarea se referă la faptul că infracțiunea a fost inclusă în cadrul celor contra securității naționale, în timp ce în Codul penal anterior aceasta era inclusă în cadrul infracțiunilor contra păcii și omenirii.

OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii

OUG nr. 31/2002 a suferit modificări în 2013, respectiv în 2015. Cele din 2015 au declanșat numeroase dezbateri în sfera publică.

Modificarea din 2013 prevede abrogarea articolului 7, care stabilea procurorul ca organ de urmărire penală pentru infracțiunile prevăzute de art. 3-6, în mod obligatoriu.

Modificarea din 2015, realizată prin intermediul Legii 217/2015, a fost propusă din mai multe motive. În nota de fundamentare pentru proiectul de lege care a adus modificările din 2015, inițiatorii au atras atenția asupra faptului că acele cazuri care au ajuns în fața Parchetului, în temeiul OUG nr. 31/2002, s-au finalizat cu închiderea dosarului. Inițiatorii modificării OUG nr. 31/2002 au subliniat că majoritatea dosarelor au fost închise pe baza interpretărilor legii care fac referire la Holocaust. Interpretarea sintagmei “Holocaustul pe teritoriul României” s-a făcut, conform inițiatorilor legii, prin exploatarea faptului că teritoriile actuale ale României “nu corespund cu cele administrate în acea perioadă de

guvernele istorice”⁷⁶. Al doilea motiv pentru inițierea legii de modificare a fost faptul că varianta anterioară a ordonanței nu se referea și la Mișcarea Legionară, ci doar la fascism, rasism, xenofobie și la persoanele vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

Inițiatorii legii au folosit două argumente care susțin ipoteza acestora, anume că legionarismul face parte din familia mișcărilor fasciste. Primul argument este Legea 51/1991 privind siguranța națională a României, care consideră acțiunile legionare, alături de cele totalitariste, extremiste, fasciste, rasiste, antisemite, revizioniste, separatiste, ca fiind acțiuni care *“pot pune în pericol sub orice formă unitatea și integritatea teritoriilor a României”*. Al doilea argument invocat de inițiatorii legii este o decizie a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția I Civilă, care menționează: *“mișcarea legionară a fost în esență, organizație de tip paramilitar terorist, de orientare naționalist fascistă, cu caracter mistic religios, violent anticomunist, dar, printre altele, și antisemit”*⁷⁷.

În propunerea de lege, se dorea introducerea în titlu a sintagmei *“combaterea infracțiunilor”*, însă în varianta adoptată a Legii 217/2015, titlul ordonanței a fost stabilit ca *“Ordonanță de urgență privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid, contra umanității și de crime de război.”*

În urma modificării din 2015, la articolul 1, care precizează aria de reglementare a OUG nr. 31/2002, a fost adăugat și caracterul legionar, alături de cel fascist, rasist sau xenofob. Același lucru a fost pus în practică și în ceea ce privește Art. 4 alin (1), (2) și Art. 5.

La articolul 2, care definește termeni folosiți în ordonanță, fost modificată definiția sintagmei *“holocaust pe teritoriul României”*, în prezent aceasta fiind înțeleasă *ca “persecuția sistematică și anihilarea evreilor și a rromilor, sprijinită de autoritățile și instituțiile statului român în teritoriile administrate de acestea în perioada 1940-1944”*, spre deosebire de varianta anterioară Legii 217/2015, care făcea referire la anihilarea evreilor europeni de către Germania nazistă, de aliații și colaboratorii săi. În varianta anterioară modificării din 2015, se făcea referire la anihilarea romilor după cum urmează: *“De asemenea, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, o parte din populația romă a fost supusă deportării și anihilării”*. Actuala definiție este clară din punct de vedere al timpului și spațiului precum și din punctul de vedere al rolului statului român în punerea în practică a

⁷⁶ Expunere de motive, disponibilă aici: <http://www.cdep.ro/proiecte/2014/100/90/3/em288.pdf>

⁷⁷ Decizia nr. 1.709 din 09 martie 2012 a Înaltei Curți de Casație și Justiție

politicii naziste. De menționat este faptul că inițiatorii au propus o variantă de definiție care nu includea menționarea romilor ca victime ale holocaustului, fapt ce a fost sesizat de către Guvern, în punctul de vedere asupra proiectului de lege.

Prin Legea 217/2015 a fost adăugată în cadrul articolului 2 al OUG nr. 31/2002 și o definiție a Mișcării Legionare: „organizație fascistă din România care a activat în perioada 1927-1941 sub denumirile de «Legiunea Arhanghelului Mihail», «Garda de Fier» și «Partidul Total pentru Țară»”.

Articolul 6 din varianta anterioară Legii 217/2015 a Ordonanței prevedea interzicerea și sancționarea negării holocaustului și a efectelor acestuia. Varianta modificată a articolului 6 extinde modalitățile prin care se poate realiza exprimarea în favoarea holocaustului: Articolul 6 (1): *“Negarea, contestarea, aprobarea, justificarea sau minimalizarea în mod evident, prin orice mijloace, în public, a holocaustului ori a efectelor acestuia, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă”*.

În plus, la Articolul 6 s-a adăugat un nou alineat care interzice și sancționează negarea, contestarea, aprobarea, justificarea sau minimalizarea genocidului, a crimelor contra umanității și a crimelor de război, așa cum sunt definite de Statutul Curții Penale Internaționale și în Carta Tribunalului Militar Internațional. Pentru a intra în sfera de acoperire a Art. 6 (2), genocidul, crimele contra umanității și crimele de război negate, contestate, aprobate, justificate sau minimalizate trebuie să fie recunoscute ca atare printr-o hotărâre a “Curții Penale Internaționale, a Tribunalului Militar Internațional înființat prin Acordul de la Londra, la data de 8 august 1945, a Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, a Tribunalului Penal Internațional pentru Rwanda sau a oricărui alt tribunal penal internațional înființat prin instrumente internaționale relevante și a căror competență este recunoscută de statul român”.

Au existat contestări ai modificărilor aduse de Legea nr. 217/2015, pentru modificarea și completarea OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, denumită în spațiul public “legea antilegionară”. Dintre criticile aduse menționăm faptul că prin modificările aduse s-ar limita libertatea de exprimare și de conștiință. De asemenea, a fost criticat faptul că printre ideologiile care intră în aria legii menționate nu a fost inclus și comunismul. În plus, ca argument împotriva modificărilor aduse de Legea nr. 217/2015, a fost invocată existența altor reglementări care asigură interzicerea discriminării și protecția drepturilor omului.

Alte prevederi legislative legate de discursul instigator la ură

Legea nr. 4/2008 privind prevenirea și combaterea violenței cu ocazia competițiilor și a jocurilor sportive prevede că *“Incitarea în public sau prin mass-media la acte de violență, în legătură cu competiția sau jocul sportiv, de către conducătorii de cluburi, oficiali sau sportivi constituie contravenție.”* De asemenea, legea incriminează două fapte, anume *“Utilizarea în arena sportivă a simbolurilor fasciste, rasiste sau xenofobe, răspândirea ori deținerea, în vederea răspândirii, de asemenea simboluri în arena sportivă”* și *“Promovarea cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unei infracțiuni contra păcii și omenirii sau promovarea ideologiei fasciste, rasiste ori xenofobe prin propagandă, săvârșită prin orice mijloace în incinta arenei sportive”*, făcându-se trimitere la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

Conform acestei legi, organizatorii de competiții sportive au obligația *„să nu permită folosirea sistemelor de comunicare cu publicul pentru incitarea spectatorilor la violență, la producerea de distrugereri sau la denigrarea imaginii participanților la competițiile sau jocurile sportive”*. În 2016, Legea nr. 4/2008 a suferit modificări, una dintre acestea fiind creșterea sancțiunilor pentru încălcarea acestei prevederi. De asemenea, au crescut amenzile și pentru nerespectarea de către organizatori a măsurilor menite să ajute la identificarea persoanelor sau grupurilor de persoane care s-au implicat în comportamentele sancționate de lege.

Legea nr. 60 din 1991 privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice interzice, în cadrul Art. 9, adunările publice prin care se urmărește: *a) propagarea ideilor totalitare de natură fascistă, comunistă, rasistă, șovină sau ale oricăror organizații terorist-diversioniste, defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la ură națională sau religioasă, incitarea la discriminare, la violență publică și la manifestări obscene, contrare bunelor moravuri.*

În 2016, fostul deputat Remus Cernea a înregistrat un proiect de lege care urmărea înlocuirea legii 60 / 1991. Proiectul de lege a fost clasat. În cazul în care acesta ar fi fost adoptat, ar fi fost interzise adunările publice care urmăresc *„îndemmnarea la război de agresiune, la ură națională, rasială, etnică, religioasă, de clasă, ideologică, de gen ori privind orientarea sexuală”* precum și *„incitarea la discriminare sau violență publică”*.

Legea audiovizualului nr. 504/2002 conține o serie de prevederi care pot avea ca efect restrângerea discursului instigator la ură prezent la posturile de radio și de televiziune.

Conform articolului 40 al acesteia, „Este interzisă difuzarea de programe care conțin orice formă de incitare la ură pe considerente de rasă, religie, naționalitate, sex sau orientare sexuală”. De asemenea, conform articolului 75¹ din aceeași lege, „În cazul unui serviciu media audiovizual la cerere provenind din statele membre ale Uniunii Europene, Consiliul poate restrânge temporar dreptul de liberă retransmisie dacă o astfel de măsură este necesară pentru unul dintre motivele următoare: a) ordine publică, în special prevenirea, investigarea, depistarea și urmărirea infracțiunilor, inclusiv protecția minorilor și lupta împotriva incitării la ură pe motiv de rasă, sex, religie sau naționalitate și împotriva încălcării demnității umane privind persoane fizice”. Trebuie remarcat aici caracterul limitativ al criteriilor în baza cărora este interzisă difuzarea programelor care incită la ură.

Reclamele difuzate în spațiul audiovizual trebuie „să nu prejudicieze demnitatea umană” și „să nu includă nicio formă de discriminare pe motiv de rasă, etnie, naționalitate, religie, credință, handicap, vârstă, sex sau orientare sexuală” (articolul 29, literele c și d).

Codul de reglementare al conținutului audiovizual, adoptat prin Decizia nr. 220/2011 a Consiliului Național al Audiovizualului este complementar Legii nr. 504/2002. Articolul 47 al Codului este utilizat pentru a sancționa discursul instigator la ură. Pe 14 februarie 2017 acest articol a suferit modificări în sensul explicitării formelor de discurs al urii sancționabile și lărgirii numărului de criterii în baza cărora acest tip de discurs poate fi pedepsit. Noul text al articolului 47 este următorul:

„ (1) Este interzisă difuzarea în programele audiovizuale a oricăror forme de incitare la ură națională, rasială sau religioasă, la discriminare și la săvârșirea de infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război.

(2) Este interzisă difuzarea în programele audiovizuale a oricăror forme de manifestări rasiste, antisemite sau xenofobe.

(3) Sunt interzise în programele audiovizuale afirmații defăimătoare generalizatoare la adresa unui grup/comunități definit(e) de gen, vârstă, rasă, etnie, naționalitate, cetățenie, credințe religioase, orientare sexuală, nivel de educație, categorie socială, afecțiuni medicale sau caracteristici fizice.

(4) Sunt interzise în programele audiovizuale afirmații defăimătoare generalizatoare la adresa unei persoane pe baza apartenenței acesteia la un grup/o comunitate definit(ă) de gen, vârstă, rasă, etnie, naționalitate, cetățenie, credințe religioase, orientare sexuală, nivel de educație, categorie socială, afecțiuni medicale sau caracteristici fizice.”

De asemenea, articolul 48 al aceluiași cod interzice „prezentarea apologetică a regimurilor totalitare, nazist și comunist, a autorilor crimelor și abuzurilor acestor regimuri, precum și denigrarea victimelor acestora”.

Legea nr. 30/2016. Prin intermediul acestei legi, România a ratificat Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011. Conform textului convenției, statele semnatare „vor face, acolo unde este cazul, demersurile necesare pentru a include material didactic pe probleme cum ar fi egalitatea între femei și bărbați, rolurile de gen ne-stereotipe, respectul reciproc, rezolvarea non-violentă a conflictelor în relațiile interpersonale, violența de gen împotriva femeilor și dreptul la integritate personală, adaptate capacității în evoluție a elevilor, în curriculumul formal și la toate nivelele de educație”. Aceste măsuri, implementate corect, sunt de natură să diminueze efectele stereotipurilor negative și ale discursului de ură împotriva femeilor și reprezintă, în opinia autorilor prezentului raport, forma cea mai sustenabilă de combatere a discursului urii. Deși legea conține câteva amendamente cu privire la aplicarea anumitor articole ale Convenției, niciunul dintre acestea nu influențează prevederile care au ca scop reducerea stereotipurilor și ale discursului instigator la ură.

Propuneri legislative cu impact asupra combaterii discursului instigator la ură

Pe lângă propunerile deja menționate de modificare a legilor în vigoare care sunt folosite pentru combaterea discursului instigator la ură, în perioada de referință pentru cercetare au fost prezente pe agendele de lucru ale Senatului și Camerei Deputaților patru propuneri legislative cu impact direct asupra discursului de ură, precum și alte trei în baza cărora ar putea fi comise abuzuri în sensul îngrădirii combaterii intoleranței sau promovării diversității. Dintre propunerile cu impact direct asupra combaterii discursului de ură, menționăm:

- **Propunerea legislativă privind promovarea demnității umane și toleranței față de diferențele de grup**, al cărei inițiator a fost Liviu Dragnea și care a fost detaliată în precedentul raport cu privire la discursul instigator la ură din România. Propunerea a fost aprobată în Senat și supusă votului în Camera Deputaților, existând controverse cu privire la utilitatea acesteia. Propunerea legislativă nu a fost adoptată până la acest moment, iar pe pagina oficială a Camerei Deputaților

figurează ca fiind retrimisă la comisii. Întrucât nu au mai fost făcuți niciun fel de pași în vederea adoptării din februarie 2016, considerăm că proiectul de lege este, de facto, abandonat⁷⁸.

- **Propunerea legislativă privind interzicerea organizațiilor, simbolurilor și faptelor cu caracter comunist și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război.** În definiția organizațiilor cu caracter comunist cu care operează propunerea de lege se face referire la promovarea „urii și violenței pe motive de diferență de clasă socială”. Per total, documentul pare să fie o oglindă a OUG nr. 31/2002, și a fost deja respins de Senat. În prezent, se află înregistrat la Camera Deputaților, unde pare să fi fost abandonat din martie 2017⁷⁹.
- **Proiectul de lege pentru modificarea Legii nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor,** care prevede explicit dizolvarea asociațiilor religioase atunci când, prin activitatea lor, aduc atingere securității publice, „inclusiv prin promovarea unor concepte religioase radicale, extremiste, xenofobe sau prin incitarea la acte de violență împotriva altor confesiuni religioase, [...] drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”. Cel mai probabil, inițiatorii proiectului, deputații Iusein Ibram și Varol Amet, au urmărit scăderea șanselor de apariție pe teritoriul României a unor asociații religioase extremiste islamice. Proiectul de lege a fost adoptat de Senat iar în prezent se află înregistrat la comisiile de specialitate de la Camera Deputaților. Guvernul a dat, însă, aviz negativ acestuia. Și acest proiect de lege este abandonat la Camera Deputaților⁸⁰.
- **Legea nr. 6/2018, privind ratificarea Convenției Consiliului European referitoare la abordarea integrată a siguranței, securității și serviciilor la partidele de fotbal și la alte evenimente sportive.** Această convenție prevede că statele semnatare vor lua măsuri ca „mecanismele operaționale instituite în arenele sportive să fie cuprinzătoare, să prevadă o legătură eficientă cu forțele de ordine, cu serviciile de urgență și organizațiile partenere și să includă politici și proceduri clare în ceea ce privește aspectele care ar putea influența gestionarea mulțimilor și

⁷⁸ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=15191

⁷⁹ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=15703

⁸⁰ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=15387

riscurilor asociate în materie de siguranță și securitate, în special [...] orice formă de comportament rasist sau discriminatoriu”⁸¹.

- **Legea nr. 67/2018** prin care s-a hotărât construirea în București a unui monument închinat soldaților evrei care, chiar și în lipsa cetățeniei române, au luptat alături de armata română și au murit în Primul Război Mondial. Legea prevede, de asemenea, organizarea anuală a unei ceremonii de comemorare a eroilor evrei, la monument, de Ziua Eroilor⁸². Așa cum este susținut și în expunerea de motive a legii, considerăm că aceste măsuri contribuie la diminuarea stereotipurilor negative referitoare la evrei și contribuie la combaterea antisemitismului.

În ceea ce privește propunerile legislative referitor la care există pericolul să fie folosite fie pentru a îngreuna promovarea diversității, fie pentru a limita acțiunile de combatere a intoleranței, menționăm:

- **Propunere legislativă pentru "Inocența Copilăriei" privind interzicerea cursurilor de educație sexuală în învățământul preșcolar, primar și gimnazial, fără acordul scris al părinților sau tutorelui.** Considerăm că, în cazul în care programa orelor de educație sexuală ar conține și informații cu privire la orientarea sexuală și fluiditatea de gen, eventuala lege rezultată din aprobarea propunerii legislative ar putea restrânge accesul elevilor la informații privitoare acestor subiecte. Proiectul de lege a fost adoptat de Senat, iar acum este înregistrat la Camera Deputaților, unde a primit un aviz comun de respingere din partea Comisiei pentru învățământ, știință, tineret și sport și Comisiei juridică, de disciplină și imunități. De asemenea, Guvernul României a avizat negativ propunerea de lege. Din aprilie 2017 și până la data redactării raportului, nu s-a mai luat niciun fel de acțiune în legătură cu proiectul, ceea ce poate denota renunțarea de facto la acesta⁸³.

Propuneri legislative care reprezintă o expresie a intoleranței sau naționalismului

În 2017 au existat cinci propuneri legislative înregistrate la Senat sau la Camera Deputaților care reprezintă în sine o expresie a intoleranței sau a naționalismului:

⁸¹ Proiect de lege înregistrat la Senat cu numărul L416/2017.

⁸² http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=16790

⁸³ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=15735

- **Propunerea legislativă pentru modificarea articolului 367 Cod Penal**, care presupunea pedepsirea cu închisoarea între 6 luni și 3 ani și interzicerea exercitării unor drepturi pentru „întreprinderea de acțiuni împotriva persoanelor sau bunurilor” având ca scop „schimbarea ordinii constituționale ori a îngreunării sau împiedicării exercitării puterii de stat”. Expunerea de motive a proiectului de lege susținea că solicitările privind autonomia Ținutului Secuiesc și unele luări de poziție ale unor europarlamentari români de etnie maghiară „impun ca Parlamentul României să adopte acest act normativ”. Senatul a respins proiectul de lege cu unanimitate de voturi și l-a trimis Camerei Deputaților, cameră decizională⁸⁴. Aici, proiectul pare să fie „îngropat” la Comisia, ultimul pas care a fost făcut fiind trimiterea lui spre obținerea avizului de la comisia pentru drepturile omului în mai 2017⁸⁵.
- **Propunerea legislativă de modificare a Constituției României**, astfel încât textul articolului 48, aliniatul 1 să fie „Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între un bărbat și o femeie, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor”. Textul în vigoare al articolului 48, aliniatul 1, vorbește despre căsătoria dintre soți, permițând, în teorie, adoptarea unor legi care să reglementeze căsătoria între persoane de același sex, precum și adopția de copii de către astfel de cupluri. Propunerea legislativă este o inițiativă cetățenească, asumată prin semnătură de aproximativ trei milioane de cetățeni și a trecut de verificările Curții Constituționale. În mai 2017, propunerea a fost adoptată de Camera Deputaților și înregistrată la Senat, care este cameră decizională. Aici, a primit avize pozitive din partea comisiilor de drepturile omului și egalitate de șanse⁸⁶. În anul 2018, până la momentul redactării acestui raport, coaliția de guvernare a anunțat de mai multe ori organizarea referendumului, orizontul de timp cel mai recent vehiculat pentru acesta fiind toamna anului 2018⁸⁷.
- **Propunere legislativă privind legea Academiei Române**, prin care se dorește, printre alte modificări, introducerea ocrotirii și cultivării „conștiinței identitare” în lista de activități care reprezintă misiunea Academiei. Motivarea proiectului de lege

⁸⁴ Proiect de lege înregistrat la Senat cu numărul L74/2017.

⁸⁵ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=16208

⁸⁶ Proiect de lege înregistrat la Senat cu numărul L569/2016.

⁸⁷ „PSD renunță la marele miting din luna iunie. Când ar putea avea, totuși, loc”, Digi24, 13 mai 2015.

reclamă că, de la intrarea României în Uniunea Europeană, „s-a amplificat și s-a intensificat procesul mondializării și sunt în curs multe alte fenomene cu impact asupra dezvoltării țării și a afirmării sale în rândul națiunilor lumii”⁸⁸. Legea a primit numai avize favorabile, fiind foarte probabilă adoptarea ei.

- **Propunere legislativă privind modificarea și completarea articolului 2 din Legea privind arborarea drapelului României, intonarea imnului național și folosirea sigiliilor cu stema României de către autoritățile și instituțiile publice nr. 75/1994.** Propunerea, benignă în sine - presupune arborarea drapelului României pe artere principale de circulație cu 5 zile înainte de Ziua Națională - este însoțită de o expunere de motive delirantă, redactată în tonul patetic al povestirilor istorice din perioada național comunismului regimului Ceaușescu. Dăm câteva exemple: „Drapelul, [...] a reprezentat și va reprezenta simbolul prin care sunt îngemănate, ca într-o sfântă cunună, toate elementele cu care se identifică poporul nostru. Pentru acest stindard și pentru valorile fundamentale ale națiunii române, de nenumărate ori, înaintașii neamului nostru au dat dovadă de sacrificiul suprem. Mereu le vom fi datori și nu îi vom uita!”; „în mentalul colectiv prezența drapelului pe fiecare arteră de circulație principală se traduce printr-un pios omagiu față de jertfa înaintașilor”; „Drapelul național, stropit de sângele eroilor este testamentul național pe care noi l-am primit, îl apărăm și îl dăm mai departe copiilor noștri”. Propunerea a fost respinsă de Senat la început de 2018 și este înregistrată la Camera Deputaților, cameră decizională⁸⁹.
- **Propunere legislativă pentru modificarea art. 10 alin. (4) din Legea educației naționale nr. 1/2011.** Propunerea legislativă ar fi eliminat posibilitatea ca elevii înscriși în școli cu predare în limbile minorităților naționale să primească diplome în limba maternă. În expunerea de motive, inițiatorul denunța discriminarea la care sunt supuși elevii aparținând minorităților etnice naționale care nu primesc diplome în limba română și susținea că inițiativa legislativă ar duce la „eliminarea oricăror motive care ar putea genera disensiuni pe considerente etnice”⁹⁰. Propunerea a fost respinsă atât de Camera Deputaților, cât și de Senat.

⁸⁸ Proiect de lege înregistrat la Senat cu numărul L427/2017.

⁸⁹ Proiect de lege înregistrat la Senat cu numărul L485/2017.

⁹⁰ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=16414

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului legată de discursul instigator la ură

Discursul instigator la ură a făcut obiectul unui număr semnificativ de cauze de pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului. Discursul instigator la ură nu apare menționat, ca atare, în niciunul dintre drepturile prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Articolul 3 din Convenție prevede dreptul de a nu fi supus torturii, tratamentelor degradante și inumane. A folosi un discurs instigator la ură, în anumite contexte, poate reprezenta încălcarea demnității umane a unor indivizi sau grupuri, ceea ce poate fi interpretat ca o încălcare a Art. 3 din Convenție. Cauzele CEDO legate de discursul instigator la ură sunt discutate, de cele mai multe ori, în contextul limitării libertății de exprimare, drept prevăzut de Articolul 10 din Convenție.

Handyside împotriva Marii Britanii

Cu privire la importanța dreptului la exprimare, Curtea a stabilit, încă de la emiterea hotărârii în cazul *Handyside împotriva Marii Britanii*⁹¹, faptul că este una dintre “*bazele esențiale ale unei societăți democratice, una dintre condițiile de bază pentru progres și pentru dezvoltarea tuturor*”. Curtea a mai stabilit, în *Handyside*, că Articolul 10 protejează nu doar “*idei care sunt privite favorabil și considerate inofensive [...], dar și pe acelea care șochează, ofensează sau deranjează statul sau orice alt sector al populației*”. Secțiunea de față își propune să marcheze diferitele poziții luate de CEDO, în ceea ce privește tensiunea dintre libertatea de exprimare și alte drepturi, relevante pentru subiectul discursului instigator la ură – libertatea de religie (art. 9 din Convenție), dreptul la respectarea vieții private (art. 8 din Convenție), demnitatea umană, protejată de articolul 3 din Convenție.

Otto-Preminger-Institut contra Austriei

De exemplu, într-un caz în care libertatea de exprimare a intrat în conflict cu libertatea de religie, în cazul *Otto-Preminger-Institut contra Austriei*, CEDO a subliniat protecția specială de care beneficiază libertatea de gândire, conștiință și religie. Aplicantul, Otto-Preminger-Institut, a încercat să difuzeze un film care jigneau religia catolică și sentimentele religioase ale persoanelor din Tyrol, o regiune în care majoritatea populației este catolică.

⁹¹ Hotărârea din 7 decembrie 1976

Autoritățile au interzis difuzarea filmului într-o sală publică și au confiscat filmul. Aplicantul a pretins încălcarea libertății de exprimare.

Având în vedere că ar fi fost mult prea controversat să se pronunțe asupra semnificației “respectului” față de libertatea de religie⁹², Curtea a decis să excludă din rândul tipurilor de discurs protejat “jignirea gratuită”⁹³, care aduce atingere drepturilor altora și care nu contribuie sub nicio formă la dezbateră publică⁹⁴. Curtea a reținut că nu a fost încălcată libertatea de exprimare a aplicantului, cu mențiunea că trei dintre judecători au emis o opinie separată. Opinia majoritară subliniază că restricția impusă de stat avea scopul de a respecta sentimentele religioase ale populației catolice, precum și de a asigura pacea religioasă. Pe de altă parte, opinia separată argumentează că art. 9 nu protejează sentimente religioase și că aplicantul a luat suficiente măsuri de precauție, prin anunțul public, pentru a-i preveni pe cei care s-ar fi simțit jigniți la vederea filmului.

Wingrove contra Marii Britanii

Tot într-o cauză care privește conflictul între libertatea de exprimare și libertatea de religie, *Wingrove contra Marii Britanii*⁹⁵, CEDO a reținut că legile care interzic blasfemia religioasă pot fi necesare într-o societate democratică și pot fi compatibile cu Convenția doar dacă există proporționalitatea între modul în care sentimentul anti-religios este exprimat și pedepsele aplicate de stat. CEDO afirmă că nu se consideră blasfemie a exprima și a publica opinii ostile față de religia creștină, în cazul în care publicația este “decentă și temperată”. CEDO reafirmă principiul conform căruia “jignirile gratuite” și profanatorii nu sunt protejate de Convenție, principiu statuat în *Otto-Preminger-Institut contra Austriei*.

Féret contra Belgiei

În ceea ce privește discursul instigator la ură, CEDO a împrumutat testul “*bad tendency*” din doctrina Curții Supreme a SUA, **test care permite restricția libertății de exprimare de către stat atunci când un discurs are ca singur scop să incite sau să determine o**

⁹² Malcom D. Evans, “From Cartoons to Crucifixes: Current Controversies Concerning the Freedom of Religion and the Freedom of Expression before the European Court of Human Rights”, *Journal of Law & Religion*, Vol. XXVI, 2010

⁹³ „*Gratuitous offence*”

⁹⁴ Cauza *Otto-Preminger-Institut contra Austriei*, Hotărârea din 20 septembrie 1994, §49

⁹⁵ Hotărârea din 25 noiembrie 1996

acțiune ilegală. Curtea Supremă a SUA a abandonat această doctrină, în prezent protejând inclusiv discursul instigator la ură, spre deosebire de CEDO, care tinde să nu protejeze discursul instigator la ură, aplicând testul *“bad tendency”*. Deși favorabil luptei împotriva discursului instigator la ură, au existat și voci care critică această doctrină a Curții, inclusiv din rândul judecătorilor CEDO, care au emis opinii separate în cauze precum *Féret contra Belgiei*. În cauza *Féret contra Belgiei*, CEDO a hotărât că libertatea de exprimare nu a fost încălcată prin faptul că un membru al partidului de extremă dreapta, Front National, a fost condamnat pentru incitare la ură pe teme rasiale. Trei judecători au argumentat, într-o opinie separată, că broșurile distribuite de membrul Front Național nu incitau la violență sau la vreun act concret de discriminare, și că sancțiunile aplicate de către statul belgian au fost disproportionale. Se vede faptul că judecătorii semnatori ai opiniei separate preferă doctrina americană, care protejează toate tipurile de discurs, inclusiv cel instigator la ură. Majoritatea judecătorilor CEDO, în această cauză și nu numai, este totuși refractară în a acorda protecție discursului instigator la ură, ceea ce este de înțeles, având în vedere istoria europeană.

Vejdeland și alții contra Suediei

În cauza *Vejdeland și alții contra Suediei*⁹⁶, aplicanții au distribuit 100 de broșuri, lăsându-le în dulapurile unor elevi. Broșurile au fost realizate de o organizație – National Youth și conțineau sintagme precum *“propagandă homosexuală”*, considerând homosexualitatea ca având un *„efect distructiv moral asupra esenței societății”*, precum și cauza pentru HIV și SIDA. Aplicanții au fost condamnați pentru incitare împotriva unui grup, ceea ce a fost considerat, de către aceștia, o încălcare a dreptului la liberă exprimare. CEDO a hotărât, în unanimitate, că nu a fost încălcat art. 10 din Convenție. Doi dintre judecători au emis o opinie concurentă. Menționând că au fost foarte aproape de a concluziona că s-a încălcat libertatea de exprimare, cei doi judecători argumentează că ceea ce i-a determinat să considere opusul, a fost în special fenomenul de hărțuire și discriminare cu care se confruntă elevii și studenții LGBT.

⁹⁶ Hotărârea din 9 februarie 2012

Norwood contra Marii Britanii

O altă cauză CEDO care abordează discursul instigator la ură este **Norwood contra Marii Britanii**⁹⁷. Aplicantul, membru al partidului politic de extremă dreapta British National Party, a afișat un poster mare la fereastra apartamentului său, care conținea o imagine a turnurilor gemene în flăcări, alături de următorul mesaj: „Islam, afară din Anglia – Protejați poporul englez”. Aplicantul a fost condamnat pentru afișarea mesajului și imaginii ostile, amenințătoare și abuzivă la adresa unui grup rasial sau religios. Aplicantul s-a adresat către CEDO pentru încălcarea art. 10 din Convenție. CEDO a făcut referire la Articolul 17 din Convenție, care interzice abuzul de *drept*: „Nicio dispoziție din prezenta Convenție nu poate fi interpretată ca autorizând unui stat, unui grup sau unui individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau libertăților recunoscute de prezenta Convenție, sau de a aduce limitări acestor drepturi și libertăți, decât cele prevăzute de această Convenție.” Astfel, s-a considerat că aplicantul a invocat dreptul său la liberă exprimare într-o formă care abuzează de drepturile celorlalți, contrar celor prevăzute de art. 17. Afișarea posterului a constituit o “*expresie publică de atac față de toți musulmanii din Marea Britanie*”, care nu beneficiază de protecția asigurată de art. 10 din Convenție. Invocarea art. 17 din Convenție conduce la respingerea plângerii ca inadmisibilă.

Gündüz contra Turciei

În cauza **Gündüz contra Turciei**⁹⁸, aplicantul s-a adresat către CEDO cu privire la pretinsa încălcare a dreptului său la liberă exprimare. Aplicantul, lider al unei secte islamiste, a făcut declarații, în timpul unei dezbateri televizate, cu privire la nemulțumirea sa legată de instituțiile contemporane seculare și democratice din Turcia, descriindu-le ca profane. Acesta a solicitat, în mod deschis, introducerea legii sharia. Instanțele din Turcia l-au condamnat pe aplicant la 2 ani de închisoare, pentru incitare la ură și ostilitate, pe teme de diferențe religioase. În această cauză, CEDO a hotărât că a fost încălcat articolul 10 din Convenție. Curtea a observat că aplicantul a fost invitat în emisiune întocmai pentru a-și prezenta viziunea nonconformistă, inclusiv sub aspectul criticării valorilor democratice, care nu sunt compatibile cu concepția sa despre Islam. Curtea subliniază faptul că aceste

⁹⁷ Hotărârea din 16 noiembrie 2004

⁹⁸ Hotărârea din 4 decembrie 2003

subiecte sunt foarte dezbătute în mass-media din Turcia și constituie o problemă de interes general. Încă o dată, se menționează de către CEDO că art. 10 protejează inclusiv informații și idei care șochează, jignesc sau deranjează. CEDO nu a considerat că afirmațiile applicantului au instigat la violență sau la ură, concluzionând, așadar, că prin măsurile luate de statul turc împotriva applicantului, s-a încălcat dreptul la liberă exprimare.

Garaudy contra Franței

Un alt aspect asupra căruia s-a pronunțat CEDO în câteva cauze este problema negării Holocaustului. În cauza ***Garaudy contra Franței***⁹⁹, applicantul a fost condamnat de către instanțele franceze pentru negarea crimelor împotriva umanității, pentru publicarea unor afirmații defăimătoare și pentru incitare la ură rasială. Applicantul, fost politician, a publicat o carte controversată, care, printre altele, ridică sub semnul întrebării natura și condițiile Holocaustului, numărul de evrei uciși, existența camerelor de gazare și legitimitatea Tribunalului de la Nuremberg. CEDO a respins plângerea, invocând art. 17 – abuzul de drept - și reținând: *“Negarea și rescrierea acestui tip de fapte istorice subminează valorile pe care se bazează lupta împotriva rasismului și antisemitismului și constituie o amenințare gravă la adresa ordinii publice”*.

CEDO a instituit practica de a invoca art. 17, considerând că anumite tipuri de discursuri sunt incompatibile cu valorile proclamate și garantate de Convenție, precum: negarea Holocaustului, justificarea politicii pro-naziste, conectarea tuturor musulmanilor cu acte grave de terorism, sau portretizarea evreilor ca reprezentând sursa răului din Rusia.¹⁰⁰

Delfi As contra Estoniei

În ceea ce privește exprimarea discursului instigator la ură prin mediul online, CEDO a emis o hotărâre în cauza ***Delfi As contra Estoniei***¹⁰¹. Agenția de știri online estoniană, Delfi, a publicat un articol despre o decizie controversată a unei companii de feriboturi. Din 185 de comentarii ale cititorilor articolului, 20 conțineau insulte și/sau limbaj de amenințare adresate acționarului principal al companiei de feriboturi. Acționarul, prin avocat, a solicitat

⁹⁹ Hotărârea din 24 iunie 2003

¹⁰⁰ Vezi Hotărârea Lehideux și Isorni contra Franței, cauza Garaudy contra Franței, cauza Norwood contra Marii Britanii, cauza Witzsch contra Germaniei, respectiv cauza Pavel Ivanov contra Rusiei.

¹⁰¹ Hotărârea din 10 octombrie 2013, respectiv Hotărârea Marii Camere din 16 iunie 2015.

ștergerea comentariilor jignitoare și acordarea daunelor. Agenția de știri a șters comentariile în aceeași zi în care i-a fost solicitat, însă a refuzat acordarea daunelor solicitate. Instanțele naționale estoniene au decis să oblige agenția de știri să plătească daune, reținând, totodată, că agenția de știri ar fi trebuit să prevină publicarea comentariilor jignitoare și să le șteargă de pe website din proprie inițiativă. Instanțele naționale au considerat că agenția de știri a avut de câștigat inclusiv din punct de vedere economic, deoarece comentariile au atras mai mulți vizitatori ai site-ului, ceea ce a determinat câștiguri provenite din publicitate. CEDO a reținut că nu a fost încălcată libertatea de exprimare, prin măsurile luate de statul estonian, inclusiv prin hotărârea Marii Camere. Se menționează, de către CEDO, că nu se poate solicita celor care depun plângeri să identifice autorii comentariilor anonime. Agenția de știri și-a asumat o anumită responsabilitate pentru comentariile cititorilor, permițându-le acestora să publice comentarii anonime.

Pihl contra Suediei

Cauza Pihl contra Suediei se găsește într-o relație deosebit de strânsă cu cauza Delfi contra Estoniei, atât pentru că amândouă se referă la comentarii publicate în mediul online, cât și pentru că CEDO citează masiv cauza Delfi contra Estoniei în motivarea hotărârii. Circumstanțele cazului sunt următoarele: în septembrie 2011, o mică organizație neguvernamentală din Suedia publica un articol despre aplicant în care se afirma că acesta făcuse parte dintr-un partid Nazist. A doua zi, în subsolul articolului, un utilizator anonim a publicat un comentariu în care spunea că aplicantul ar fi consumator de hașiș. Peste nouă zile, aplicantul a solicitat organizației să șteargă articolul și comentariul, iar aceasta s-a conformat a doua zi de la primirea solicitării, publicând, de asemenea, un articol în care își cerea scuze pentru afirmația făcută. Aplicantul a dat în judecată organizația, cerând daune morale de 1 coroană suedeză, întrucât articolul și comentariul fuseseră deja preluate de alte site-uri și puteau fi găsite prin intermediul motoarelor de căutare. Toate instanțele de judecată Suedeze nu i-au dat dreptate aplicantului. Sesizată, CEDO a decis, de asemenea, să respingă solicitarea aplicantului. Din motivarea Curții reiese că următoarele aspecte au fost determinante în respingerea solicitării: (1) articolul și comentariul au fost șterse și s-au oferit scuze publice; (2) subiectul comentariului reclamat nu coincidea cu subiectul articolului, prin urmare era greu de anticipat de administratorii site-ului că un asemenea comentariu ar putea apărea; (3) organizația nu este una foarte cunoscută publicului, deci este puțin probabil ca articolul să fi avut o audiență largă; (4) pasarea către utilizatori a

răspunderii pentru conținuturile generate de aceștia are un efect detrimental asupra libertății de expresie, **mai ales în cazul site-urilor necomerciale**; (5) în cazul în care conținutul ar fi luat forma discursului instigator la ură sau ar fi fost mai violent, organizația ar fi putut fi găsită vinovată.

Aksu contra Turciei

Cauza Aksu contra Turciei¹⁰² se referă la promovarea imaginilor stereotipice, jignitoare, în publicații sponsorizate de stat. Aplicantul, de origine romă, s-a adresat CEDO cu privire la două publicații - un dicționar, parțial finanțat de Ministerul de Cultură turc și o carte scrisă de un profesor și publicată de Ministerul Culturii. Ambele publicații conțineau idei legate de faptul că romii sunt hoți. Aplicantul a considerat că cele două publicații îl jigneau, având în vedere identitatea sa romă, încălcându-se art. 14, interzicerea discriminării, coroborat cu art. 8. Curtea a decis următoarele: să nu examineze plângerea sub aspectul încălcării art. 14; să examineze plângerea sub aspectul încălcării art. 8 - dreptul la respectarea vieții private; să analizeze tensiunea dintre dreptul la liberă exprimare și dreptul la respectarea vieții private.

Din păcate, CEDO a decis să nu examineze plângerea sub aspectul discriminării, considerând că lipsește diferența de tratament, având în vedere că aplicantul nu a reușit să aducă probe suficiente astfel încât să se creeze o prezumție că publicațiile au avut un efect sau intenție discriminatorie. Au existat critici cu privire la această argumentare a Curții, având în vedere că de obicei se solicită probe *prima facie*¹⁰³ doar în cazurile de discriminare indirectă, nu și în cele de discriminare directă. În plus, faptul că aplicantul s-a simțit jignit de conținutul celor două publicații, fiindu-i afectată reputația, constituie în sine o probă *prima facie*.

Un aspect pozitiv al deciziei din cazul *Aksu contra Turciei* este că s-au reținut următoarele: *„Orice stereotip negativ legat de un grup, când atinge un anumit nivel, este capabil să afecteze simțul identității al grupului, precum și sentimentele de apreciere proprie și de încredere în sine ale membrilor grupului. Sub acest aspect, se poate interpreta că este afectată viața privată a membrilor grupului”*.

Curtea a reținut că nu a fost încălcată Convenția, prin finanțarea de către stat a celor două publicații care conțin stereotipuri negative la adresa romilor.

¹⁰² Hotărârea din 15 martie 2012

¹⁰³ Probe suficiente care să creeze, la prima vedere, o prezumție de discriminare, în cazurile de discriminare indirectă.

Cazurile legate de discursul instigator la ură sunt, inevitabil, analizate de către CEDO sub aspectul încălcării libertății de exprimare. Având în vedere că pentru fiecare caz în parte, Curtea analizează proporționalitatea aplicării măsurilor de restricție a libertății de exprimare, soluțiile date de CEDO în această materie nu sunt previzibile, cu excepția celor respinse ca inadmisibile, prin invocarea art. 17, ca de exemplu, cele legate de negarea Holocaustului.